

ΜΟΥΣΙΚΗ

Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ

ΜΟΥΣΙΚΗ
Α΄ ΤΑΞΗ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
ΒΙΒΛΙΟ ΜΑΘΗΤΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ

Δρ. ΜΙΧΑΛΗΣ ΣΤΑΥΡΙΔΗΣ, *Καθηγητής Μουσικών Σπουδών Πανεπιστημίου
Λευκωσίας*
ΜΑΡΩ ΣΚΟΡΔΗ, *Τέως Πρώτη Λειτουργός Εκπαίδευσης*
ΑΝΤΡΗ ΧΑΤΖΗΓΕΩΡΓΙΟΥ - ΛΥΜΠΟΥΡΗ, *Επιθεωρήτρια Μουσικής Μέσης
Εκπαίδευσης*

ΚΡΙΤΕΣ - ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

Δρ. ΛΕΛΟΥΔΑ ΣΤΑΜΟΥ, *Επίκουρος Καθηγήτρια Μουσικής Πανεπιστημίου
Μακεδονίας*
ΕΡΙΦΥΛΗ ΔΑΜΙΑΝΟΥ, *Εκπαιδευτικός μουσικής Π.Ε*
Δρ. ΜΑΡΙΑ ΜΑΓΑΛΙΟΥ, *Εκπαιδευτικός μουσικής Π.Ε*

ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΚΩΣΤΑΣ ΛΥΜΠΟΥΡΗΣ
ΑΜΑΛΙΑ ΒΕΡΒΕΡΗ, *Φιλολόγος*

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΑΠΑΖΑΡΗΣ, *Πάρεδρος Μουσικής Π.Ι.*
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΙΓΑΛΑΣ, *Σύμβουλος Καλλιτεχνικών Μαθημάτων του Π.Ι.*

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ

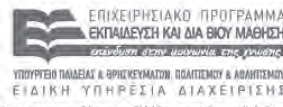
ΣΠΥΡΟΣ ΑΝΤΩΝΕΛΛΟΣ, *Σκηνογράφος*

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 4: ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΠΟΡΩΝ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ,
ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Δρ. Μιχάλης Σταυρίδης
Μάρω Σκορδή
Άντρη Χατζηγεωργίου - Λυμπουρή

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια
του βιβλίου πραγματοποιήθηκε υπό την αιγίδα
του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ «ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

Αγαπητά μας παιδιά,

Στη μουσική αγωγή και παιδεία σας είναι αφιερωμένο το διδακτικό πακέτο «Μουσική Α΄ Γυμνασίου» που επιδιώκει να αναπτύσσετε σύμμετρα, ολόπλευρα και σφαιρικά και να αρμενίζετε με ποικίλες μουσικές δραστηριότητες συνταιριασμένες σε ένα ευρύ φάσμα μουσικών εμπειριών. Έτσι, ολοκληρώνεται η αισθητική σας καλλιέργεια, η χαρά και η μουσική ανάπτυξη που αποχτάτε από την επαφή σας με τον κόσμο των ήχων και των ρυθμών.

Η οργάνωση και η έκφραση των συναισθημάτων σας, η εκτίμηση και η αγάπη για τη μουσική και για το ωραίο θα σας συντροφεύουν σε ένα ταξίδι γεμάτο από εκπλήξεις και θα είναι η μουσική σας παιδεία για τη χρονιά αυτή. Ευχόμαστε να γεμίσει την ψυχή σας με μουσικές εμπειρίες και το επιλεγμένο υλικό του βιβλίου να σας εξασφαλίσει την ισορροπία και την ποιοτική διάσταση του τρόπου της σκέψης και της δράσης σας.

Μέσα από τις σελίδες των βιβλίων της Μουσικής προσπαθήσαμε να δημιουργήσουμε τις συνθήκες, για να περιπλανηθείτε σε κόσμους καινούριους και παλιούς, να χορέψετε, να συνθέσετε, να παίξετε με τους ήχους και τους ρυθμούς, να πειραματιστείτε με διάφορα υλικά και μέσα της μουσικής, να χρησιμοποιήσετε τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές, να τραγουδήσετε, να προβληματιστείτε δημιουργικά, να αυτοεκφραστείτε, να γευθείτε και να μυρίσετε μουσικές απ' όλα τα είδη και από διάφορες γωνιές της γης.

Με αυτόν τον τρόπο θα πραγματοποιήσετε και άλλα σημαντικά βήματα που αφορούν την ουσιαστικότερη και βαθύτερη ανάπτυξη της μουσικής ζωής σας.

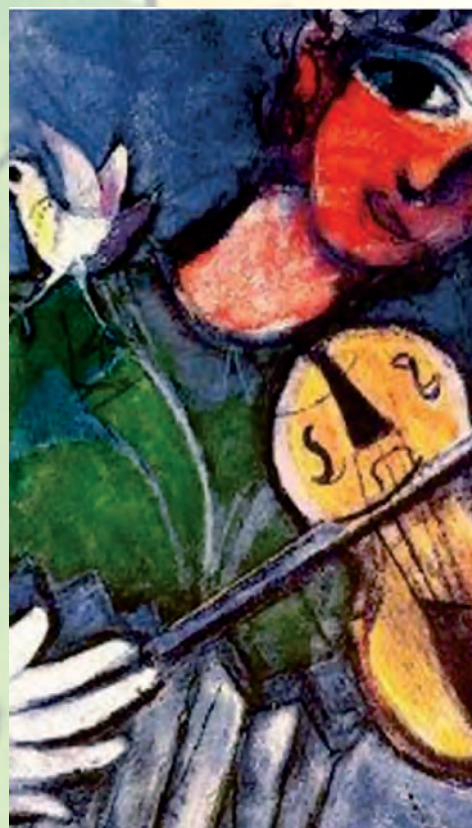
Σας ευχόμαστε ολόψυχα καλή χρονιά και αξέχαστη μουσική πορεία και παιδεία!

Η συγγραφική ομάδα.

Περιεχόμενα:

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:	Σελ.
ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ	7
1. Διάλογοι στην ήπειρο του ρυθμού	8
2. Μουσικοί Διάλογοι και Αντίφωνα	12
3. Ανακαλύπτω τη φωνή	17
4. Τα χρώματα των ήχων	22
Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:	
ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ	27
1α. Επιμένω μουσικά 1	28
1β. Επιμένω μουσικά 2	32
2α. Μουσικές σε πέντε τόνους 1	37
2β. Μουσικές σε πέντε τόνους 2	41
3. Ανεβαίνω τη σκάλα	46
Γ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:	
ΑΣ ΚΑΝΟΥΜΕ ΜΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ (1)	51
Δ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:	
ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	59
1. Μουσική σε δύο χρόνους	60
2. Α, Β στη σειρά	66
3. Τί-κε-τα-κε	70
4. Μουσική σε κύκλο	74
Ε΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:	
ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	81
1α. Ταξίδι στο παρελθόν 1	82
1β. Ταξίδι στο παρελθόν 2	87
2. Στη χώρα του παραμυθιού	91
ΣΤ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:	
ΧΟΡΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ	97
1α. Χορεύω Ελληνικά 1	98
1β. Χορεύω Ελληνικά 2	104
2. Χορεύω Ευρωπαϊκά	109
Ζ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:	
ΑΣ ΚΑΝΟΥΜΕ ΜΙΑ ΕΠΑΝΑΛΗΨΗ (2)	112
Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:	
ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ - ΠΡΟΤΖΕΚΤ ΤΟ ΝΕΡΟ	117
1α. Το νερό	118
1β. Το νερό - η θάλασσα	122
1γ. Το νερό	125
1δ. Το νερό. Τελική Παρουσίαση	127

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ

1. Διάλογοι στην ήπειρο του ρυθμού

2. Μουσικοί διάλογοι και αντίφωνα

3. Ανακαλύπτω τη φωνή

4. Τα χρώματα των ήχων

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ

1. Διάλογοι στην ήπειρο του ρυθμού

Σκοπός: Εισαγωγή στην έννοια του ρυθμού μέσα από ρυθμικά παιχνίδια, κίνηση, ακρόαση και αυτοσχεδιασμό, ερώτηση απάντηση (call and response).

Λέξεις Κλειδιά: Ερώτηση-απάντηση, αντιφωνία, πολυρυθμία, ιδιόφωνα (baobab, sansa, agogo), μεμβρανόφωνα (bass-drum, djembe), αερόφωνα (καλαμένιοι αυλοί), χορδόφωνα (λαούτο, sese, άρπα, λύρα, obukamo).

ΑΚΡΟΑΣΗ Ακούστε το “Kikamba” και εργαστείτε στο Τετράδιο Εργασιών σας.

Kikamba ονομάζεται η γλώσσα που μιλούν οι **Akamba**, μια από τις μεγαλύτερες ομάδες των **Bantu**, που ζουν στο ανατολικό μέρος της Κένυας. Οι Akamba αγαπούν τη μουσική και τον χορό και αυτό φαίνεται σε όλα τα γεγονότα της καθημερινής τους ζωής. Στους χορούς τους υπάρχει ευελιξία και ακροβατικές δεξιότητες των κινήσεων του σώματος.

Ερώτηση-Απάντηση (Call and Response).

Είναι τρόπος ανθρώπινης επικοινωνίας και είναι βασικό στοιχείο μουσικής φόρμας. Αποτελείται από δύο ξεχωριστές φράσεις, που συνήθως εκτελούνται από διαφορετικούς εκτελεστές και η δεύτερη φράση ακούεται ως άμεση ανταπόκριση στην πρώτη φράση. Αυτό το είδος μουσικής είναι πολύ συνηθισμένο στην Αφρική. Ένα άλλο στοιχείο που χαρακτηρίζει έντονα την αφρικάνικη μουσική είναι ο αυτοσχεδιασμός.

Αφρικάνικη Μουσική και Πολυρυθμία.

Μεγάλο μέρος της παραδοσιακής αφρικάνικης μουσικής είναι πολυρυθμική. Οι διάφοροι ρυθμοί στα τύμπανα συνοδεύονται από άλλα όργανα όπως έγχορδα, πνευστά και διάφορα είδη σείστρων. Ταυτόχρονα, στη μουσική, προστίθεται το τραγούδι, καθώς και κτυπήματα χεριών και ποδιών. Ο κάθε εκτελεστής εκτελεί τον δικό του ρυθμό, ο οποίος είναι διαφορετικός από τους ρυθμούς που εκτελούν οι υπόλοιποι και συνεχώς αυτοσχεδιάζει. Αυτό δημιουργεί ένα πολύπλοκο ρυθμικό αποτέλεσμα, που είναι δύσκολα κατανοητό από άλλους λαούς.

*Χάρτης της Αφρικής.
Ξεχωρίζουν με χρώματα η Κένυα και η Τανζανία.*

ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΑ ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ

Μουσικά Όργανα της Κένυας

Ιδιόφωνα.

Περιλαμβάνουν:

- Αυτοσχέδια όργανα, που παράγουν ποικίλους ήχους.
- Είδη «σεισטרων». Υπάρχουν, επίσης, ιδιόφωνα κατασκευασμένα από αριθμό κολοκύθων, δεμένων μεταξύ τους, που περιέχουν σπόρους από το δέντρο baobab.
- Είδη Ξυλοφώνων (**sansa** είδος χειροπιάνου).

Agogo. Κρουστό μεταλλικό όργανο ακαθόριστου τονικού ύψους, το οποίο αποτελείται από δύο διαφορετικού μήκους μεταλλικές κουδούνες, κωνικού σχήματος. Παίζεται με έναν επικρουστήρα.

Agogo

Djembe

Μεμβρανόφωνα.

Διάφορα είδη τυμπάνων. Συνήθως είναι σκαλισμένα σε σκληρά ξύλα, αλλά χρησιμοποιούνται, επίσης, τύμπανα από τενεκέδες ή από βαρέλια λαδιού πάνω στα οποία τεντώνεται μεμβράνη ζώου. Υπάρχουν μικρά τύμπανα-παιχνίδια για τα παιδιά, τα οποία κατασκευάζονται από το κέλυφος σκληρών φρούτων ή άλλων κοίλων αντικειμένων. Ο ήχος τους προκαλείται από την κρούση του δέρματος (μεμβράνης) με επικρουστήρες.

- **Bass-drum.** Μεγάλο αφρικάνικο τύμπανο στο οποίο υπάρχει τεντωμένη μεμβράνη, που παίζεται με τα χέρια.
- **Djembe.** Αφρικάνικο τύμπανο που παίζεται με τα χέρια, που κτυπούν σε διαφορετικά σημεία του οργάνου, ανάλογα με τον ήχο που θέλει ο εκτελεστής.

Αερόφωνα.

Διάφορα είδη αυλών από καλάμια.

Χορδόφωνα.

Λαούτο. Μονόχορδο βιολί (sese ή zeze), κατασκευασμένο από κολοκύθα ή από κοίλο κομμάτι ξύλου ή μπαμπού σκεπασμένου με δέρμα.

Άρπα με δοξάρι με πέντε, έξι, επτά και οκτώ χορδές.

Λύρες διαφόρων μεγεθών.

Το **obukamo** είναι μπάσο όργανο.

Τραγούδι 1

Τραγουδήστε το πιο κάτω παραδοσιακό αφρικάνικο τραγούδι στη μορφή «ερώτησης - απάντησης».

Κγε Κγε Kule - Τσε Τσε Κούλε

Παραδοσιακό Αφρικής

Allegro ♩ = 104

Ερώτηση Απάντηση Ερ. Απ.

Κγε κγε ku - le Κγε κγε ku - le Κγε κγε ko - fi nsa, Κγε κγε ko - fi nsa.
 Τσε τσε κου - λε Τσε τσε κου - λε Τσε τσε κο - φι νσα, Τσε τσε κο - φι νσα.

5 Ερ. Απ. Ερ. Απ.

Κο - fi nsa lan - ga, Κο - fi nsa lan - ga. Κα - ka shi lan - ga, Κα - ka shi lan - ga.
 Κο - φι νσα λάν - κα, Κο - φι νσα λάν - κα. Κα - κα σί λάν - κα. Κα - κα σί λάν - κα.

9 Ερ. Απ. Όλοι

Κυμ a - den - de, Κυμ a - den - de, Κυμ a - den - de. Hey!
 Κουμ ά - ντεν - τε, Κουμ ά - ντεν - τε, Κουμ ά - ντεν - τε, Χέι!

Τραγούδι 2

(α) Τραγουδήστε το παραδοσιακό τραγούδι της Τανζανίας «Κου ρι Λένγκαϊ» (*Kou Ri Lengai*) στη μορφή «ερώτησης-απάντησης». Η πέμπτη φράση επαναλαμβάνεται τέσσερις φορές. Κάθε επανάληψη να ακούεται πιο δυνατά από την προηγούμενη.

Κου Ri Lengai - Κου Ρι Λένγκαϊ (Η δύναμη του λιονταριού)

Μουσικό παιχνίδι
της Τανζανίας

♩

Kou-ri - len-gay! Ka-len gan-a chum, chumpah! Kou-ri - len-gay! Ka-len gan-a chum, chum, pah! Kou-ri
Κου ρι - λέν γκαϊ! Κα-λέν γκα να τσουμ, τσουμ, πα! Κου ρι - λέν-γκα! Κα-λέν γκα να τσουμ, τσουμ, πα! Κου ρι

len-gay Ka-len-ga-na chum, chum, pah! Kou-ri - len-gay Ka-len-ga-na chum, chum, pah!
λέ-γκαϊ! Κα-λέν-γκα-να τσουμ, τσουμ, πα! Κου-ρι - λέ-γκαϊ! Κα-λέν-γκα-να τσουμ, τσουμ, πα!

τέσσερις φορές

ρυθμική απαγγελία: Το λιο - γτά-ρι με δύ-να-μη στην ου - ρά

Τραγούδι

(β) Να εργαστείτε στις ομάδες σας για να εκτελέσετε την πρώτη και τρίτη φράση του τραγουδιού (ερώτηση) με όργανα και φωνές, ενώ στη δεύτερη και τέταρτη φράση (απάντηση) ένας μαθητής να αυτοσχεδιάζει με μελωδικό ή κρουστό όργανο στις νότες Ντο, Σολ, Λα, Ντο¹. Στην 5η φράση («το λιοντάρι με δύναμη στην ουρά») ένας άλλος μαθητής να αυτοσχεδιάσει στίχους. Να παρουσιάσετε την εργασία σας στους συμμαθητές σας.

Λέξεις Κλειδιά: Ηχώ, spirituals, moderato, Βυζαντινά αντίφωνα.

Να επαναλαμβάνετε τα πιο κάτω ρυθμικά σχήματα που εκτελεί ο καθηγητής σας ως ερώτηση-απάντηση.

Μπεντ Λόρεντζεν
Bent Lorentzen

*Ηχώ. Ο αντίλαλος, η αντήχηση, το αντιβούισμα, για παράδειγμα «η ηχώ της φωνής μου αντήχησε στη σπηλιά».

A black and white illustration depicting a group of people, likely laborers or migrants, as they ascend a steep, rocky hillside. The group consists of men, women, and children. Several individuals are carrying large bundles or baskets on their heads or backs, while others are pushing or pulling heavy loads. The terrain is rugged and uneven, with patches of grass and small shrubs. In the background, several tall palm trees stand against a sky filled with soft, billowing clouds. The overall scene conveys a sense of arduous physical labor and the challenges of migration.

ταφορά Αφρικανών σκλάβων σε άλλες χώρες είχε αρχίσει κιόλας από τον 15ο αιώνα, αλλά τους πρώτους σκλάβους στην πολιτεία Βιρτζίνια της Αμερικής τους έφε-

ραν Ολλανδοί το 1619. Τα επόμενα 250 χρόνια, ένα εκατομμύριο μαύροι μετανάστευσαν χωρίς τη θέλησή τους στη βόρεια Αμερική και ακόμα περισσότεροι μεταφέρθηκαν στις Δυτικές Ινδίες. Τα πρώτα είδη της μουσικής των μαύρων σκλάβων στην Αμερική ήταν τα τραγούδια δουλειάς (σύντροφοι στη σκληρή, απάνθρωπη και μονότονη εργασία τους) και τα νέγκρικα spirituals. Τα νέγκρικα spirituals εκφράζουν τη νέγκρικη αντίληψη του θείου μηνύματος. Για τους νέγρους σκλάβους το μήνυμα του Χριστού ήταν αυτό της ελπίδας για μια καλύτερη ζωή. Συνήθως έχουν τη μορφή της ερωταπόκρισης (call and response) με τη συνοδεία ρυθμικών χτυπημάτων των χεριών ή των ποδιών.

Τραγούδι 1

(α) Να χωριστείτε σε δύο ομάδες και να τραγουδήσετε το πιο κάτω νέγκρικο τραγούδι στη μορφή «ερώτησης-απάντησης».

Στέκω εμπρός Σου ευλαβικά (Standing in the need of prayer)

Νέγκρικο
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

Moderato

ερώτηση απάντηση 1 ερώτηση

Με το πλήθος των πιστών, μα ζι κιε - γώ Χρι - στέ, στέ κωε μπρός Σουευ λά - βι - κά Με το

6 απάντηση 2 ερώτηση

πλή -θος των πι -στών, μα -ζι κιε - γώ, Χρι - στέ: στέ -κωε μπρός Σουευ -λα - βι - κά ΚΙΕ -

10 ερώτηση απάντηση 3 ερώτηση ερώτηση

γώ (κιε-γώ) ΚΙΕ - γώ Χρι - στέ, στέ -κωε μπρος Σουευ λα - βι - κά ΚΙΕ - γώ (ΚΙΕ-γώ) ΚΙΕ -

13 απάντηση 4

γώ Χρι - στέ, στέ - κωε - μπρός Σουευ - λα - βι - - - κά.

(β) Να τραγουδάτε την ερώτηση και να εκτελείτε με μουσικά όργανα τάξης την απάντηση:

απάντηση 1 και 3

αυλοί
φωνές/
μεταλλόφωνα/
γκλόνκεσπίηλ

Στέ - κωεμ - πρὸς Σουε - λα - βι - κά

ξύλοφωνα

ξύλάκια

απάντηση 2 και 4

αυλοί
φωνές/
μεταλλόφωνα/
γκλόνκεσπίηλ

Στέ - κωεμ - πρὸς Σουε - λα - βι - κά

ξύλοφωνα

ξύλάκια

Τραγούδι 2

(α) Τραγουδήστε το ελληνικό τραγούδι «Γιαλό- Γιαλό» το ρεφραίν του οποίου είναι στη μορφή «ερώτησης-απάντησης».

Γιαλό - Γιαλό

Επτανησιακή Καντάδα

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one sharp (F#). It consists of three systems of music, each with a vocal line and guitar chords indicated above the staff.

System 1 (Measures 1-8):

- Chords: G, D
- Lyrics:
 - 1. Εἰς τον α - φρό, εἰς τον α - φρό της θά - λας - σας,
 - 2. Νά χα - μη - λώ, νά χα - μη - λώ - ναν τα βου - νά,
 - 3. Κέρ - κυ - ρα και, Κέρ - κυ - ρα και Κε - φαλ - λο - νιά,

System 2 (Measures 9-15):

- Chords: D7, G
- Lyrics:
 - ησ - γά - η μου ησ - γά - η μου και - μά - ται.
 - νά 'βλε - πα το, νά 'βλε - πα το Λε - βά - ντε.
 - Ζά - κυν - θος και Ζά - κυν - θος και Λευ - κά - δα,

System 3 (Measures 16-32):

- Chords: G, C, G, D7, G
- Lyrics:
 - Πα - ρα - κα - λώ σας κύ - μα - τα μη μου την ε - ξυ - νά τε.
 - Νά 'βλε - πα την Κε - φαλ - λο - νιά και το μι - κρό το Τζάντε.
 - Αυ - τά τα τέσ - σε - ρα νη - σιά στα - λί - ζουν την Ελ - λὰ - δα.

System 4 (Measures 33-40):

- Chords: D, G, D
- Lyrics:
 - ερώτηση* 1. Για λό, για - λό, — η γαί να - με — κιά - λο για σέ -
 - απάντηση* 1. Για λό, για - λό, — η γαί - να - με — κιά - λο για

System 5 (Measures 41-48):

- Chords: G, C
- Lyrics:
 - να λέ - γα - με. — Για - λό να πας — για - λό να
 - σέ - — να λέ - γα - με. — Για - λό να πας —

System 6 (Measures 49-56):

- Chords: D, D, G, G
- Lyrics:
 - 27 ρθεις — τα λόγια μου — να θυ μη - θεις. — Για λό να
 - για λό να ρθεις — τα λόγια μου — να θυ μη - θεις.

ΑΚΡΟΑΣΗ Βυζαντινό Αντίφωνο, με βυζαντινή και ευρωπαϊκή σημειογραφία

Πιο κάτω, σας δίνουμε ένα **Βυζαντινό Αντίφωνο**. Παρουσιάζεται τόσο σε βυζαντινή σημειογραφία (παρασημαντική), όσο και σε ευρωπαϊκή. Ψάλλεται πρώτα από τον δεξιό χορό και επαναλαμβάνεται πιστά, ως απάντηση, από τον αριστερό χορό. Στη συνέχεια επαναλαμβάνεται για τρίτη φορά από τον δεξιό χορό, αλλά με διαφορετική μελωδική κατάληξη:

(Δ)

Α μην

1. Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον καὶ πάντα τὰ ἐντός μου τὸ ὄνομα τὸ ἅγιον αὐτοῦ.

(Δ)

Ταις πρε σβει αἰς της θε ο το κου Σω τερ σω σον η μας

2. Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου τὸν Κύριον καὶ μὴ ἐπιλανθάνου πάσας τὰς ἀνταποδόσεις αὐτοῦ.

(Δ)

Ταις πρε σβει αἰς της θε ο το κου Σω τερ σω σον η μας

3. Κύριος ἐν τῷ οὐρανῷ ἡτοίμασε τὸν θρόνον αὐτοῦ καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ πάντων δεσπόζει.

Ταις πρε σβει αἰς της θε ο το κου Σω τερ σω σον η μα α ας

Ταις πρεσβείας της Θεοτόκου

Βυζαντινό αντίφωνο

Πρώτο και δεύτερο αντίφωνο

Ταις πρε - σβεί - αἰς της Θε - ο - τό - κου Σώ - τερ σώ - σον η - μας.

Τρίτο αντίφωνο με τελική κατάληξη

Ταις πρε - σβεί - αἰς της Θε - ο - τό - κου Σώ - τερ σώ - σον η - μάς.

Η πιο πάνω μεταγραφή του αντιφώνου από βυζαντινή σε ευρωπαϊκή σημειογραφία δεν μπορεί να αποδώσει με ακρίβεια κανένα μελωδικό διάστημα εξαιρουμένου του διαστήματος Φα-Σολ που αποδίδεται με ακρίβεια. Αν υποδιαιρέσουμε το διάστημα τόνου σε 12 μόρια και του ημιτόνιου σε 6, τότε εύκολα μπορούμε να κατανοήσουμε τη δυσκολία της ευρωπαϊκής σημειογραφίας να απεικονίσει στο πεντάγραμμο τα διαστήματα Μι-Φα και Σολ-Λα που απέχουν 8 μόρια καθώς επίσης και του Λα-Σι που απέχει 14.

Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ

3. Ανακαλύπτω τη φωνή

Σκοπός: Εξερεύνηση των ιδιοτήτων του ήχου, σύγχρονες φωνητικές προσεγγίσεις και παραδείγματα από γραφικές παρτιτούρες.

Λέξεις Κλειδιά: Ήχος, ιδιότητες του ήχου, έκφραση, γραφική παρτιτούρα, γκλισσάντο, Λουτσιάνο Μπέριο, «Σεκουέντζα III» για γυναικεία φωνή, Τζωρτζ Κραμπ, «Αρχαίες φωνές παιδιών», τεχνικές φωνητικής εκτέλεσης.

Ο ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ

Ήχος

Ο ήχος είναι μια μορφή ενέργειας. Είναι οι παλμικές δονήσεις που δημιουργούνται από ένα οποιοδήποτε σώμα, όταν τεθεί σε κίνηση, σε κραδασμό. Την κίνηση σε ένα σώμα που βρίσκεται σε αδράνεια, μπορεί να την προκαλέσει μια κρούση, μια νύξη (τσίμπημα), μια τριβή. Τα ηχητικά κύματα, που ξεκινούν από τους παλμούς του ηχογόνου σώματος και μεταδίδονται σφαιρικά προς όλες τις κατευθύνσεις, φτάνουν και προσκρούουν στη μεμβράνη του ακουστικού μας τυμπάνου και θέτουν σε ενέργεια τον μηχανισμό της ακοής.

ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ ΤΟΥ ΗΧΟΥ

Οι ιδιότητες του ήχου χωρίζονται σε βασικές και δευτερεύουσες:

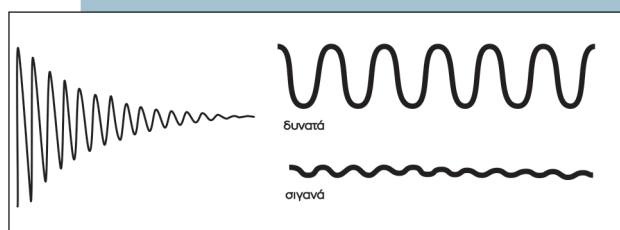

Βασικές ιδιότητες του ήχου.

Ύψος

Το ύψος είναι η ιδιότητα του ήχου που μας κάνει να ξεχωρίζουμε αν ένας ήχος είναι ψηλός (λεπτόφωνος) ή χαμηλός (βαθύφωνος). Το κάθε ηχογόνο σώμα, ανάλογα με το σχήμα του, το μέγεθος, τη μάζα του, το είδος του υλικού του, παράγει παλμούς που αντιστοιχούν σε έναν ήχο. Όταν ο αριθμός των παλμών σε ορισμένο κλάσμα χρόνου (συχνότητα)

είναι μικρότερος, οι ήχοι που παράγονται είναι βαθύτεροι και όταν οι παλμοί στο ίδιο κλάσμα είναι περισσότεροι, οι ήχοι που παράγονται είναι οξύτεροι.

Ένταση

Ένταση είναι η δυναμική απόδοση της μουσικής και αποτελεί βασική ιδιότητα του ήχου. Όσο εντονότερη είναι η αιτία που θα προκαλέσει παλμούς σε ένα ηχογόνο σώμα, τόσο μεγαλύτερου πλάτους παλμούς θα παράγει αυτό. Έτσι ο παραγόμενος ήχος είναι εντονότερος.

Δευτερεύουσες ιδιότητες του ήχου.

Χροιά (ηχόχρωμα).

Όλα τα χαρακτηριστικά που κάνουν ιδιαίτερο και αναγνωρίσιμο έναν ήχο αποτελούν τη χροιά του ήχου.

Διάρκεια.

Η διάρκεια του ήχου εξαρτάται από τη διάρκεια και την ένταση της αιτίας που τον προκαλεί.

Έκφραση

Ο συνδυασμός όλων αυτών των ηχητικών παραμέτρων, που γνωρίσαμε, μπορεί να κάνει τους ήχους να αποδοθούν με πολλούς και διαφορετικούς τρόπους. Έτσι, μπορούν να εκφράσουν πολλά και διαφορετικά πράγματα όπως εικόνες, συναισθήματα και διάφορες καταστάσεις. Μικρές διαφοροποιήσεις σε μία από τις παραμέτρους του ήχου μπορούν να αλλάξουν εντελώς αυτό που εκφράζει ένα μουσικό κομμάτι.

Λουτσιάνο Μπέριο, συνθέτης. (Luciano Berio, Ιταλός, 1925-2003).

Ήταν πρωτοπόρος σε πειραματισμούς στην Ηλεκτρονική Μουσική και στην ανάπτυξη της τεχνικής κολάζ (collage), δανειζόμενος αποσπάσματα από άλλους συνθέτες ή μιμούμενος τα χαρακτηριστικά του ύφους τους.

Σεκουέντζα III για γυναικεία φωνή (Sequenza III) (1965).

Ο Μπέριο έγραψε μια σειρά από πρωτότυπα έργα με τον τίτλο Sequenza: π.χ. η πρώτη Σεκουέντζα (Sequenza I) γράφτηκε το 1958 για φλάουτο και η τελευταία, η δέκατη τέταρτη, το 2002, για βιολοντσέλο. Σ' αυτά τα έργα ο συνθέτης χρησιμοποιεί όλες τις δυνατότητες του κάθε οργάνου / φωνής. Η Σεκουέντζα III είναι γραμμένη για γυναικεία φωνή και είναι βασισμένη στο πιο κάτω ποίημα:

*Give me a few words, for a woman to sing, a truth allowing us, to build a house,
before night comes.*

Κάθε λέξη του ποιήματος είναι για τον συνθέτη ένας ξεχωριστός ήχος. Μπορεί να ακούγεται ολόκληρη ή να σπάζει σε συλλαβές, ακόμα και σε γράμματα.

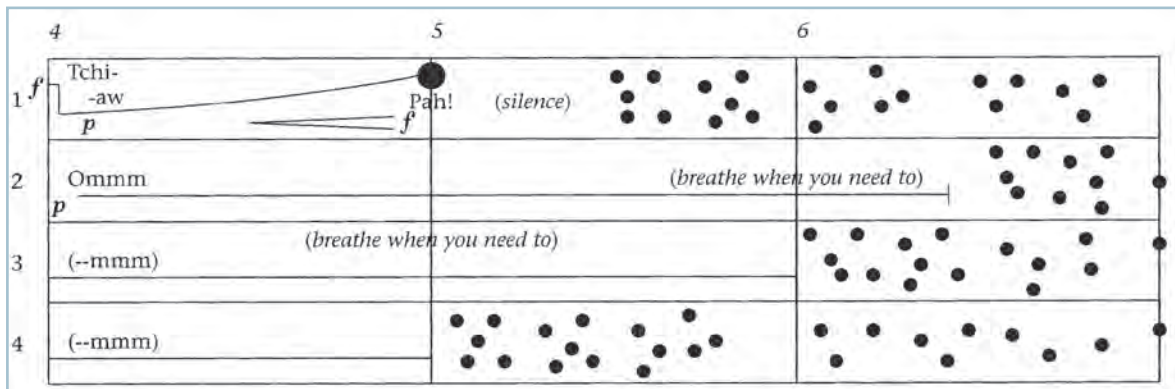
ΑΚΡΟΑΣΗ (α) Ενώ ακούτε την αρχή της «Σεκουέντζα III για γυναικεία φωνή» του Λουτσιάνο Μπέριο, να παρακολουθείτε την πιο κάτω γραφική παρτιτούρα του έργου. (β) Να απαντήσετε τις σχετικές ερωτήσεις στο «Τετράδιο Εργασιών».

The image shows a musical score for Luciano Berio's 'Sequenza III' for voice. It features two staves of music with various notes and rests. Below the staves, there are phonetic transcriptions of the poem's words, such as 'la', 'ce', 'na', 'for', 'us', 'to', 'sing', 'a', 'truth', 'allowing', 'us', 'to', 'build', 'a', 'house', 'before', 'night', 'comes'. The score is divided into sections marked with numbers 10, 20, and 30.

Παραδείγματα από Γραφικές Παρτιτούρες Σύγχρονης Μουσικής

Πιο κάτω, σας δίδονται παραδείγματα από γραφικές παρτιτούρες σύγχρονης μουσικής. Προσέξτε τους διάφορους τρόπους που οι συνθέτες δίνουν οδηγίες για την εκτέλεσή τους.

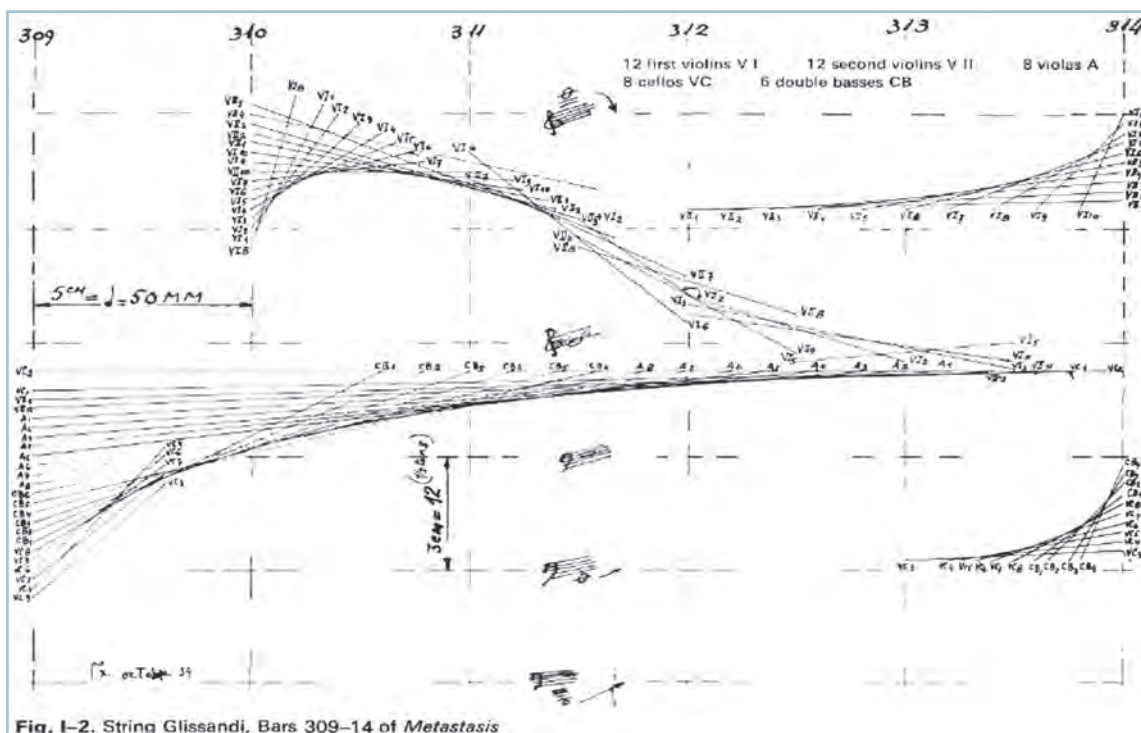
Α. Στηβ Μπλοκ (Steve Block, 1952): Γραφική Παρτιτούρα

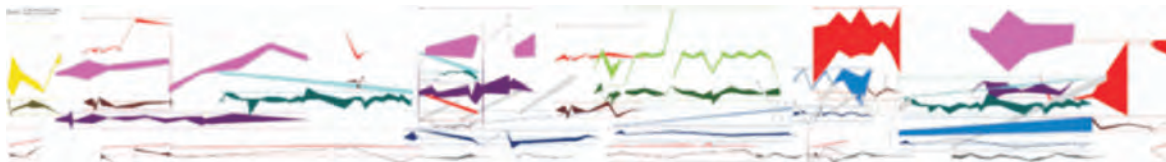
Β. Γιάννης Ξενάκης (Έλληνας, 1922-2001)

«Μεταστάσεις»

Μέρος της γραφικής παρτιτούρας που δείχνει τα γκλισσάντι στα έγχορδα.

Γ. Χάνς Κρίστοφ Στάινερ (Hans-Christoph Steiner): «Μοναξιά»

Εκτέλεση φωνητικής παρτιτούρας.

Να χωριστείτε σε ομάδες και να εκτελέσετε την πιο κάτω φωνητική παρτιτούρα. Έπειτα να την παρουσιάσετε στην υπόλοιπη τάξη:

«Μεγάλης και μικρής διάρκειας ήχοι - Σιγανοί και δυνατοί ήχοι»
(γραφική παρτιτούρα, βασισμένη σε μια ιδέα των Steve Block και Clive Kempton)
Άντρη Χατζηγεωργίου-Λυμπουρή

1	2	3	4	5
1. (σιωπή)	(σιωπή)	Οοοοοο	(σιωπή)	Αααααα
2. (σιωπή)	(σιωπή)	Οοοοοο	(σιωπή)	πστ πστ ρ πστ
3. (σιωπή)	Ηηηηηη		(σιωπή)	πστ ρ
4. Αααααα		(σιωπή)	(σιωπή)	πστ ρ πστ πστ
1. Σσσσ πστ f πστ f	Sub. p Μιάου---			1 2 3 Χα!
2. Σσσσ πστ f πστ f	Sub. p Μιάου---			1 2 3 Χα!
3. Σσσσ πστ f πστ f	Sub. p Μιάου---			1 2 3 Χα!
4. Σσσσ πστ f πστ f	Sub. p Μιάου---			1 2 3 Χα!

3. Ακουστική αναγνώριση ιδιοτήτων του ήχου και τεχνικών εκτέλεσης.

Ενώ ακούτε απόσπασμα από το έργο «Αρχαίες Φωνές Παιδιών» (Ancient Voices of Children) του Τζωρτζ Κραμπ (George Crumb), να εργαστείτε στο Τετράδιο Εργασιών, για να αναγνωρίσετε διάφορες τεχνικές εκτέλεσης.

ΑΚΡΟΑΣΗ Απόσπασμα από το έργο «Αρχαίες Φωνές Παιδιών» (Ancient Voices of Children). Συνθέτης: Τζωρτζ Κραμπ (George Crumb, 1929).

Το έργο. Γράφτηκε το 1970 και είναι βασισμένο σε ποίηση του Φεντερίκο Γκαρθία Λόρκα. Ο Κραμπ χρησιμοποιεί μουσικές εικόνες που υποβάλλει η ποίηση του Λόρκα, αναφορικά με τη ζωή, τον θάνατο, τον έρωτα, το άρωμα της γης, τους ήχους του ανέμου και της θάλασσας.

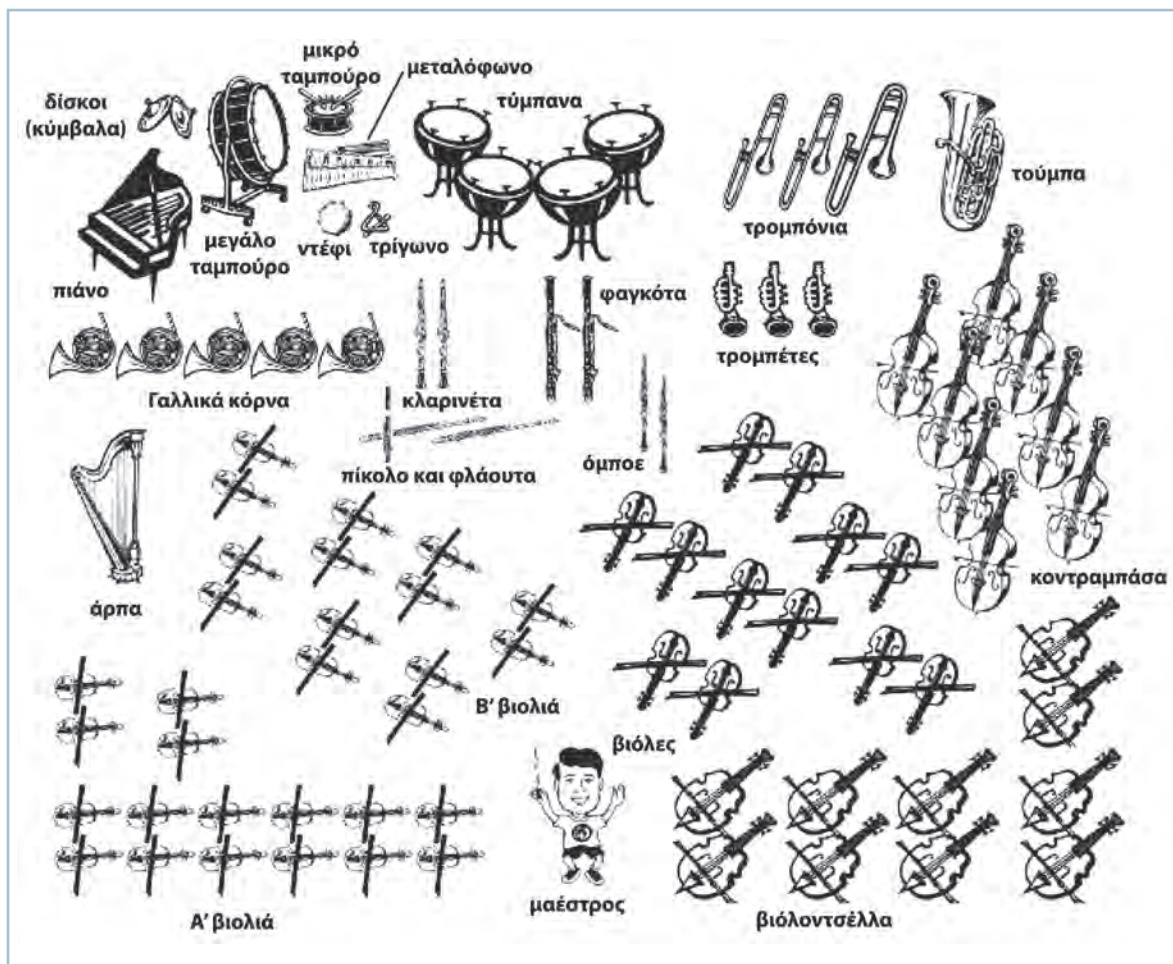
Α΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΡΥΘΜΟΣ, ΗΧΟΣ ΚΑΙ ΧΡΩΜΑΤΑ

4. Τα χρώματα των ήχων

Σκοπός: Εξοικείωση με τον ήχο των κατηγοριών των οργάνων της Συμφωνικής Ορχήστρας.

Λέξεις Κλειδιά: Συμφωνική ορχήστρα, έγχορδα, χορδόφωνα, πνευστά, αερόφωνα, κρουστά, ιδιόφωνα, Μπέντζαμιν Μπρίττεν, «Οδηγός στην ορχήστρα για νέους».

Η Συμφωνική Ορχήστρα

Συμφωνική Ορχήστρα. Μικτό σώμα το οποίο συγκροτούν 50 ή και περισσότεροι εκτελεστές διαφόρων συγκεκριμένων ομάδων μουσικών οργάνων. Οι μεγαλύτερες ορχήστρες μπορεί να πλησιάζουν και τα 100 όργανα.

Η Συμφωνική Ορχήστρα χωρίζεται ανάλογα με τον τρόπο εκτέλεσης σε τρεις κατηγορίες μουσικών οργάνων:

- **(τοξωτά) έγχορδα:** τα έγχορδα που παίζονται με δοξάρι.
- **Πνευστά:** τα αερόφωνα, τα οποία διακρίνονται επιπλέον με βάση το αρχικό υλικό κατασκευής σε ξύλινα και χάλκινα.
- **Κρουστά:** Τα περισσότερα είναι ιδιόφωνα (κρουστά χωρίς μεμβράνη) και μεμβρανόφωνα. Διακρίνονται σε όργανα συγκεκριμένου και σε όργανα μη συγκεκριμένου τονικού ύψους.

Έγχορδα (χορδόφωνα)

Είναι τα όργανα των οποίων ο ήχος παράγεται από τις παλμικές δονήσεις μιας ή περισσότερων χορδών, που είναι τεντωμένες πάνω σ' ένα πηχίο. Όταν αναφερόμαστε στα έγχορδα της ορχήστρας, εννοούμε την οικογένεια του βιολιού (βιολί, βιόλα, βιολοντσέλο, κόντρα-μπάσο).

Πνευστά (αερόφωνα)

Λειτουργούν με το φύσημα, την εκπνοή του αέρα από τους ανθρώπινους πνεύμονες. Όμως στην παραγωγή του ήχου παίζουν βασικό ρόλο τα χείλη. Τα πνευστά της ορχήστρας χωρίζονται σε δύο οικογένειες ανάλογα με τον τρόπο παραγωγής του ήχου: στα **ξύλινα** και στα **χάλκινα**. Οι όροι 'ξύλινα' και 'χάλκινα' επεκράτησαν στις μέρες μας, αν και δεν αντιστοιχούν πάντα στο υλικό από το οποίο κατασκευάζεται το όργανο.

Ξύλινα: Ονομάζονται ξύλινα όχι απαραίτητα επειδή είναι φτιαγμένα από ξύλο, αλλά κυρίως επειδή είτε παλαιότερα κατασκευάζονταν από ξύλο (π.χ. φλάουτο) είτε επειδή ο ήχος τους συγγενεύει με τον ήχο των ξύλινων πνευστών. Πολλά από τα ξύλινα πνευστά σήμερα είναι φτιαγμένα από μπρούντζο, ασήμι, εβονίτη ή και πλαστικό. Χωρίζονται στις εξής κατηγορίες, ανάλογα με τον τρόπο παραγωγής του ήχου:

Με απλό περιστόμιο: Φλάουτο και πίκολο,

Με μονή γλωττίδα: κλαρινέτο, μπάσο κλαρινέτο, σαξόφωνο.

Με διπλή γλωττίδα: όμποε και αγγλικό κόρνο (κορ ανγκλέ), φαγκότο και κόντρα φαγκότο.

Χάλκινα: Τρομπέτα, τρομπόνι, κόρνο, τούμπα. Είναι πνευστά όργανα που αρχικά κατασκευάζονταν από μπρούντζο, ενώ σήμερα κατασκευάζονται και από άλλα μέταλλα. Η ομάδα των χάλκινων πνευστών στη συμφωνική ορχήστρα αποτελείται συνήθως από 4 κέρνα, 3 τρομπέτες, 3 τρομπόνια και 1 τούμπα.

Κρουστά

Τα όργανα που παίζονται με κρούση, με κτύπημα. Ηχούν, όταν τα κτυπήσει κανείς είτε με το χέρι είτε με ειδικό κρουστικό μέσο, όπως π.χ. είναι οι «μπαγκέτες», με τις οποίες παίζεται το τύμπανο.

ΑΚΡΟΑΣΗ Να ακούσετε προσεκτικά την αρχή του έργου «Οδηγός στην ορχήστρα για νέους» του Μπέντζαμιν Μπρίττεν (Benjamin Britten) και να συμπληρώσετε τον οδηγό ακρόασης στο «Τετράδιο του Μαθητή».

Μπέντζαμιν Μπρίττεν (Benjamin Britten, 1913-1976)

Άγγλος συνθέτης, εκτελεστής βιόλας, πιανίστας, μαέστρος. Ο Μπέντζαμιν Μπρίττεν ξεκίνησε μαθήματα πιάνου στα 7 του χρόνια. Σπούδασε μουσική στη Βασιλική Μουσική Ακαδημία του Λονδίνου. Από το 1939-1942 πήγε στον Καναδά και στις Η.Π.Α. Το 1947 ίδρυσε την Ομάδα Αγγλικής Όπερας (English Opera Group) και το 1948 το Φεστιβάλ του Ώλντεμπουργκ.

Οδηγός στην ορχήστρα για νέους, έργο 34

Συνθέτης: Μπέντζαμιν Μπρίττεν (Benjamin Britten, Άγγλος, 1913-1976)

Το έργο γράφτηκε το 1946 με τον υπότιτλο «Παραλλαγές και Φούγκα σε ένα θέμα του Πέρσελ». Το βασικό θέμα είναι παρμένο από το έργο «Αμπτελάζαρ» (Abdelazar) του Χένρυ Πέρσελ (Henry Purcell, Άγγλος, 1659-1695). Αρχικά το έργο είχε γραφτεί για μια ταινία ντοκιμαντέρ με τίτλο «Τα όργανα της ορχήστρας» με τη Συμφωνική Ορχήστρα του Λονδίνου υπό τη διεύθυνση του Σερ Μάλκολμ Σάρτζεντ (Sir Malcolm Sargent). Το έργο είναι αφιερωμένο «με στοργή στα παιδιά του Τζων και της Τζην Μωντ: το Χάμφρεϋ, την Πάμελα, την Καρολίν και τη Βιρτζίνια, για διαπαιδαγώγηση και διασκέδασή τους».

Το έργο αυτό είναι γραμμένο για:

Πίκολο, 2 φλάουτα, 2 όμποε, 2 κλαρινέτα, 2 φαγκότα,
4 κόρνα, 2 τρομπέτες, 3 τρομπόνια, τούμπα,
κρουστά (τύμπανα, γκραν-κάσα, δίσκοι, ταμπουρίνο, τρίγωνο, στρατιωτικό τύμπανο, "wood block", ξυλόφωνο, καστανιέτες, γκονγκ, και "whip"),
άρπα και έγχορδα (πρώτα και δεύτερα βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλα και κοντραμπάσα).

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι «**Να η Ορχήστρα**» (Θέμα Α από το έργο «Οδηγός στην Ορχήστρα για νέους» (Guide to the Orchestra) του Μπέντζαμιν Μπρίττεν (Benjamin Britten).

Να η Ορχήστρα

Απόδοση στα Ελληνικά:
Μ. Σκορδή - Α. Χατζηγεωργίου - Λυμπουρή

Na η ορ - χή-στρα που παί-ζει στη σκη-νή: Ταέγ-χορ δα εί-ναι μπραστά,
πιο πί-σω είν' τα πνευστά, ξύ - λι-να, χάλ κι ναηχούν, τα τύ-μπα-να πως κτυπούν!
Μ'έγ-χορ - δα, πνευ-στά και μ'ό - λα τα κρου - στά ηορ - χή-στρα αρ-χι-νά.

ΕΝΟΡΧΗΣΤΡΩΣΗ Να γίνει εκτέλεση της πιο κάτω ενορχήστρωσης:

Να η Ορχήστρα

Ελληνικοί στίχοι
Μ. Σκορδή - Α. Χατζηγεωργίου - Λυμπουρή

φωνή Na η ορ - χή-στρα που παί-ζει στη σκη-νή. Ταέγ χορδα είναι μπραστά, πιο πίσω είν' τα πνευστά, ξύλινα, χάλκινα ναηχούν,
ουστοί τα τύμπανα πως κτυπούν! Μ'έγ χορδα, πνευστά και μ'όλα τα κρουστά η ορχήστρα αρχινά.
τρίγωνο

Εκτέλεση

Να τραγουδήσετε σε δίφωνο κανόνα δύο μελωδίες, όποιες θέλετε, από τον πιο κάτω γερμανικό κανόνα «Η ορχήστρα».

Η Ορχήστρα

Γερμανικός κανόνας
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

1.

Βιο - λιά τρα - γου - δού - νε, γλυ - κά πω - ρη - χού - νε, βιο -

5

λιά τρα - γου - δού - νε γλυ - κά πω - ρη - χούν. 2. Και

9

τα κλα - ρί - να τα κλα - ρί - να ντού - α, ντού - α, ντού - α τι γλυ - κά. 3. Και

13

τα κλα - ρί - να, τα κλα - ρί - να, ντού - α, ντού - α, γλυ - κά, 4. Οι τρο -

17

μπέ - τες σαλ - νί - ζουν τα ρα τα - τα τα - ρα-τα-τα τα τα τα. Τα τα-ρα τα. 5. Τα

21

μπέ - τες σαλ - νί - ζουν τα-ρα-τα - τα τα - ρα-τα-τα τα τα τα τα. Τα

25

κόρ - να μας αγ - γί - ζουν την ψυ - χή, τα κόρ - να την ψυ - χή. Τα

33

τύ - μπα - νσα - νά - λα - φρα παί - ζουν δυο ή - χους μπουμ -

37

μπουμ, μπουμ - μπουμ, μπουμ, μπουμ, μπουμ, μπουμ, μπουμ,

Β΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ

1α. Επιμένω μουσικά 1

1β. Επιμένω μουσικά 2

2α. Μουσικές σε πέντε τόνους 1

2β. Μουσικές σε πέντε τόνους 2

3. Ανεβαίνω τη σκάλα

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ 1α. Επιμένω μουσικά 1

Σκοπός: Γνωριμία με το ρυθμικό και μελωδικό οστινάτο.

Λέξεις Κλειδιά: οστινάτο, Ζωρζ Μπιζέ, Καριγιόν, Σουίτα «Αρλεζιάνα», γαλλικό κόρνο.

Οστινάτο σε υφάσματα

Εκτέλεση

Ngang Maduar Malumb της φυλής Πούνου της Νότιας Γκαμπόν

Ο αρχηγός του χορού καλεί τους χορευτές να ετοιμαστούν βάφοντας τελετουργικά τα πρόσωπά τους και φορώντας τις μάσκες και τις στολές τους κ.τ.λ. Είναι χαρακτηριστικά τα ακόλουθα δύο οστινάτι: το ρυθμικό με παλαμάκια στα χέρια και το μελωδικό στη φωνή.

(α) Να κτυπήσετε μερικές φορές το πιο κάτω ρυθμικό οστινάτο:

(β) Ενώ κτυπάτε το ρυθμικό οστινάτο να προσθέσετε με την καθοδήγηση του καθηγητή σας το μελωδικό οστινάτο «Ναγκ Ματουάρ Μαλούμπ» (Ngang Maduar Malumb).

Ξύλινη μάσκα της
φυλής Πούνου της
Νότιας Γκαμπόν

Ο βασιλιάς των λιονταριών (The Lion King).

Κινηματογραφική μουσική ταινία του Walt Disney με κινούμενα σχέδια, παραγωγής του 1994. Η παραγωγή έγινε στα στούντιο του Walt Disney στην Καλιφόρνια και στο Orlando στη Φλόριντα. Η ταινία είχε τεράστια επιτυχία παγκόσμια, με κέρδος 783 εκατομμύρια δολάρια. Πήρε πολλά βραβεία ανάμεσα στα οποία το Βραβείο 'Academy Award' για τη μουσική της και το "Golden Globe Award" ως η καλύτερη κινηματογραφική ταινία του 1994. Τα τραγούδια γράφτηκαν από τον συνθέτη Elton John και οι στίχοι από τον Tim Rice, ενώ η μουσική της ταινίας ανήκει στον Hans Zimmer.

Υπόθεση. Η ιστορία εκτυλίσσεται στο βασίλειο των ζώων στην Αφρική. Βασιλιάς των ζώων είναι το λιοντάρι, ο Μουφάσα. Η γέννηση του Σίμπα στερεί από τον θείο του Σκαρ, την ελπίδα να γίνει βασιλιάς των λιονταριών. Σε συνεργασία με τις ύαινες ο Σκαρ σκοτώνει τον βασιλιά Μουφάσα, αναγκάζει τον μικρό πρίγκιπα να φύγει από το βασίλειο και αρπάζει τον θρόνο. Έπειτα από χρόνια ο Σίμπα επιστρέφει και διεκδικεί τα προνόμιά του.

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι "The lion sleeps tonight" από το μουσικό έργο «Ο βασιλιάς των λιονταριών» (Lion King). Να συνοδεύσετε το τραγούδι σας με κίνηση και με το φωνητικό οσινάτο "Wimoweh" (Mbmube).

The lion sleeps tonight Wimoweh (Mbmube)

Στίχοι και Επεξεργασία:
George David Weiss,
Hugo Peretti, Luigi Creatore

Wim - o - weh, o - wim - o - weh, o - wim - o - weh, o - wim - o - weh, o -

wim - o - weh, o - wim - o - weh, o - wim - o - weh, o - wim - o - weh.

1. In the jun - gle, the might - y jun - gle, the li - on sleeps to - night, _____
 2. Near the vil - lage, the peace - ful vil - lage, the li - on sleeps to - night, _____
 3. Hush, my dar - ling, don't fear my dar - ling, the li - on sleeps to - night, _____

In the jun - gle, the qui - et jun - gle, the li - on sleeps to - night, _____
 Near the vil - lage, the qui - et vil - lage, the li - on sleeps to - night, _____
 Hush, my dar - ling, don't fear my dar - ling, the li - on sleeps to - night, _____

Σημείωση: Το τραγούδι “The lion sleeps tonight” ηχογραφήθηκε για πρώτη φορά το 1939 από τον Νοτιοαφρικανό τραγουδοποιό Solomon Linda. Ανακάλεσε στη μνήμη του ένα επεισόδιο της παιδικής του ηλικίας, όπου τραγουδούσε το παραδοσιακό αυτό τραγούδι (The lion sleeps tonight), για να διώχνει τα λιοντάρια μακριά από τα ζώα που έβοσκαν. Ο Peter Seeger και οι Weavers άρχισαν να εκτελούν το τραγούδι στη δεκαετία του 1950. Το ποπ γκρουπ με την ονομασία “The Tokens” έκανε το τραγούδι Νο 1 επιτυχία το 1961. **Mbube** (προφέρεται MM-booh-beh) και σημαίνει ‘λιοντάρι’ στη γλώσσα των Zulu. Η λέξη uyimbube στην πρωτότυπη ηχογράφηση ερμηνεύτηκε ως ah-wimoweh από τους αγγλόφωνους μουσικούς

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 «Καριγιόν» (Carillon) από τη Σουίτα Αρ. 1 «Αρλεζιάνα» (L'Arlessienne)

Συνθέτης: Ζωρζ Μπιζέ (Georges Bizet, 1838-1875). Γάλλος συνθέτης και πιανίστας (από τους τρεις καλύτερους πιανίστες της εποχής του) της ρομαντικής εποχής. Είναι περισσότερο γνωστός για την όπερά του «Κάρμεν».

Σουίτα «Αρλεζιάνα». Ο Μπιζέ έγραψε το έργο, το 1872, ως επένδυση στο ομώνυμο θεατρικό έργο του Αλφόνσου Ντουντέ (Alphonse Daudet). Στη μουσική του χρησιμοποίησε λαϊκές μελωδίες της Προβηγγίας αφού η πόλη Arles βρίσκεται στη Προβηγγία. Το έργο αναφέρεται στην αγάπη ενός γεωργού, του Φρεντερίκ, για ένα κορίτσι από την Αρλ. Η μητέρα του όμως τον πείθει να παντρευτεί μια άλλη κοπέλα και τελικά, από την απελπισία του ο Φρεντερίκ σκοτώνεται πέφτοντας από τη στέγη του σπιτιού του.

Καριγιόν. Είναι το τέταρτο μέρος από τη σουίτα «Αρλεζιάνα» Αρ. 1. Το καριγιόν είναι ένα μουσικό όργανο που αποτελείται από πολλές καμπάνες και είναι το λαϊκό όργανο της περιοχής.

Ακρόαση

Ενώ ακούτε την «Καριγιόν» (Carillon) από τη Σουίτα Αρ. 1 «Αρλεζιάνα» (L'Arlessienne) του Ζωρζ Μπιζέ (Georges Bizet) (Γάλλος, 1838-1875), να συμπληρώνετε τις πιο κάτω προτάσεις.

οστινάτο

A

B

α. Ακούγονται οι καμπάνες από τα(χάλκινο πνευστό), άρπα, δεύτερα βιολιά και βιόλες.

- β. Οι καμπάνες εκτελούν ένα μελωδικό.....
- γ. Πάνω από τη μελωδία των καμπανών ακούγεται μια άλλη χαρούμενη μελωδία (θέμα Α) στα..... Είναι ένας χορός των χωρικών.
- δ. Οι καμπάνες σταματούν. Ακούγεται μια λυπητερή μελωδία (θέμα Β) (ξύλινα πνευστά και έγχορδα).
- ε. Αρχίζουν να ακούγονται, πάλι, οι καμπάνες.

Γαλλικό κόρνο (κέρας)

Χάλκινο πνευστό όργανο που έχει έναν μακρύ κωνικό σωλήνα (11 πόδια μήκος) και τρεις βαλβίδες. Το σύγχρονο κόρνο είναι ένας σπειροειδής σωλήνας μήκους μεγαλύτερου των 11 ποδών. Στο ένα του άκρο έχει άνοιγμα διαμέτρου $1/4$ της ίντσας, αλλά βαθμιαία διευρύνεται και καταλήγει σε πλατειά καμπάνα διαμέτρου 11,14 ιντσών. Το επιστόμιό του είναι σε σχήμα κώνου. Το ηχόχρωμά του είναι ζεστό, πλούσιο αλλά και κάπως σκοτεινό. Στη συμφωνική ορχήστρα, συνήθως υπάρχουν τέσσερα κόρνα. Το κόρνο είναι από τα παλαιότερα πρωτόγονα όργανα. Προήλθε από το κυνηγετικό ή ταχυδρομικό κέρας (κέρατο ζώου), το οποίο χρησιμοποιείτο, κατά τον 18^ο και 19^ο αιώνα, για να ειδοποιεί για την άφιξη ή την αναχώρηση του ταχυδρόμου και για τη μετάδοση μηνυμάτων. Σήμερα τα ταχυδρομεία (στην Ελλάδα, στην Κύπρο και σε άλλες χώρες) έχουν το ταχυδρομικό κέρας, ως σήμα τους.

Καριγιόν

Μουσικό όργανο που αποτελείται από ένα σύστημα (σετ) από τουλάχιστον 23 εκκλησιαστικές καμπάνες με γλωσσίδια στο εξωτερικό τους μέρος και λειτουργούν μέσω ενός ηλεκτροφόρου οργάνου με πεντάλ. Τα γλωσσίδια - που λειτουργούν αυτόματα με μηχανικά μέσα ή και με το χέρι - με πλήκτρα χτυπούν στα εξωτερικά τους τοιχώματα μια σειρά από μικρές καμπάνες. Οι καμπάνες αυτές είναι ρυθμισμένες, ώστε να παράγουν μια πλήρη χρωματική κλίμακα και να επιτυγχάνουν έτσι την εκτέλεση απλών μελωδιών. Το καριγιόν υπάρχει και ως μικρό φορητό όργανο αλλά τα μεγάλα και ονομαστά καριγιόν είναι χτιστά όργανα που τοποθετούνται σε μεγάλα δημόσια κτίρια, όπως δημαρχεία, καθεδρικούς ναούς κ.λπ. Το καριγιόν είναι το πιο βαρύ μουσικό όργανο: το συνολικό βάρος των καμπανών (στα μεγάλα καριγιόν) μπορεί να φτάσει μέχρι και τους 100 τόνους.

Palacio Nacional
de Mafra στην
Πορτογαλία

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ

1β. Επιμένω μουσικά 2

Σκοπός: Απόκτηση περισσότερων εμπειριών στη χρήση ρυθμικού και μελωδικού οστινάτο. Γνωριμία με τον κανόνα.

Λέξεις Κλειδιά: Κανόνας, Μάικλ Νάυμαν, Songs of Tony, χάλκινα πνευστά, κουαρτέτο σαξοφώνων, σαξόφωνο, Βαγγέλης, «Η κατάκτηση του Παραδείσου», Μουσική Ποπ.

Κανόνας

Να τραγουδήσετε τον πιο κάτω κανόνα (μονόφωνο ή δίφωνο) και να τον συνοδεύσετε με φωνές ή/και μουσικά όργανα τάξης, χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε φράση του ως οστινάτο

Έγια Μόλα (Row, row, row the boat)

Κανόνας
Απόδοση στα Ελληνικά:
Μαρία Κουτσουπίδου/Μάρω Σκορδή.

1. Ε - για μό - λα για, τρά - βα το κου - πί

2. ό - νει - ρο, ό - νει - ρο, ό - νει - ρο, ό - νει - ρο εί - ναι η ζω - ή

Τραγούδι

“Life is Life” του συγκροτήματος Opus.

(α) Να εκτελέσετε στα μουσικά σας όργανα τα πιο κάτω οστινάτι:

Οστινάτο 1

Οστινάτο 2

Οστινάτο 3

(β) Να τραγουδήσετε το τραγούδι “Life is Life” του συγκροτήματος Opus: Life is Life

Am Dm G Am Dm G Am Dm

Na na na na na Na na na na na Na na na na

11 G Am Dm G Am Dm G G

na Na na na na na Life Na na na na na Life is

21 Am Dm G G Am Dm G G Am

life Na na na na na La la la la la Life Na na na na na Life is life Na

30 Dm G Am F Dm G Am

na na na na 1. When we all give the po-wer we all give the best eve-ry mi-nute of an

38 F Dm G Am F Dm G

hour don't think a-bout the rest then we'll all get the po-wer you'll all get the best when

45 Am F G G Am

eve-ry one givew eve-ry thing and every song — eve-ry - bo - dy sings — Life is Life

Ενορχήστρωση

Να συνοδεύσετε το τραγούδι “Life is Life” με 2 ή 3 από τα πιο κάτω τετράμετρα μελωδικά οστινάτι:

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε με προσοχή το τραγούδι “Life is Life” του συγκροτήματος OPUS, για το οποίο δίνονται πληροφορίες στη συνέχεια και να αναγνωρίσετε τα οστινάτι.

Το ποπ/ροκ συγκρότημα OPUS δημιουργήθηκε το 1973 και τα μέλη του κατάγονται από το Graz της Αυστρίας. Το πιο γνωστό τους τραγούδι είναι το “Life is Life”, το οποίο γράφτηκε στη δεκαετία του 1980.

Το συγκρότημα OPUS αποτελείται από τους:

Herwig Rüdissner (φωνή)

Ewald Pfleger (κιθάρα)

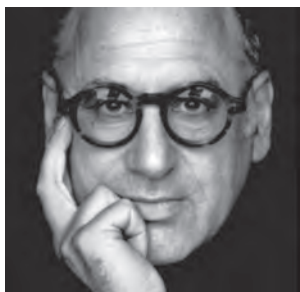
Kurt-Rene Plisnier (πλήκτρα)

Günter Grasmuck (κρουστά)

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Να ακούσετε με προσοχή την πρώτη κίνηση από το έργο “Songs for Tony” για κουαρτέτο σαξοφώνων του Μάικλ Νάυμαν (Michael Nyman) και να αναγνωρίσετε τα αρμονικά/ρυθμικά/μελωδικά οστινάτι.

Songs for Tony, (για κουαρτέτο σαξοφώνων), Κίνηση I Συνθέτης: Μάικλ Λώρενς Έντουαρντ Νάυμαν

(Michael Laurence Edward Nyman, γ. 1944)

Συνθέτης, πιανίστας, μουσικολόγος, περισσότερο γνωστός για τη μουσική του για ταινίες (π.χ. “The Piano”). Ο Michael Nyman γεννήθηκε στο Λονδίνο το 1944. Από νεαρή ηλικία έδειξε το ενδιαφέρον και την αγάπη του για τη μουσική και ιδιαίτερα για το πιάνο. Άρχισε να γράφει μουσική από τα 18 του χρόνια. Μελέτησε τη μουσική της εποχής μπαρόκ (Μπαχ) και κλασικισμού (Μότσαρτ) καθώς και τους

σύγχρονους συνθέτες (Καίιτς). Όταν βρισκόταν στη Νέα Υόρκη, δάσκαλός του υπήρξε ο δικός μας συνθέτης Μάνος Χατζιδάκις, ο οποίος τον επηρέασε στο δημιουργικό του έργο.

Το έργο γράφτηκε το 1992 και εκτελέστηκε για πρώτη φορά στην Ιταλία, από το κουαρτέτο Σαξοφώνων Απόλλων, τον Μάρτη του 1999. Πρόκειται για ένα έργο που δηλώνει την αγάπη του συνθέτη για το σαξόφωνο. Θα διακρίνουμε τα έντονα οστινάτι που επικρατούν σ’ ολόκληρο το κομμάτι, καθώς και τη μελωδία που εκτελείται με δεξιοτεχνία από το Άλτο Σαξόφωνο. Ο Michael Nyman περιγράφοντας τη γένεση του έργου “Songs for Tony” λέει:

«Άρχισα να γράφω ένα έργο για κουαρτέτο σαξοφώνων, την παραμονή της Πρωτοχρονιάς του 1992. Νωρίς το απόγευμα της 5ης Ιανουαρίου του 1993 πληροφορήθηκα ότι ο φίλος και μάντζερ μου, Tony Simmons, είχε πεθάνει μετά από μια μακριά και ηρωική μάχη με τον καρκίνο. Αμέσως κάθισα και έγραψα τη μουσική που αποτέλεσε το τέταρτο τραγούδι για ένα “επικήδειο” κουαρτέτο. Διέγραψα τη μουσική που είχα συνθέσει προηγουμένως γιατί αποφάσισα να δώσω σε κάθε εκτελεστή του κουαρτέτου, με τη σειρά, μια δική του “άρια”».

Songs for Tony Michael Nyman, 1993

Αρμονικά/μελωδικά/
ρυθμικά οστινάτι

♩ = 76

Soprano Sax. *ff*

Alto Sax. *ff*

Tenor Sax. *ff*

Baritone Sax. *ff*

S. Sax.

A. Sax.

T. Sax.

B. Sax.

Σαξόφωνο (Saxophone)

Ανήκει στην οικογένεια μουσικών οργάνων με μεταλλικό σωλήνα και επιστόμιο με μονή γλωττίδα, γι' αυτό και κατατάσσεται στην οικογένεια των ξύλινων πνευστών. Η οικογένεια περιλαμβάνει οκτώ μεγέθη από τα οποία χρησιμοποιούνται, πιο συχνά, το άλτο και το τενόρο. Το Σαξόφωνο δημιουργήθηκε το 1848, από τον Γερμανό κατασκευαστή οργάνων, Αδόλφο Σαξ. Ο μηχανισμός του είναι πολύπλοκος, όμως η χρήση του είναι σχετικά εύκολη. Το Σαξόφωνο χρησιμοποιήθηκε από κλασικούς συνθέτες, αλλά πολύ περισσότερο σε είδη μοντέρνας μουσικής όπως, pop, rock και ειδικά jazz μουσική από μεγάλους δεξιότητες, όπως ο Charlie Parker, John Coltrane, Sonny Stitt, Joe Henderson και άλλους.

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 Να ακούσετε με προσοχή απόσπασμα από τη μουσική επένδυση του έργου "1492: Conquest of Paradise" (1492. Η κατάκτηση του Παραδείσου) του Βαγγέλη Παπαθανασίου και να αναγνωρίσετε το ρυθμικό οστινάτο.

1492. Η κατάκτηση του Παραδείσου (Conquest of Paradise)

Συνθέτης: Βαγγέλης Παπαθανασίου. Έλληνας διάσημος εκτελεστής και συνθέτης. Γράφει κυρίως ηλεκτρονική μουσική, αλλά στις συνθέσεις του χρησιμοποιεί και τρόπους γραφής αντίστοιχους με αυτούς της κλασικής μουσικής. Είναι γνωστός και απλά ως «Βαγγέλης». Σημαντική είναι η μουσική που έγραψε για τα κινηματογραφικά έργα "Chariots of Fire" (Δρόμοι της Φωτιάς - Βραβείο Όσκαρ), "Blade Runner" και "1492: Conquest of Paradise" (1492. Η κατάκτηση του Παραδείσου) και «Ελ Γκρέκο». Γεννήθηκε στον Βόλο το 1943 και άρχισε να συνθέτει στην ηλικία των 4 χρόνων. Σπούδασε στην Αθήνα κλασική μουσική, ζωγραφική και σκηνοθεσία. Σημάδεψε την ελληνική pop κουλτούρα της δεκαετίας του 1960. Από το 1975 ζει και εργάζεται στο Λονδίνο.

Το έργο. Το 1992 η εταιρεία Κινηματογραφικών Παραγωγών "Paramount Pictures" παρήγαγε την κινηματογραφική ταινία «1492: Η Κατάκτηση του Παραδείσου», για να τιμήσουν τα 500 χρόνια από το ταξίδι του Χριστόφορου Κολόμβου στον Νέο Κόσμο.

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ 2α. Μουσικές σε πέντε τόνους 1

Σκοπός: Εκμάθηση της Πεντατονικής κλίμακας, του Μπορντούν και της συγκοπής.

Λέξεις Κλειδιά: Πεντατονική κλίμακα, μπορντούν, συγκοπή, κορ ανγκλέ, διπλή γλωττίδα, Άντονιν Ντβόρζακ, Συμφωνία του «Νέου Κόσμου».

Τραγούδι

Τραγουδήστε το νέγρικο τραγούδι «Λιλ Λάιζα Τζέιν» και εργαστείτε στο Τετράδιο Εργασιών.

Λιλ* Λάιζα Τζέιν Li'l* Liza Jane

Νέγρικο
Απόδοση στα Ελληνικά:
Μάρω Σκορδή

1. Έ - να κο - ρί - τσι α - γα - πώ Λιλ Λάι - ζα Τζέιν,
2. Εί - ναι απ' ό - λες πιο κα - λή Λιλ Λάι - ζα Τζέιν,
3. Ό - που πα - τὰ βλα - στούν αν - θοί Λιλ Λάι - ζα Τζέιν,
4. Ό - που είναι η Λι - ζα η' α - γα - πώ Λιλ Λάι - ζα Τζέιν,
5. πέ - ρα μα - κρυά στη Βαλ - τι - μό' Λιλ Λάι - ζα Τζέιν.
6. πιο ό - μορ - φη και πιο σο - φή Λιλ Λάι - ζα Τζέιν.
7. και κό - τες τρέ - χουν στην αυ - λή Λιλ Λάι - ζα Τζέιν.
8. 9. εί - ναι για μέ - να σπι - τι - κό Λιλ Λάι - ζα Τζέιν.
9. 13. Ω! Ε - λάιζα Λιλ Λάι - ζα Τζέιν.
13. Ω! Ε - λάιζα Λιλ Λάι - ζα Τζέιν.

*Li'l = little = Μικρή

Βαλτιμό' = Baltimo' = Βαλτιμόρη

Εκτέλεση

Να χωριστείτε σε δύο ομάδες:

(α) Η Α΄ ομάδα θα τραγουδά το τραγούδι «Λιλ Λάιζα Τζέιν» ενώ, ταυτόχρονα, η Β΄ ομάδα θα τραγουδά ή/ και θα εκτελεί με μουσικά όργανα (αυλούς, μεταλλόφωνα, ραβδόφωνα) μια από τις πιο κάτω συνοδείες.

(β) Οι δύο ομάδες αλλάζουν ρόλους.

Λιλ * Λάιζα Τζέιν
Li'l * Liza Jane

Νέγρικο
Απόδοση στα Ελληνικά:
Μάρω Σκορδή

1. Ένα κορίτσι α γα πώ Λιλ Λάι ζα Τζέιν, πέρα μακριά στη Βαλ τι μόν' Λιλ Λάι ζα Τζέιν.

9
Ω! Ε - λαι - ζα Λιλ Λάι - ζα Τζέιν. Ω! Ε - λαι - ζα Λιλ Λάι - ζα Τζέιν.

(γ) Να χρησιμοποιήσετε ξυλόφωνο ή μεταλλόφωνο, για να προσθέσετε το μπορντούν στη συνοδεία σας.

Μπορντούν

ΑΚΡΟΑΣΗ Συμφωνία αρ. 9 «Του Νέου Κόσμου» II Κίνηση: Largo Α΄ Θέμα Συνθέτης: Άντονιν Ντβόρζακ (Antonin Dvořak) (1841-1904)

Ο **Άντονιν Ντβόρζακ** (Antonin Dvořak, Τσέχος, 1841 - 1904). Η μουσική του είναι επηρεασμένη από τη λαϊκή μουσική παράδοση της πατρίδας του της Τσεχίας και των άλλων κεντροευρωπαϊκών χωρών. Για τρία χρόνια (**1892- 1895**) ο Ντβόρζακ ήταν ο Διευθυντής του Εθνικού Κονσερβατόριου της Νέας Υόρκης. Εκεί, μελέτησε τα νέγρικα τραγούδια και τη μουσική των Ινδιάνων και χρησιμοποίησε πολλά από τα χαρακτηριστικά τους στην περίφημη συμφωνία «Του Νέου Κόσμου», που έγραψε εκεί. Η **2η κίνηση** της συμφωνίας είναι εμπνευσμένη από το ποίημα «Το τραγούδι του Χαϊάβαθα» του Λονγκφέλλου. Ο Χαϊάβαθα ήταν αρχηγός της φυλής των Ινδιάνων Ονοντάγκα και πιθανολογείται ότι έζησε μεταξύ 1100 μ.Χ. και 1500 μ.Χ. Ήταν ειρηνοποιός προφήτης και πνευματικός αρχηγός. Το βασικό θέμα εκτελείται από το **αγγλικό κόρνο (κορ ανγκλέ)** και είναι βασισμένο σε πεντατονική κλίμακα.

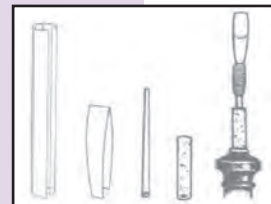
Αγγλικό Κόρνο (Cor anglais)

Είναι ξύλινο όργανο με διπλή γλωττίδα, η οποία μπαίνει σε μεταλλικό σωλήνα λυγισμένο προς τα πίσω.

Διπλή γλωττίδα

Μερικά ξύλινα πνευστά όπως το όμποε, το αγγλικό κόρνο και το φαγκότο, έχουν επιστόμιο από διπλή γλωττίδα, που αποτελείται από ένα φύλλο από καλάμι λυγισμένο στη μέση και στερεωμένο με τέτοιο τρόπο, ώστε να πάλλονται ελεύθερα τα άκρα του, όταν ο αέρας περνά ανάμεσά τους. Η «τσάκιση» κόβεται και ελευθερώνονται τα δύο άκρα της γλωττίδας. Ο ήχος που παράγεται είναι ένρινος και χαρακτηριστικός.

Α΄ Θέμα από τη II κίνηση της Συμφωνίας αρ. 9 «Του Νέου Κόσμου»

Άντονιν Ντβόρζακ
(Antonin Dvořak,
1841-1904)

Largo ♩ = 52 (σε κλίμακα για μελέτη)

Προσέξτε! Οι δραστηριότητες ακρόασης και δημιουργικής εργασίας, σχετικές με το πιο πάνω έργο, θα γίνουν στο Τετράδιο Εργασιών.

Το πιο κάτω τραγούδι είναι ένα πολύ παλιό γιαπωνέζικο τραγούδι και είναι ένας ύμνος στην κερασιά. Η δεύτερη στροφή είναι πιο παλιά και πιο παραδοσιακή από την πρώτη. Αυτή η μελωδία φαίνεται να είναι βασισμένη σε κλίμακα με 5 νότες: Ντο, Μι, Φα, Λα, Σι.

SAKURA*

Γιαπωνέζικο τραγούδι

Απόδοση στα Ελληνικά:

Μαρία Κουτσουπίδου

Μάρω Σκορδή

1. Sa-ku - ra Sa - ku - ra μπου μπου-κιά - ζει ό - λ'η — γη με αν-θούς της
 2. Sa-ku - ra Sa - ku - ra ό - λ'η πλά - ση σαν αν - θεί χρώ - μα - τα και
 3. Sa-ku - ra, Sa - ku - ra, ya go i no so ra - wa mi - wa ta su
 κε - ρα - σιάς θαύ - μα θεί - ας ευ - ω - διάς ά - νοι - ξη χα - ράς για — μας.
 μυ - ρω - διές είν' πα - ντού στις γει - το - νιές κια' - να - σταίνουν τις καρ - διές.
 ka gi - ri ka su mi ka ku mo - ka mi o i zo i zu - ru
 Sa - ku - ra, Sa - ku - ra αν - θη ροζ λευ - κά.
 Sa - ku - ra, Sa - ku - ra αν - θη ροζ λευ - κά.
 i za ya i za ya mi ni γυ - ka u.

*Sakura = τα λουλούδια της κερασιάς.

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ 2β. Μουσικές σε πέντε τόνους 2

Σκοπός: Εκμάθηση της Πεντατονικής κλίμακας, των φθόγγων Ντο, Μι και Φα, της αξίας του μισού και του παρεστιγμένου μισού και Μπορντούν.

Λέξεις Κλειδιά: Γκονγκ, μεταλλόφωνο, ξυλόφωνο, τσελέστα, Κλωντ Ντεμπυσύ, «Το νανούρισμα του Jimbo», Ιμπρεσσιονισμός, Μωρίς Ραβέλ, «Η ασχημούλα πριγκίπισσα των παγόδων» (Η μάνα μου η χήνα)

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το Σκοτσέζικο τραγούδι «Στο νησί της Αϊόνα» (Iona boat song).

Σύμφωνα με τον μύθο, στα παλιά χρόνια, τραγουδούσαν αυτό το τραγούδι οι μοναχοί, ενώ μετέφεραν με βάρκα τους νεκρούς βασιλιάδες της Σκοτίας στο νησί της Αϊόνα (στις Εβρίδες), για να ταφούν.

ΣΤΟ ΝΗΣΙ ΤΗΣ ΑΪΟΝΑ

Iona Boat Song

Σκοτσέζικο

Απόδοση στα Ελληνικά:

Μαρία Κουτσουπίδου-Μάρω Σκορδή

$\text{♩} = \text{ca. } 56$

1. Σαν γλυ - στρού μεα - πα - λά, τραγου - δού - με γλυ - κά, για να πας βα - σι -
2. Στους πα - τέ - ρες κο - ντά α - να - παύ σουε - λα - φρά. Η σπο - δός* σας θα

λιά στο νη - σί. Ω! κα - λέ μας ε - σύ, τη γα -
σμί - ξει βα - θιά. Ας κοι - μά - στε μα - ζι ώ - σπουη -

λή - νη ε - κεί στο νη - σί της Αϊ - ό - να θα βρεις.
μέ - ρα θα 'ρθεί και της Κρί - σης η ώ - ρα θα η - χεί.

*σποδός = τέφρα, σκόνη, χώμα.

Αγγλικοί στίχοι

1. Softly glide we along,
Softly chant we our song
For a king who to resting is come.
O, beloved and best
We are faring out West
To the dear isle Iona, my home.

2. Calmly there shalt thou lie,
With thy fathers gone by,
Their dust mingled deep with thine own,
Ne'er again to awake,
Till the last dawn shall break
And the trump of the judgement is blown.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 «Στο νησί της Αϊόνα»

Πολλοί συνθέτες έκαναν ενορχηστρώσεις/-εναρμονίσεις/-επεξεργασίες δημοτικών μελωδιών στην πεντατονική. Ακούστε το Σκοτσέζικο τραγούδι «Στο νησί της Αϊόνα» σε μια χορωδιακή επεξεργασία του Σερ Χιου Ρόμπερτον (Sir Hugh Robertson). Προσέξτε ότι τη μελωδία τραγουδούν οι αντρικές φωνές, ενώ οι υπόλοιπες φωνές συνοδεύουν με κλειστό στόμα (bouche fermée).

Εκτέλεση

Οι πιο κάτω μελωδίες (σε κλίμακα για μελέτη) αποτελούν τα βασικά θέματα του κομματιού «Νανούρισμα του Jimbo» από το έργο «Παιδική Γωνιά» για πιάνο του Κλωντ Ντεμπυσύ (Claude Debussy, Γάλλος, 1862-1918).

(α) Να χωριστείτε σε 4 ομάδες. Η κάθε μια ομάδα να επιλέξει μια από τις πιο κάτω μελωδίες και να την εκτελέσει. Οι μελωδίες να ακουστούν η μια μετά την άλλη.

Ομάδα Α

Ομάδα Β

Ομάδα Γ

Ομάδα Δ

(β) Να εκτελέσετε τις τέσσερις μελωδίες, ταυτόχρονα, ως πιο κάτω:

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 «Νανούρισμα του Jimbo» από το έργο «Παιδική Γωνιά», για πιάνο του Κλωντ Ντεμπυσσύ (Claude Debussy 1862-1918)

Συνθέτης: Κλωντ Ντεμπυσσύ (Claude Debussy, Γάλλος, 1862-1918). Ο κύριος εκπρόσωπος του Ιμπρεσιονισμού. Χρησιμοποίησε συνηχήσεις που δε χρησιμοποιήσαν συνθέτες πριν απ' αυτόν και προσπαθεί να περιγράψει με τη μουσική του εικόνες και χρώματα.

Η Σουίτα «Παιδική Γωνιά» για σόλο πιάνο γράφτηκε το 1908. Ο Ντεμπυσσύ την αφιέρωσε στη Έμμα-Κλωντ, τη μικρή του κόρη (γνωστή ως Σιου-Σιου) που ήταν τότε 3 χρονών. Το «Νανούρισμα του Jimbo» είναι το δεύτερο από 6 μικρά κομμάτια που αποτελούν τη σουίτα «Παιδική Γωνιά». Είναι πολύ ήρεμο στον χαρακτήρα και ξεκινά από τις πολύ χαμηλές νότες του πιάνου. Ίσως ο Jimbo δεν είναι άλλος από τον Dumbo, το ελεφαντάκι.

Να ακούσετε απόσπασμα από το πιο πάνω έργο και να απαντήσετε στο Τετράδιο Εργασιών σας.

Ιμπρεσιονισμός

Καλλιτεχνικό κίνημα στην Ευρώπη του τέλους του 19ου και αρχές 20ού αιώνα. Πήρε το όνομά του από τον πίνακα "Impressions, soleil levant" του Κλωντ Μονέ (Claude Monet). Η έννοια της διαμόρφωσης σχημάτων μέσα από φωτοσκιάσεις χωρίς τη χρήση περιγράμματος στη ζωγραφική, επηρέασε άμεσα και τη διαμόρφωση της μελωδικής δομής στους συνθέτες της εποχής.

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 «Ασχημούλα, η πριγκίπισσα των παγόδων» από τη Σουίτα Μπαλέτου «Η μάνα μου η χήνα», του Μωρίς Ραβέλ (Maurice Ravel, 1875-1937)

Η **Μάνα Χήνα** ήταν το πρότυπο της γυναίκας του χωριού, η οποία υποτίθεται ότι ήταν η πρώτη που άρχισε να διηγείται ιστορίες, ποιήματα και παραμύθια.

Συνθέτες: Μωρίς Ραβέλ (Maurice Ravel. Γάλλος, 1875-1937). Ο Μωρίς Ραβέλ γεννήθηκε στο Ciboure (Πυρηναία), από μητέρα Βάσκα και σπούδασε στο Παρίσι πιάνο και σύνθεση. Οι συνθέσεις του διέπρυναν και εμπλούτισαν το κίνημα του Ιμπρεσιονισμού στη μουσική.

«Ασχημούλα, η πριγκίπισσα των παγόδων». Στο κομμάτι αυτό ο Ραβέλ δημιουργεί μια ανατολίτικη εξωτική ατμόσφαιρα με τη χρήση πεντατονικών μελωδιών και άλλων κινέζικων στοιχείων. Το παραμύθι. Η Ασχημούλα ήταν μια πολύ όμορφη κινέζα πριγκίπισσα, την οποία κατα-

ράστηκε μια κακιά μάγισσα και τη μεταμόρφωσε σε μικροσκοπική δράκαινα με πολύ άσχημη όψη. Επειδή η Ασχημούλα ντρεπόταν για την εμφάνισή της, κρύφτηκε σε ένα μακρινό κάστρο. Μια μέρα, συνάντησε ένα εξίσου άσχημο Πράσινο Φίδι, το οποίο ήταν στην πραγματικότητα ένας ωραίος πρίγκιπας που τον είχε, και αυτόν, καταραστεί η κακιά μάγισσα. Μαζί άρχισαν να περιπλανώνται για πολλά χρόνια, σε διάφορους τόπους. Τελικά, ναυάγησαν και οι δυο στο νησί των Παγόδων, του οποίου οι κάτοικοι ήταν μικροσκοπικά ανθρωπάκια από πορσελάνη και κρύσταλλο. Οι παγόδες ανακήρυξαν βασίλισσά τους την Ασχημούλα. Στην πραγματικότητα η χώρα των Παγόδων ήταν το βασίλειο του Πράσινου Φιδιού. Στο τέλος τα μάγια λύνονται, η πριγκίπισσα και ο πρίγκιπας παίρνουν την πραγματική τους μορφή και παντρεύονται.

Παγόδες

Είδος δημοφιλούς πορσελάνινης διακόσμησης τον 18ο αιώνα στη Γαλλία. Παρίσταναν μικρά κινεζάκια, με αλλόκοτα πρόσωπα και ένα κινούμενο κεφάλι.

Ο Ραβέλ γράφει στην αρχή της κίνησης αυτής: «Ενώ η μικρή άσχημη πριγκίπισσα παίρνει το μπάνιο της, οι μικροί ιερείς και ιέρειες (παγόδες) της τραγουδούν και εκτελούν διάφορα μουσικά όργανα, ανάλογα με το μικροσκοπικό τους μέγεθος: όμποε και λαούτα κατασκευασμένα από τσόφλια καρυδιών, βιόλες από φλούδες αμυγδάλων κ.ά.»

Φύλλο Ακρόασης

1. **Θέμα Α.** Ακούγεται στο φλάουτο. (σε κλίμακα για μελέτη)

2. **Θέμα Β.** Η Ασχημούλα και το Πράσινο Φίδι αρχίζουν να χορεύουν έναν χορό. Σύντομα όλες οι παγόδες χορεύουν μαζί τους. (σε κλίμακα για μελέτη)

3. Το **Θέμα Γ** ακούγεται στο φλάουτο, στη τσελέστα και στην άρπα:
(σε κλίμακα για μελέτη)

4. Με το μακρινό άκουσμα των κόρνων οι χορευτές φεύγουν.
Η κίνηση τελειώνει με 4 συγχορδίες:

Αφού ακούσετε το κομμάτι «Ασχημούλα, η πριγκίπισσα των παγόδων» του Μωρίς Ραβέλ, να συμπληρώσετε τις εργασίες στο **Τετράδιο Εργασιών**.

Τσελέστα (celesta)

Είναι ιδιόφωνο όργανο και λειτουργεί με πληκτρολόγιο. Επινόηθηκε γύρω στα 1886 από τον Γάλλο Auguste Mustel. Το εξωτερικό της θυμίζει μικρό όρθιο πιάνο, όμως, αντί χορδές έχει πλάκες από ένα μίγμα με πεπιεσμένο υδράργυρο. Ένας ειδικός μηχανισμός συνδέει τα πλήκτρα με μικρά σφυράκια που κτυπούν τις πλάκες. Σε κάθε πλάκα αντιστοιχεί ένα ηχείο που ενισχύει τον ήχο και τον κάνει πιο καθαρό και κρυστάλλινο. Παράγει έναν αγγελικό ήχο που μοιάζει με αυτόν του Γκλόνκεσπηλ.

Γκονγκ

Στρογγυλός μεταλλικός δίσκος με κύρτωμα στο κέντρο. Κρεμιέται από την κυρτωμένη περιφέρεια και έχει συγκεκριμένο τονικό ύψος. Κτυπιέται στο κέντρο, επάνω στο κύρτωμα.

Β' ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΥΦΑΙΝΩ ΜΟΥΣΙΚΗ

3. Ανεβαίνω τη σκάλα

Σκοπός: Εκμάθηση της κλίμακας της Ντο μείζονος, του τόνου και του ημιτόνιου.

Λέξεις Κλειδιά: Musical, κλίμακα, κλίμακα της Ντο μείζονος, τόνος, ημιτόνιο, μέτρο, tempo, andante, allegro, Ρίτσαρντ Ρότζερς, «Η μελωδία της ευτυχίας», Μπετόβεν, «Για την Ελίζα», Καμίγ Σαιντ-Σανς, «Πρόσωπα με μεγάλα αφτιά και Χελώνες» («Το Καρναβάλι των ζώων»), Ζακ Οφφενμπαχ, Καν-καν, «Ορφέας στον Άδη».

Φυσική/Ηχος

α) Να χρησιμοποιήσετε οκτώ μπουκάλια με νερό, για να σχηματίσετε την κλίμακα της Ντο Μείζονος. Για να το πετύχετε, να φυσάτε στο στόμιο των μπουκαλιών και να τα «κουρδίζετε» στις συγκεκριμένες νότες, προσθέτοντας ή αφαιρώντας νερό.

(β) Δύο ή τρία παιδιά να εκτελούν με φύσημα την κλίμακα της Ντο Μείζονος ενώ οι υπόλοιποι να τραγουδάτε ταυτόχρονα απαλά την κλίμακα (πρώτα σε αξίες μισού και ύστερα σε αξίες τετάρτου).

Κλίμακα (Σκάλα) Είναι μια σειρά από μουσικούς ήχους/φθόγγους που ο αριθμός τους ποικίλλει από κλίμακα σε κλίμακα. Οι νότες κάθε μουσικής κλίμακας έχουν έναν συγκεκριμένο τρόπο διάταξης. Η διάταξη αναφέρεται κυρίως σε ηχητικές αποστάσεις, στις οποίες οφείλεται το μοναδικό άκουσμα κάθε κλίμακας. Διαφορετικές κλίμακες χρησιμοποιούνται από τους διάφορους λαούς ως βάση για τη δημιουργία της μουσικής τους. Υπάρχουν κλίμακες που στην παράδοση των λαών εκφράζουν χαρά, λύπη, περηφάνια, αυστηρότητα, μεγαλοπρέπεια, σεμνότητα κ.λπ.

Τραγούδι 1

(α) Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι «Η σκάλα της χαράς».

(β) Να τραγουδήσετε τις τέσσερις πρώτες φράσεις του πιο κάτω τραγουδιού «Η σκάλα της χαράς» με τις νότες (σολφέζ).

Η σκάλα της χαράς (Do-Re-Mi)

Από το μιούζικαλ «Η μελωδία της Ευτυχίας»
Μουσική: Ρίτσαρντ Ρότζερς
(Richard Rodgers)

NTO η πρώ - τη στη σει - ρά PE α - κο - λου - θεί με - τὰ
DOE a deer, a fe - male deer, RAY a drop of gol - den sun,

9
MI στην πρώ - τη τη γραμ - μή ΦΑ ό - λα, εί - ναι μια χα - ρά
ME a name I call my - self, FAR a long long way to ru - in,

17
ΣΟΛ πως θέ - λω ν'α - νε - βώ ΛΑ α - κό - μα πιο - ψη - λά
SAW a nee - dle pul - ling thread, LA a note to fol - low SOL,

25
ΣΙ τρα - γού - δη - σε κι, ε - σύ Ξα - ναρ - χί - ζου - μ'α - π'το NTO
TEA a drink with jam and bread That will bring us back to DO,

33
NTO PE MI ΦΑ ΣΟΛ ΛΑ ΣΙ NTO
DO RE MI FA SOL LA TE DO

ΕΝΟΡΧΗΣΤΡΩΣΗ Αφού χωριστείτε σε δύο ομάδες, να εκτελέσετε την πιο πάνω ενορχήστρωση, με όργανα τάξης: Η Α' ομάδα να τραγουδά το τραγούδι, ενώ η Β' ομάδα να εκτελεί τη συνοδεία. Στην επανάληψη να αλλάξετε ρόλους.

Μιούζικαλ (Musical). Είναι ένα μουσικό θεατρικό έργο που συνδυάζει μουσική, τραγούδια, διαλόγους, χορό. Το συναισθηματικό περιεχόμενο του έργου (χιούμορ, πάθος, έρωτας, θυμός), όπως και η υπόθεση μεταδίδονται μέσα από λέξεις, μουσική, κινήσεις και σκηνική παρουσίαση.

Η «Μελωδία της Ευτυχίας» (*The Sound of Music*) (είναι Μιούζικαλ του οποίου τη μουσική έγραψε ο Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers, Αμερικανός, 1902-1979) και τους στίχους ο Όσκαρ Χάμμερσταϊν ο II (Oscar Hammerstein II, Αμερικανός, 1895-1960). Το έργο έγινε αμέσως μια από τις μεγαλύτερες επιτυχίες του κινηματογράφου και το 1965 σάρωσε όλα τα βραβεία Όσκαρ. Η υπόθεση εκτυλίσσεται στην Αυστρία του 1930, που είναι υπό γερμανική κυριαρχία (βλ Μάθημα 11 και 12, Βιβλίο Μαθητή).

Συνθέτης: Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers). Αμερικανός συνθέτης, που έζησε από το 1902-1979 και έγραψε περισσότερα από 900 τραγούδια και 40 μιούζικαλ για το Μπρόντγουεϊν (Broadway). Έγραψε επίσης μουσική για τον κινηματογράφο και την τηλεόραση. Είναι γνωστή η στενή συνεργασία του με τον στιχουργό Όσκαρ Χάμμερσταϊν II (Oscar Hammerstein II).

Υπόθεση. Η υπόθεση διαδραματίζεται στην Αυστρία που είναι υπό Γερμανική κυριαρχία τη δεκαετία του 1938. Η Μαρία, δόκιμη σε μοναστήρι βρίσκει δουλειά ως γκουβερνάντα στο σπίτι του Captain Von Trapp, που είναι απόστρατος αξιωματικός του Ναυτικού και του οποίου η σύζυγος έχει πεθάνει. Τα επτά παιδιά του μεγαλώνουν με μεγάλη αυστηρότητα. Όταν φτάνει η Μαρία προσπαθούν να την εκμεταλλευτούν κάνοντας διάφορες ζαβολιές. Η Μαρία κερδίζει την εμπιστοσύνη και την αγάπη τους διδάσκοντας τη χαρά της ζωής και της Μουσικής. Η Μαρία παντρεύεται τον πατέρα τους, αλλά φεύγουν από την Αυστρία λόγω της εισβολής των Ναζί.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Τόνοι και Ημιτόνια.

Προσέξτε το άκουσμα των ημιτονίων στα πιο κάτω παραδείγματα:

(α) στην αρχή του έργου «Στην Ελίζα» (*Für Elise*) του Λούντβιχ βαν Μπετόβεν (Ludwig van Beethoven):

Για την Ελίζα
(Für Elise)

Για την Ελίζα
Λούντβιχ βαν Μπετόβεν
Ludwig van Beethoven (1770-1827)

(β) στο κομμάτι «Πρόσωπα με μεγάλα αφτιά» (γάιδαροι) από τη Σουίτα «Το Καρναβάλι των Ζώων» του Καμίγ Σαιν-Σανς:

Πρόσωπα με μεγάλα αφτιά (γάιδαροι)
Από τη Σουίτα «Το Καρναβάλι των Ζώων»

Καμίγ Σαιν-Σανς
Camille Saint-Saens
(1835-1921)

Σε κάθε μείζονα κλίμακα υπάρχουν δύο ημιτόνια: μεταξύ της 3ης και 4ης νότας και μεταξύ της 7ης και 8ης νότας.

Μείζων Κλίμακα. Διαδοχή οκτώ φθόγγων σε ανιούσα ή κατιούσα κίνηση με την πιο κάτω διάταξη: Τόνος - Τόνος - Ημιτόνιο - Τόνος - Τόνος - Τόνος - Τόνος - Ημιτόνιο.

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Σύγκριση έργων.

Can-Can (από την οπερέτα «Ο Ορφέας στον Άδη»)

Χελώνες (από το έργο «Το Καρναβάλι των Ζώων»)

(α) Can-Can (από την οπερέτα «Ο Ορφέας στον Άδη»)

Συνθέτης: Ζακ Όφφενμπαχ (Jacques Offenbach). Γάλλος συνθέτης και βιολοντσελίστας ο οποίος γεννήθηκε στη Γερμανία το 1819 και πέθανε στο Παρίσι το 1880. Ως συνθέτης, επηρέασε με τη μουσική του την εξέλιξη της ελαφράς μουσικής στην Ευρώπη τον 19ο αιώνα και ειδικότερα της οπερέτας (βλ. Μάθημα 24).

Καν-Καν (Can-Can). Πολύ δημοφιλής χορός κατά τη δεκαετία του 1890. Χορευόταν μόνο από γυναίκες.

(β) Χελώνες (από το έργο «Το Καρναβάλι των Ζώων»)

Συνθέτης: Καμίγ Σαιν-Σανς (Camille Saint-Saëns) (Γάλλος, 1835-1921) Γάλλος συνθέτης, πιανίστας, οργανίστας, θεωρητικός και μαέστρος. Για μισό αιώνα περίπου, η μουσική του ασκούσε μεγάλη επίδραση στη γαλλική μουσική. Ήταν σπουδαίος στον αυτοσχεδιασμό και έγραφε μουσική με μεγάλη ευκολία. Στην πραγματικότητα μπορούσε να γράφει μουσική, ενώ μιλούσε για άλλα θέματα ή έκανε αστεία με τους φίλους του.

Χελώνες. Πολύ αργά και με σοβαρότητα αρχίζουν τον χορό οι χελώνες. Εδώ, ο Σαιν-Σανς παίζει ένα μουσικό αστείο, επειδή η μελωδία δεν είναι άλλη από τον γρήγορο χορό «Καν-Καν» (από την οπερέτα «Ο Ορφέας στον Άδη» του Όφφενμπαχ).

ΧελώνεςΕλληνικοί στίχοι:
Ρίτα Ολυμπίου

Μες στο μι κρό λι - βά - δι με ση μέ-ρι βρά - δυ μια χελώνα τρέ - χει τρέ - χει τρέ - χει να προ -

5
λά βει κιήρ θε με - ση - μέ - ρι κιήρ θε πά - λι βρά - δυ κιήρ - θε το ηρω - ί κια - κό - μα πά - ει.

Γ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: Ας κάνουμε μια επανάληψη (1)

Σκοπός: Επανάληψη: ερώτηση-απάντηση, οστινάτο, όργανα της ορχήστρας, κλίμακες (πεντατονική, Ντο μείζων).

Λέξεις Κλειδιά: Κλίμακα της Σολ μείζονος, δίσση, αναίρεση, οπλισμός, τούμπα, τρομπόνι, βιολί, κοντραμπάσο, φλάουτο, κλαρίνο, Καμίγ Σαιν-Σανς, «πρόσωπα με μεγάλα αφτιά», «Ελέφαντας, Γκούσταβ Χολστ, «Οι πλανήτες».

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το παραδοσιακό αφρικάνικο τραγούδι «Μάλυμπο» (Malymbboo) και να συνοδεύσετε το τραγούδι σας με τα ρυθμικά οστινάτι. Είναι ένα τραγούδι σε μορφή «ερώτησης-απάντησης» (call and response) και συνοδεύει έναν χορό για τη συγκομιδή.

ΜΑΛΥΜΠΟΥ Malymbboo

Παραδοσιακό
αφρικανικό τραγούδι

Τουμπερλέκι

Bass drum

Agogo

ερώτηση

Ma - lym - boo, Ma - lym - boo, Ma - ma
Má - λυ - μπου, Má - λυ - μπου, Má - μα

4

απάντηση

Ma - lym - mboo, Ka - ki - lam - be, Be - be
Má - λυ - μπου, Κα - κι - λα - μπε, Μπε - μπε

x = ακαθόριστος ήχος που παράγεται με την κρούση της στεφάνης του οργάνου

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε το πιο κάτω έργο στο οποίο χρησιμοποιείται οστινάτο: Πλανήτης Άρης. Από το έργο «Οι Πλανήτες», έργο 32.
Συνθέτης: Γκούσταβ Χολστ (Gustav Holst), Άγγλος συνθέτης (1874-1934)

Ο **Γκούσταβ Χολστ** άρχισε να συνθέτει μουσική πριν ακόμα μάθει να γράφει και να διαβάζει. Ήταν οργανίστας και μαέστρος, αλλά έπαιζε επίσης πιάνο και τρομπόνι. Αγαπούσε την αγγλική δημοτική μουσική και την Ινδική φιλοσοφία. Η μουσική του χαρακτηρίζεται από βαθιά μουσική έκφραση, λεπτή φαντασία και ευαισθησία.

«**Οι Πλανήτες**», έργο 32. Το 1913 ο Holst άρχισε να ενδιαφέρεται για την αστρονομία, και το 1914 έγραψε τη σουίτα «Οι Πλανήτες» έργο 32, στην οποία χρησιμοποίησε μια **τεράστια ορχήστρα**. Η Σουίτα αυτή του Holst αποτελείται από **7 μέρη**, ένα για κάθε έναν πλανήτη του Ηλιακού μας συστήματος, όπως το γνώριζαν το 1914. Το πρώτο μέρος της σουίτας «**Άρης, ο θεός του πολέμου**», το έγραψε ο Holst αμέσως μετά το ξέσπασμα του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Η μουσική του δεν περιγράφει τη δόξα του πολέμου αλλά την απόγνωση, τη ματαιότητα, τη φρίκη, τη σκληρότητα, το παράλογο του πολέμου.

Ενορχήστρωση. Ξύλινα πνευστά (2 πίκολο, 4 φλάουτα, μπάσο φλάουτο, 3 όμποε, 1 αγγλικό κόρνο, 3 κλαρίνα, 1 μπάσο κλαρίνο, 3 φαγκτό, 1 κόντρα-φαγκτό).

Χάλκινα πνευστά (6 κόρνα, 4 τρομπέτες, 3 τρομπόνια, 1 ευφώνιο και 1 τούμπα).

Πληκτροφόρα (τσελέστα και εκκλησιαστικό όργανο).

Κρουστά (6 τύμπανα, Γκρανκάσα, στρατιωτικό τύμπανο, δίσκοι, τρίγωνο, ταμ-ταμ, ταμπουρίνο, γκλόνκεσπίηλ, ξυλόφωνο, καμπάνες).

Έγχορδα (2 άρπες, πρώτα και δεύτερα βιολιά, βιόλες, βιολοντσέλα, κοντραμπάσα).

Φωνές (στον «Ποσειδώνα»).

Ενώ ακούτε τη μουσική, να συμπληρώνετε το πιο κάτω Φύλλο Ακρόασης:

Φύλλο Ακρόασης

1. Η μουσική ξεκινά με ένα οστινάτο. Το οστινάτο αυτό ακούγεται κατά τη διάρκεια όλης της κίνησης:

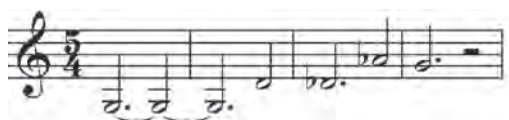

Να αναφέρετε δύο μουσικά όργανα που εκτελούν το οστινάτο:

(α)

(β)

2. **Θέμα Α.** Να αναφέρετε ένα μουσικό όργανο που εκτελεί το Θέμα Α:

.....

3. **Θέμα Β.** Να αναφέρετε ένα μουσικό όργανο που εκτελεί το Θέμα Β:

.....

4. Το **Θέμα Γ** μοιράζεται ανάμεσα στην τενόρο τούμπα και στις τρομπέτες:

5. Δημιουργείται περισσότερη ένταση. Μια δυνατή συγχορδία, που σβήνει σιγά-σιγά, τελειώνει το Α' Μέρος. Το έργο τελειώνει με μια σειρά από τρομακτικές **συγχορδίες** από όλη την ορχήστρα.

Τούμπα

Τύπος βαθύφωνου χάλκινου οργάνου που παίζεται σε κάθετη θέση, σε αντίθεση με την τρομπέτα, το τρομπόνι και άλλα χάλκινα πνευστά που παίζονται σε οριζόντια θέση.

Τρομπόνι (ιτ. trombone = μεγάλη τρόμπα)

Χάλκινο πνευστό όργανο με ημι-κυλινδρικό διαμήτρημα και επιστόμιο σε σχήμα κώνου, εφοδιασμένο γενικά με «ολκό», ο οποίος επεκτείνει το μήκος του σωλήνα.

Κανόνας:

Να τραγουδήσετε τον πιο κάτω δίφωνο κανόνα «Γέλιο, γέλιο και τραγούδι» ο οποίος είναι γραμμένος στην κλίμακα της Ντο μείζονος.

Προσέξτε: η κάθε νότα πρέπει να τραγουδηθεί staccato

Γέλιο, γέλιο και τραγούδι
(Laughing and singing) Α

Μουσική:
Cesar Bresgan (1913-1988)
Μετάφραση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

[illegible]

Staccato, stacc. (ιτ.): Κοφτά. Τρόπος εκτέλεσης νότας (που σημειώνεται με τελεία πάνω από το φθογγόσημο), ώστε να διαρκεί λιγότερο από την πλήρη αξία της και να χωρίζεται από την επόμενη.

Τραγούδι / Ενορχήστρωση:

Να τραγουδήσετε και να εκτελέσετε με την πιο κάτω ενορχήστρωση το ελληνικό νησιώτικο παραδοσιακό τραγούδι «Ψαροπούλα».

Ψαροπούλα

Ελληνικό
νησιώτικο παραδοσιακό

αυλοί

φωνή

Ξυλόφωνο/
μεταλλόφωνο/
ραβδόφωνο

1. Ξε - κι - νά μια ψα - ρο - πού - λα απ' το για - λό απ' το για - λό.
2. Έ - χει μέ - σα πα - λι - κά - ρια απ' το για - λό, απ' το για - λό.
3. Γεια χα - ρά σας πα - λι - κά - ρια και στο κα - λό, και στο κα - λό.

Ξε - κι - νά μια ψα - ρο - πού - λα απ' την Ύ - δρα πη - μι - κρού - λα
Έ - χει μέ - σα πα - λι - κά - ρια που τρα - βά - νε για - σφουγ - γά - ρια,
Γεια χα - ρά σας πα - λι - κά - ρια να μας φέ - ρε - τε - σφουγ - γά - ρια,

11 και πη - γαί - νει γαι - σφουγ - γά - ρια ό - λο - για - λό ό - λο - για - λό.
γιού - σες και μαρ - γα - ρι - τά - ρια ό - λο - για - λό, ό - λο - για - λό.
γιού - σες και μαρ - γα - ρι - τά - ρια απ' το για - λό, απ' το για - λό.

12

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Να ακούσετε προσεκτικά τον ήχο των μουσικών οργάνων που εκτελούν τέσσερα αποσπάσματα από το έργο «Το Καρναβάλι των ζώων» του Καμίγ Σαιν-Σανς (Camille Saint-Saens):

Συνθέτης: Καμίγ Σαιν-Σανς (Camille Saint-Saens, 1835-1921) (βλ. Β' Ενότητα Μάθ. 3).

«Το Καρναβάλι των ζώων». Ο Καμίγ Σαιν-Σανς ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για τα ζώα και έγραψε ένα βιβλίο με τον τίτλο «Παρατηρήσεις από έναν φίλο των ζώων». «Το Καρναβάλι των Ζώων» είναι ένα από τα πιο γνωστά και αγαπητά του έργα. Γράφτηκε κατά την περίοδο του Καρναβαλιού, τον Φλεβάρη του 1886, μέσα σε λίγες μόνο μέρες, με τον υπότιτλο «**Μια Μεγάλη Ζωολογική Φαντασία**». Το έργο ήταν στην πραγματικότητα ένα μουσικό αστείο, που το έγραψε για να διασκεδάσει, εκτελώντας τη μουσική με τους φίλους του που έπαιζαν όλοι όργανα όπως κοντραμπάσο, φλάουτο, κ.τ.λ. Αποτελείται από 14 μικρά κομματάκια, και το κάθε ένα περιγράφει τη μορφή ή τα χαρακτηριστικά ενός είδους ζώων. Μερικά από αυτά τα ζώα απεικονίζουν ειρωνικά κάποιους ανθρώπους που γνώριζε ο Σαιν-Σανς και ίσως γι' αυτό να απαγόρευσε τη δημόσια εκτέλεση του έργου κατά τη διάρκεια της ζωής του.

1. «Πρόσωπα με μεγάλα αφτιά - Γαϊδαροί» (2 βιολιά). Δύο βιολιά συνομιλούν μιμούμενα τους γαϊδάρους. Για να πετύχει το σωστό αποτέλεσμα ο Σαιν-Σανς, χρησιμοποιεί πολύ ψηλές και πολύ χαμηλές νότες, καθώς επίσης και το διάστημα του ημιτονίου που κατεβαίνει παραπονιάρικα.

Βιολί

Έγχορδο όργανο με δοξάρι, το βασικό και οξύτονο μέλος της οικογένειάς του (τα άλλα μέλη είναι η βιόλα, το βιολοντσέλο και το κοντραμπάσο). Είναι χορδισμένο σε πέμπτες: ΣΟΛ, ΡΕ, ΛΑ, ΜΙ.

2. Ο Ελέφαντας (2 πιάνο, κοντραμπάσο) προσπαθεί παρ' όλα τα κιλά του να χορέψει βαλς, σαν μπαλαρίνα. Ο Σαιν-Σανς διάλεξε το πιο μεγάλο έγχορδο όργανο, το κοντραμπάσο για να παρουσιάσει τον ελέφαντα, με τη συνοδεία του πιάνου.

Θέμα Α (σε κλίμακα για μελέτη)

Κοντραμπάσο

Το μεγαλύτερο σε μέγεθος και το χαμηλότερο σε τονικό ύψος έγχορδο όργανο με δοξάρι. Έχει τέσσερις χορδές συνήθως χορδισμένες κατά διαστήματα 4ης: ΜΙ, ΛΑ, ΡΕ, ΣΟΛ.

3. «Ο Κούκος στο δάσος» (2 πιάνο και κλαρινέτο). Ο Κούκος (κλαρινέτο), κελαηδά με παράπονο στο δάσος.

Κλαρινέτο

Ξύλινο πνευστό όργανο με μονή καλαμένια γλωττίδα και με κυλινδρικό σωλήνα.

4. «Πουλιά που πετούν» (φλάουτο, πιάνο, έγχορδα)

Φλάουτο (πλαγίαυλος)

Ξύλινο πνευστό μουσικό όργανο, που παλιά κατασκευάζονταν από ξύλο, τώρα όμως κατασκευάζεται από ασήμι ή άλλα μέταλλα. Παίζεται από τον εκτελεστή σε πλάγια θέση. Είναι πολύ ευέλικτο όργανο και αποτελεί μόνιμο μέλος της συμφωνικής ορχήστρας.

Δ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1. Μουσική σε δύο χρόνους

2. Α, Β στη σειρά

3. Τί-κε-τα-κε

4. Μουσική σε κύκλο

Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1. Μουσική σε δύο χρόνους

Σκοπός: Γνωριμία με το διμερές μέτρο και τα νυκτά μουσικά όργανα μπουζούκι και μπαγλαμάς.

Λέξεις Κλειδιά: Διμερές μέτρο, νυκτά μουσικά όργανα, μπουζούκι, μπαγλαμάς, Βασίλης Τσιτσάνης, Γιώργος Ζαμπέτας, Νίκος Σκαλκώτας, «ηπειρώτικος», πέντε ελληνικοί χοροί για έγχορδα, Μίκης Θεοδωράκης, «Ζορμπάς».

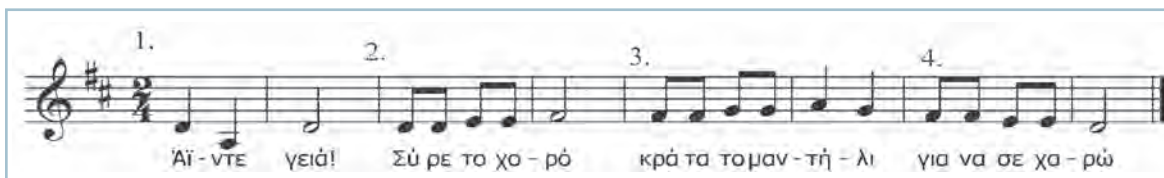
Διμερές Μέτρο. Είναι το μέτρο εκείνο στο οποίο σε κάθε δύο ρυθμικούς παλμούς, ο πρώτος είναι ισχυρότερος από τους άλλους.

Κανόνas

Να τραγουδήσετε τον πιο κάτω κανόνα:

Σύρε τον χορό
(Laugh, Ha, Ha)
Κανόνas

Ανώνυμου
Προσαρμογή ελληνικών στίχων:
Άντρη Χατζηγεωργίου-Λυμπουρή

Χορός

Να τραγουδήσετε και να χορέψετε το «Συρτάκι» του Γιώργου Ζαμπέτα (χασάπικο-σέρβικο):

Ο Γιώργος Ζαμπέτας. Συνθέτης ρεμπέτικων και λαϊκών τραγουδιών και ένας από τους σπουδαιότερους ερμηνευτές του μπουζουκιού. Γεννήθηκε το 1925 στην Αθήνα (καταγωγή από την Κύθνο) και πέθανε το 1992. Η γνωριμία του με τον Βασίλη Τσιτσάνη έπαιξε καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της καλλιτεχνικής του προσωπικότητας.

Μπουζούκι

Λαουτοειδές, έγχορδο, λαϊκό μουσικό όργανο με αχλαδόσχημο αντηχείο (σκάφος), διαδεδομένο στην Ελλάδα. Ο ήχος παράγεται από τη νύξη (τράβηγμα) των χορδών του, που γίνεται είτε με τα δάχτυλα, είτε με την πένα. Προήλθε από τη γνωστή στην αρχαία Ελλάδα «πανδούρα» ή «τρίχορδο».

Μπαγλαμάς

Είναι λαϊκό μουσικό όργανο διαδεδομένο στην Ελλάδα. Είναι πολύ μικρότερο από το μπουζούκι και παίζεται με τα δάχτυλα ή με πένα. Όπως και το μπουζούκι προήλθε από την «πανδούρα» ή «τρίχορδο» που ήταν γνωστή στην αρχαία Ελλάδα. Ο ήχος του μπαγλαμά είναι οξύς. Έχει συνδεθεί στενά, με τη ρεμπέτικη μουσική.

Συρτάκι

(από την ταινία
«Η κόρη μου η σοσιαλίστρια»)

Μουσική: Γιώργου Ζαμπέτα
Στίχοι: Αλέκου Σακελάρου

Andante

G C D C

Λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα λα

D G D G

λα λα λα λα Σή-κω χό-ρε-ψε συρ-τά-κι με τρελή δι-πλό-πε νιά
Θέ-λω κέ φια-θέ-λω γλέν-τια κι,η φω-νή μου ν'α κου-στεί

D C D G

Χό-ρε-ψε το σαν μορ-τά-κι να βου-ί-ξει,η γεί-το-νιά έ-λα
Απ' του μπουζου κιού τα τέ-λια έ-χω,από-ψε κρε-μα-στεί Ό-σα

D G D C

πιά-σε,μ' απ' τον ώ-μο κι,ό πα πρώ-τα το δε-ξι κι,αν μου πουν πλη-ρώ-νω και κε-ρά-στε τα παι-διά κι,αν μου κου-ρα-στεί στο δρό-μο
Θέ-λω να σε κα-μα-ρώ-νω

D G

θα σε βά-λω σε τα-ξι
ό-λη τού-τη τη βρα-δυά

Ο Λάμπρος Κων-
σταντάρας, η Αλί-
κη Βουγιουκλάκη
και ο Σταύρος
Ξενίδης σε μια
φωτογραφία από
την ταινία "Η κόρη
μου η σοσιαλί-
στρια"

Βασίλης Τσιτσάνης. Ο Βασίλης Τσιτσάνης (18/1/1915- 18/1/1984) ήταν μια από τις σημαντικότερες φυσιογνωμίες της Ρεμπέτικης και της Λαϊκής Μουσικής. Από μικρή ηλικία έπαιζε μαντολίνο, βιολί και μπουζούκι. Το 1936 ο Τσιτσάνης πήγε στην Αθήνα για να σπουδάσει Νομικά, αλλά γρήγορα τον κέρδισε η μουσική. Κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής ο Τσιτσάνης έμεινε στη Θεσσαλονίκη, όπου για ένα μεγάλο διάστημα είχε δικό του μαγαζί, το «Ουζερί ο Τσιτσάνης». Εκεί έγραψε μερικά από τα καλύτερα τραγούδια του, τα οποία ηχογραφήθηκαν μετά τη λήξη του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου. Πέθανε στο Λονδίνο στις 18 Ιανουαρίου του 1984 στο νοσοκομείο Brompton του Λονδίνου ύστερα από επιπλοκές μιας εγχείρησης στους πνεύμονες. Κηδεύτηκε στο Α΄ Νεκροταφείο Αθηνών.

Τραγούδι

(α) Να τραγουδήσετε το τραγούδι «Τα αλάνια» του Βασίλη Τσιτσάνη:

Τα αλάνια Χασαποσέρβικο

Στίχοι/Μουσική:
Βασίλης Τσιτσάνης

Allegretto

G **D**

Εί - μα - στε α - λά - νια Δια - λε - κιά παι - διά μέ - σα στην πιά - σα
Κά - θε μας με - ρά - κι γί - νε - ται τρα - γού - δι και το λέ - με

C **D**

8 και — δεν την τρο - μάζουν οι φουρ - τού - νες τη δι - κή μας
και — μες στα στρα - πά - τσα μά - θα - με πό - τέ μας να μην

G **E** **A m** **D**

15 ρά - τσα και — δεν την τρο - μάζουν οι φουρ - τού νες
κλαί - με και — μες στα στρα - πά - τσα μά - θα - με πο -

G **D** **C** **D** **C** **G**

22 τη δι - κή μας ρά - τσα τι τα θες τι τα θες πάν - τα έ - τσι, είν' η ζω - ή
τέ μας να μην κλαί - με

D **C** **G** **D** **G**

29 θα γε - λιάς και θα κλαις βρά - δυ και πρω - ί

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε το ενορχηστρωμένο ρεφρέν του τραγουδιού «Τα αλάνια» του Βασίλη Τσιτσάνη:

Τα αλάνια

Στίχοι/Μουσική: Βασίλη Τσιτσάνη
Ενορχήστρωση: Μιχάλη Σταυρίδη

Allegretto

Αυλοί

Ξυλόφωνο

Μεταλλόφωνο

Ντέφι

Τρίγωνο

Τύμπανο

(β) Να τραγουδήσετε ξανά το τραγούδι «Αλάνια», αλλά αντί να τραγουδάτε το ρεφρέν, να το εκτελείτε ενορχηστρωμένο, όπως το εκτελέσατε προηγουμένως. Να δώσετε σημασία στην έμφαση.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε προσεκτικά τον «Ηπειρώτικο» από τους 5 Ελληνικούς Χορούς για έγχορδα του Νίκου Σκαλκώτα.

Συνθέτης: Νίκος Σκαλκώτας (1904-1949). Έλληνας συνθέτης και βιολιστής. Υπήρξε ένας από τους πιο σημαντικούς Έλληνες συνθέτες του 20ού αιώνα. Σπούδασε στο Ωδείο Αθηνών (1914-1920) και στο Βερολίνο (1921 - 1933), όπου υπήρξε μαθητής στη σύνθεση των Κουρτ Βάϊλ, Φίλιπ Γιάρνναχ και κυρίως του Άρνολντ Σάιμπεργκ. Τα τελευταία χρόνια όλο και περισσότερες είναι οι προσπάθειες Ελλήνων και ξένων πανεπιστημιακών ερευνητών να αναλύσουν τη μουσική του γλώσσα.

Πέντε Ελληνικοί Χοροί για έγχορδα. Είναι μεταγραφή πέντε ελληνικών χορών από το έργο «36 ελληνικοί χοροί» - το πιο δημοφιλές έργο του Νίκου Σκαλκώτα και το μόνο που είχε γίνει γνωστό στην Ελλάδα, όσο ζούσε ο συνθέτης. Έχουν το χαρακτηριστικό αρμονικό χρώμα και τον ρυθμό της παραδοσιακής μουσικής.

Ηπειρώτικος. Ο ξεχωριστά λεβέντικος, παλικάριού ηρωικός αυτός χορός προέρχεται από ένα ήρεμο, ελάχιστα γνωστό ηπειρώτικο μοιρολόι. Θα τον ακούσουμε από ορχήστρα εγχόρδων.

Φύλλο Ακρόασης

1. Θέμα Α

2. Θέμα Β

3. Ο συνθέτης επαναλαμβάνει τα Θέματα Α και Β με κάποιες αλλαγές.

4. Αποκορύφωμα

5. Finale (Τέλος)

Scherzando (παιχνιδιάρικο)

Ακουστική Αναγνώριση

(α) Να αναγνωρίσετε το διμερές μέτρο σε ακουστικά παραδείγματα στο Τετράδιο Εργασιών σας.

(β) Να συμπληρώσετε τα όργανα που ταιριάζουν σε παραδείγματα μουσικών ακροάσεων.

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Το Φινάλε από το μπαλέτο «Ζορμπάς ο Έλληνας» (χασαποσέρβικο) του Μίκη Θεοδωράκη είναι γραμμένο σε μέτρο 2/4. Να ακούσετε απόσπασμα: Φινάλε από το μπαλέτο «Ζορμπάς ο Έλληνας» του Μίκη Θεοδωράκη.

Συνθέτης: Μίκης Θεοδωράκης. Κρητικός στην καταγωγή, ο Μίκης Θεοδωράκης γεννήθηκε το 1925 στη Χίο. Μοίρασε τη ζωή του ανάμεσα στη Μουσική και σε αγώνες για ανθρωπιστικές αξίες. Σπούδασε με υποτροφία στο Παρίσι και συνέθεσε δεκάδες κύκλους τραγουδιών που βρίσκουν βαθύτατη απήχηση στον ελληνικό λαό. Έγραψε όλα τα είδη της μουσικής: όπερες, συμφωνική μουσική, μουσική δωματίου, ορατόρια, μπαλέτα, χορωδιακή εκκλησιαστική μουσική, μουσική για αρχαίο δράμα, για θέατρο, για κινηματογράφο, έντεχνο λαϊκό τραγούδι, κ.ά.

«Ζορμπάς ο Έλληνας». Μπαλέτο σε 2 πράξεις (1998).

Είναι βασισμένο στο βιβλίο «Βίος και Πολιτεία του Αλέξη Ζορμπά» (1946) του Νίκου Καζαντζάκη. Το βιβλίο χρησιμοποιήθηκε για την επιτυχημένη, βραβευμένη με τρία βραβεία Όσκαρ, αμερικανική ταινία “Zorba the Greek” (1964), σε σκηνοθεσία Μιχάλη Κακογιάννη. Αργότερα, το 1968, έγινε μεταφορά του βιβλίου σε μουσικό θέατρο (musical) και σε μπαλέτο (1998) με τον ίδιο τίτλο “Zorba the Greek”.

Όταν ο Καζαντζάκης παρακολουθεί τον Ζορμπά να χορεύει, γράφει: «...χύθηκε στο χορό, χτυπούσε τα παλαμάκια, πηδούσε, στρουφογύριζε σαν αγέρας, έπεφτε κάτω με λυγισμένα γόνατα κι αντιπηδούσε ενάερα καθιστός, σα λάστιχο. Άξαφνα τινάζουνταν πάλι αψηλά στον αγέρα, σα να το 'χε βάλει πείσμα να νικήσει τους μεγάλους νόμους, να κάνει φτερά και να φύγει. Ένωθες μέσα στο σαρακοφαγωμένο αυτό ταγαρισμένο κορμί την ψυχή να μάχεται να συνεπάρει τη σάρκα και να χυθεί μαζί της, αστροβολίδα, μέσα στο σκοτάδι...»

Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ 2. Α, Β στη σειρά

Σκοπός: Γνωριμία με τη διμερή μορφή, τη νότα Σι ύφεση και το φλάουτο.

Λέξεις Κλειδιά: Διμερής μορφή, Κλίμακα της Φα μείζονος, νότα Σι ύφεση, Μπατι-νερί, Γίochan Σεμπάστιαν Μπαχ, Γκέοργκ Φρύντριχ Χαίντελ, «Μουσική των νερών», Μάνος Λοΐζος.

Τραγούδι

- (α) Να τραγουδήσετε το τραγούδι «Δέκα παλικάρια» του Μάνου Λοΐζου.
(β) Να χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η α' ομάδα να τραγουδά το α' μέρος του τραγουδιού και η β' ομάδα να τραγουδά το β' μέρος.

Δέκα παλικάρια

Μουσική: Μάνου Λοΐζου (1937-1982)
Στίχοι: Λευτέρη Παπαδόπουλου

Δέ-κα πα-λι-κά-ρια στή-σα νε-χο-ρό-στού Κα-ρα-ϊ-σκά-κη το κο-νά-κι
Πέ-φταν τα-ντου-βά-ρια α-πό το χο-ρό-κια-πό τις πε-νιές του Μι-χα-λά-κη
Κιό-λη νύχ-τα λέ-γαμε τρα-γού-δια για τη λεβεν-τιά κιό-λη νύχ-τα κλαί-γαμε γο-γόνα Πανα-γιά

Μάνος Λοΐζος (1937-1982). Έλληνας μουσικός (κυπριακής καταγωγής), συνθέτης, στιχουργός και τραγουδιστής. Γεννήθηκε στις 22 Οκτωβρίου του 1937 στην Αλεξάνδρεια και πέθανε σε νοσοκομείο στη Μόσχα, στις 17 Σεπτεμβρίου 1982. Τα τραγούδια του λιτά και έντεχνα, συνδέθηκαν άμεσα με τις λαϊκές μάζες. Πολιτικά στρατευμένος καλλιτέχνης στα χρόνια της Χούντας και της μεταπολίτευσης, ακολούθησε την ποιότητα στο ελληνικό τραγούδι που χάραξαν ο Μίκης Θεοδωράκης και ο Μάνος Χατζιδάκις. Συνεργάστηκε με τον Λευτέρη Παπαδόπουλο, τον Φώντα Λάδη και τον Γιάννη Νεγρεπόντη στους στίχους και με τους ερμηνευτές Χάρης Αλεξίου, Γιώργο Νταλάρα, Γιάννη Καλαντζή, Δήμητρα Γαλάνη κ.ά. Τελευταίος δίσκος του ήταν τα «Γράμματα στην Αγαπημένη» σε στίχους του Τούρκου ποιητή Ναζίμ Χικμέτ με απόδοση στα ελληνικά του Γιάννη Ρίτσου. Το 2007 χαρακτηρίστηκε από τον μουσικό χώρο ως έτος Μάνου Λοΐζου τιμώντας τα 70 χρόνια από τη γέννησή του και τα 25 χρόνια από τον θάνατό του.

Ενορχήστρωση

α) Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα τάξης το πιο κάτω ενορχηστρωμένο α' μέρος του τραγουδιού «Δέκα παλικάρια» του Μάνου Λοΐζου. Προσέξτε: υπάρχει Σι ύφεση στον οπλισμό.

Δέκα παλικάρια

Μουσική: Μάνου Λοΐζου (1937-1982)

Στίχοι: Λευτέρη Παπαδόπουλου

Ενορχήστρωση: Μάρω Σκορδή

β) Να εκτελείτε το α' μέρος του τραγουδιού ενορχηστρωμένο, όπως πιο πάνω, και να τραγουδάτε το β' μέρος.

ΑΚΡΟΑΣΗ Μπαντινερί (Badinerie) από τη Σουίτα αρ.2 του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ (Johann Sebastian Bach) (1685-1750).

Συνθέτης: Ο Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ (Johann Sebastian Bach) (Γερμανός, 1685-1750) οργανίστας και συνθέτης. Ανήκει σε μια από τις πιο γνωστές οικογένειες στην ιστορία της μουσικής. Η οικογένεια Μπαχ μέσα σε 200 χρόνια έδωσε 53 σημαντικούς μουσικούς. Ο ίδιος ο Μπαχ παντρεύτηκε δύο φορές και είχε 20 παιδιά, πολλά από τα οποία έγιναν σπουδαίοι συνθέτες και εκτελεστές (Γιόχαν Κρίστιαν Μπαχ, Καρλ Φίλιπ Εμμάνουελ Μπαχ). Έγραψε πολλά θρησκευτικά και κοσμικά έργα για χορωδία, ορχήστρα και σόλο όργανα. Υπήρξε μια μουσική διάνοια που έφερε τη μουσική της εποχής του (εποχή μπαρόκ) στο ψηλότερο δυνατό επίπεδο. Σήμερα, θεωρείται ως ένας από τους σπουδαιότερους συνθέτες της Ευρωπαϊκής Μουσικής.

Ενώ γίνεται ακρόαση της “Badinerie” από την ορχηστρική Σουίτα Νο 2 στη Σι Ελάσσονα του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ, να εκτελείτε, ταυτόχρονα, την πιο κάτω ρυθμική ενορχήστρωση (μία ιδέα του José Godinho).

Badinerie (από τη Σουίτα αρ. 2)

Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ
(Johann Sebastian Bach)
(1685-1750)

Τρίγωνο
ή μαράκες

Ξυλάκια

Χειροτόμπανο

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε το Coro από το έργο «Μουσική των νερών» του Γκέοργκ Φρίντριχ Χαίντελ (Georg Frideric Handel) (1685-1759). Χαίντελ, Γκέοργκ Φρίντριχ (George Frideric Handel)

“Coro” από το έργο «Μουσική των νερών» του Γκέοργκ Φρίντριχ Χαίντελ (Georg Frideric Handel)

Συνθέτης: Γκέοργκ Φρίντριχ Χαίντελ (Georg Friedrich Handel) (Γερμανός, 1685-1759). Συνθέτης της εποχής Μπαρόκ που διακρίθηκε για τα κοντσέρτα, τις όπερες και τα ορατόριά του. Γεννήθηκε στη Γερμανία, αλλά έζησε τα περισσότερα χρόνια της ζωής του στην Αγγλία. Τα πιο γνωστά από τα έργα του είναι το Ορατόριο «Μεσσίας» το οποίο αγαπήθηκε ιδιαίτερα και στην εποχή του αλλά και μεταγενέστερα και οι σουίτες των «Νερών» (Water Music) και των «Βασιλικών Πυροτεχνημάτων» (Music for the Royal Fireworks).

Μουσική των Νερών. Η «Μουσική των Νερών» (Water Music) είναι μια συλλογή από ορχηστρικά κομμάτια σε τρεις Σουίτες. Η πρώτη παράσταση δόθηκε το καλοκαίρι του 1717 στον ποταμό Τάμεση για τον βασιλιά Γεώργιο Ι της Μεγάλης Βρετανίας. 50 μουσικοί βρίσκονταν σε μια μεγάλη βάρκα δίπλα στη βάρκα που βρισκόταν ο βασιλιάς και οι φίλοι του και εκτελούσαν τη «Μουσική των Νερών». Λέγεται ότι άρεσε τόσο πολύ η μουσική στον βασιλιά που διέταξε τους μουσικούς να την εκτελέσουν τρεις φορές κατά τη διάρκεια του ταξιδιού.

“Coro”

«Μουσική των Νερών»

Γκέοργκ Φρίντριχ Χαίντελ
(Georg Friedrich Handel)

Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ 3. Τί-κε-τα-κε

Σκοπός: Αντίληψη των Δεκάτων Έκτων.

Λέξεις Κλειδιά: Δέκατα Έκτα, Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ, «Το πέταγμα της άγρι-
ας μέλισσας», Ελλιπές Μέτρο.

1. Δέκατα έκτα

- (α) Να τραγουδήσετε την πιο κάτω άσκηση, μονόφωνα, τη μια γραμμή μετά την άλλη.
(β) Να χωριστείτε σε τρεις ομάδες και να τραγουδήσετε και τις τρεις γραμμές ταυτόχρονα.

Σ' ένα κατάστημα ρολογιών

1
ντιν ντον ντιν ντον ντιν ντον ντιν ντον ντιν.

2
τικ - τας, τικ - τας, τικ - τας, τικ - τας, τικ - τας, τικ - τας, τικ - τας, τικ - τας, τικ.

3
τι - κε-τα-κε, τι-κε-τα-κε, τι-κε-τα-κε, τι-κε-τα-κε, τι-κε-τα-κε, τι-κε-τα-κε, τι-κε-τα-κε, τι-κε-τα-κε, τι.

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το τραγούδι Δώδεκα παιδιά από «Τα τραγούδια του Δρόμου» του Μάνου Λοΐζου. Δώδεκα παιδιά

«Τα τραγούδια του δρόμου»

Μουσική: Μάνου Λοΐζου
Στίχοι: Δημήτρης Χριστοδούλου

Moderato

1. Δώδεκα παιδιά στους δρόμους, δώδεκα παι-διά, πήραν τη βρο-χή στους ώμους, δώδεκα παι-διά.
2. Δώδεκα παιδιά στους δρόμους, δώδεκα σπα-θιά, πήραν το Χρι-στό στους ώμους, δώδεκα παι-διά. *FINE*

Κράτησαν ψη-λά τον ήλιο, κάνα-νε το κρύ-ο φί-λο, πήγαν πιο μακριά κιαπ' τα που-λιά
Χά-ραξαν στη γη τους νόμους, άνοιξαν στη νύχτα δρόμους, κιέ-γι-νε,η α-γά-πη πιο βα-θιά

Βρή-καν στην κορ-φή, την πα-λιά πλη-γή, το χρυ-σό μα-χαί-ρι του λη-στή
Γρά-ψαν μια ευ-χή, να μην ξε-χα-στεί, κά-τω-πό το χώ-μα η γιορ-τή

1. Δώδεκα παιδιά στους δρόμους, δώδεκα παι-διά, πήραν τη βρο-χή στους ώμους, δώδεκα παι-διά.
2. Δώδεκα παιδιά στους δρόμους, δώδεκα σπα-θιά, πήραν το Χρι-στό στους ώμους, δώδεκα παι-διά.

κά-να-νε το κρύ-ο φί-λο, πήγαν πιο μα-κριά κιαπ' τα που-λιά
ά-νοι-ξαν στη νύ-χτα δρό-μους, κιέ-γι-νε,η α-γά-πη πιο βα-θιά

Eισαγωγή

rit. *Da capo al FINE*

Ενορχήστρωση

Να τραγουδήσετε το τραγούδι Δώδεκα παιδιά από «Τα τραγούδια του Δρόμου» του Μάνου Λοΐζου. Δώδεκα παιδιά

Δώδεκα παιδιά (Τα τραγούδια του δρόμου)

Μουσική: Μάνου Λοΐζου
Ενορχήστρωση: Μιχάλη Σταυρίδη

Κανόνας

Η Kookaburra είναι ένα μεγάλο πουλί της Αυστραλίας και της Νέας Γουινέας, του οποίου η φωνή ακούεται όπως το ανθρώπινο γέλιο. Να τραγουδήσετε τον πιο κάτω αυστραλέζικο κανόνα για την "Kookaburra" ο οποίος περιλαμβάνει **δέκατα έκτα**:

Kookaburra

Στίχοι και Μουσική: Marion Sinclair 1934
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

1. Κου - κα - μπού - ρα κά - θε - σαι στα κλα - διά — μοιά - ζεις με - γα - λό - πρε - που

2. 3. 4. βα - σι - λιά — Χα! Γέ - λα δυ - να - τά μεί - ν'ε - δώ ή πέ - τα μα - κρι - ά

ΑΚΡΟΑΣΗ «Το πέταγμα της άγριας μέλισσας» του Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ.

Συνθέτης: Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ (Nikolai Rimsky-Korsakov). Ρώσος συνθέτης που έζησε από το 1844 - 1908. Ανήκει στην ομάδα των εθνικών συνθετών της Ρωσίας, γνωστής ως «Ομάδας των Πέντε». Αν και ερασιτέχνης συνθέτης (ήταν αξιωματικός του ναυτικού) άφησε τη σφραγίδα του στην εξέλιξη της Ρωσικής Μουσικής Σχολής, ιδιαίτερα ως λαμπρός ενόρχηστρωτής.

(Νικολάι Ρίμσκι-Κόρσακοφ. Ελαιογραφία του Ίλια Γεφίμοβιτς Περίν)

«Το πέταγμα της άγριας μέλισσας». Είναι το πιο δημοφιλές έργο του Ρίμσκι-Κόρσακοφ. Είναι παρμένο από την όπερα «Ιστορία του Τσάρου Σαλτάν». Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, ο πρίγκιπας μεταμορφωμένος σε άγρια μέλισσα πέταξε στο παλάτι και βομβίζοντας θυμωμένος, έκανε κύκλους. Πέταξε στο ταβάνι και κάτω, προκάλεσε αναστάτωση και τελικά κέντρισε πρώτα τη μια κακιά αδελφή και ύστερα την άλλη. Η άγρια μέλισσα καταδιώκεται αλλά διαφεύγει. Το κομμάτι αποτελείται από μια συνεχόμενη κίνηση από δέκατα έκτα, τα οποία εκτελούνται σε πολύ γρήγορο τέμπο:

Θέμα Α

Θέμα Β

Δ' ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΥΦΑΙΝΩ ΚΙ ΑΛΛΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

4. Μουσική σε κύκλο

Σκοπός: Εξοικείωση με τη μορφή Ροντό.

Λέξεις Κλειδιά: Μορφή Ροντό, συγχορδία, συγχορδίες I και IV, Γιόζεφ Χάυντν, Κοντσέρτο, τρομπέτα, Ζόλταν Κόνταϋ, «Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι», Σουίτα «Χάρυ Γιάνος».

Ροντό. Μορφή σύνθεσης στην οποία το θέμα Α επαναλαμβάνεται, ενώ μεταξύ των επαναλήψεων παρεμβάλλονται τα ενδιάμεσα επεισόδια. Ο πιο κοινός τύπος της μορφής αυτής είναι Α Β Α Γ Α Δ Α κ.λπ.

«Το Πρώτο Ροντό»

Ρυθμική προσέγγιση:
Μάρω Σκορδή

Α Εί - ναι αυ - τό το θέ - μα του ρον - τού. Κρά - τα το χρό - νο στα - θε - ρό.

Β Τώ - ρα στα γό - να - τα α ρυθ - μός. Έ - γι - νε ο ή - χος πια γλυ - κός.

Α Εί - ναι αυ - τό το θέ - μα του ρον - τού. Κρά - τα το χρό - νο στα - θε - ρό.

Γ Χέ - ρια, γό - να - τα, πό - δια, κλικ. Χέ - ρια, γό - να - τα, πό - δια, κλικ.

Α Εί - ναι αυ - τό το θέ - μα του ρον - τού. Κρά - τα το χρό - νο στα - θε - ρό.

Δ Πιο α - πα λά, σχε - δόν ψι - θυ - ρι - στά. Τώ - ρα φω νά - ξε - τε ό - λοι δυ - να - τά.

Α Εί - ναι αυ - τό το θέ - μα του ρον - τού. Κρά - τα το χρό - νο στα - θε - ρό.

Τραγούδι/Ενορχήστρωση

(α) Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι και να σημειώσετε με κεφαλαία γράμματα του αλφάβητου το θέμα Α και τα διάφορα επεισόδια (Β, Γ, Δ).

Ήταν πικρές οι μέρες μας

(από το έργο «Οι γειτονιές του κόσμου») Μουσική: Μίκη Θεοδωράκη
Στίχοι: Γιάννη Ρίτσου

Εισαγωγή

5
'Η - ταν πι-κρές οι μέ - ρες μας πο - λύ πι κρές

9
Ο ίσκιος ενός κυπαρισ - σιού με - τρούσε μέτρο μέτρο όλο τον κόσμο

13
'Η - ταν πι-κρές οι μέ - ρες μας πο - λύ πι - κρές

19
Κα - θέ - νας κουβα-λού σε στον ώ - μο του κια - πό 'να πεθα-μέ-νο

25
'Η - ταν πι κρές οι μέ - ρες μας πο - λύ πι κρές

30
Κάθεστιγμή κου-βα-λού - σαμε το θά - να - το μας στον ώ - μο μας

35
'Η - ταν πι κρές οι μέ - ρες μας πο - λύ πι-κρές

40
ταν πι - κρές 'Η - ταν πι κρές οι μέ - ρες μας πο - λύ πι κρές

Coda

Ενορχήστρωση

(β) Να χρησιμοποιήσετε αυλούς και μελωδικά κρουστά όργανα για να εκτελέσετε την πιο κάτω ενορχήστρωση του Α΄ Θέματος του τραγουδιού, το οποίο είναι γραμμένο στην κλίμακα της Ντο μείζονος. Προσέξτε το άκουσμα της εναλλαγής των δύο συγχορδιών (της Ιns, δηλαδή της **τονικής** συγχορδίας και της IVns, δηλαδή της **υποδεσπόζουσας** συγχορδίας) στον πρώτο και στον τέταρτο χρόνο του μέτρου:

βαθμίδες της κλίμακας: 1 2 3 4 5 6 7 8
 συγχορδίες: I II III IV V VI VII VIII

φωνές
ή/και αυλοί

ραβδόφωνα
ή/και άλλα
μελωδικά
όργανα

ξυλόφωνα
ή άλλο
μελωδικό
όργανο

Εκτέλεση

(γ) Να τραγουδήσετε ξανά το τραγούδι «Ήταν πικρές οι μέρες μας» του Μίκη Θεοδωράκη, αλλά να εκτελέσετε το θέμα Α με την ενορχήστρωσή του, όπως πιο πάνω.

Ακουστική Αξιολόγηση

Με τη βοήθεια του καθηγητή σας να τραγουδήσετε μερικές φορές το βασικό **Θέμα Α** του έργου «Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι» από τη Σουίτα «Χάρυ Γιάνος» του Ζόλταν Κόνταϋ (**Zoltán Kodály**):

(προσθήκη στίχων: Μάρω Σκορδή)

Ακρόαση

«Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι» από τη Σουίτα «Χάρυ Γιάνος»

Συνθέτης: Ζόλταν Κόνταϋ (Zoltán Kodály). Ούγγρος διακεκριμένος συνθέτης, εθνομουσικολόγος και παιδαγωγός, γλωσσολόγος και φιλόσοφος, που έζησε από το 1882-1967. Ήταν ο δημιουργός της «Μεθόδου Κόνταϋ», μιας παιδαγωγικής προσέγγισης στη διδασκαλία της Μουσικής στα σχολεία, που αναπτύχθηκε στην Ουγγαρία, κατά τα μέσα του 20ού αιώνα και διαδόθηκε σε πολλές χώρες του κόσμου.

Το έργο. Πρόκειται για το 2ο από τα 6 μέρη της ορχηστρικής σουίτας «Χάρυ Γιάνος» βασισμένης στην ομώνυμη κωμική όπερα, που ο συνθέτης έγραψε το 1926. Το βασικό θέμα βασίζεται πάνω σε μια λαϊκή Ουγγρική μελωδία.

Υπόθεση. Ο Χάρυ Γιάνος είναι ένας αργόσχολος, απόστρατος στρατιώτης. Όλη μέρα κάθεται στην ταβέρνα και διηγείται φανταστικά κατορθώματα από τη ζωή του στον στρατό. Νικούσε τους πάντες. Διηγείται πως έσωσε τη ζωή της αυτοκράτειρας Μαρίας-Λουίζας και πως βρήκε ένα υπέροχο παλάτι μ' έναν κήπο, γεμάτο χρυσά δέντρα και λουλούδια που είχαν το σχήμα του στέμματος. Εκεί είδε έναν μεγάλο αυστριακό αετό με δυο κεφάλια που έτρωγε κοτόπουλα και ένα τεράστιο μουσικό ρολόι. Η αυτοκράτειρα του έδειξε πώς δούλευε αυτό το ρολόι. Κάθε φορά που κτυπούσε, έβγαινε από μέσα από το ρολόι και μια σειρά από στρατιωτάκια που έπαιζαν το πιο κάτω εμβατήριο.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 «Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι» από τη Σουίτα «Χάρυ Γιάνος»

Ενώ ακούτε τη μουσική, να συμπληρώνετε το Φύλλο Ακρόασης, πιο κάτω:

Το «Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι»

από τη Σουίτα «Χάρυ Γιάνος» - Συνθέτης: Ζόλταν Κόνταϊ

Φύλλο Ακρόασης

1. Το Θέμα Α ακούγεται συνολικά φορές.

2. Αναφέρετε δύο όργανα που ξεχωρίζετε

3. Ποια όργανα δε συμμετέχουν στην εκτέλεση του έργου; Κυκλώστε το σωστό:

Έγχορδα

Πνευστά

Κρουστά

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Finale-Allegro (Rondo) από το Κοντσέρτο για τρομπέτα και ορχήστρα σε Mi ύφεση μείζονα III κίνηση του Γιόζεφ Χάιντν (Joseph Haydn)

Συνθέτης: Γιόζεφ Χάιντν (Joseph Haydn)

Αυστριακός συνθέτης που έζησε από το 1732 μέχρι το 1809. Υπήρξε ένας από τους πιο σημαντικούς συνθέτες της κλασικής περιόδου. Λόγω της μεγάλης του συμβολής στο μουσικό είδος της Συμφωνίας και του Κουαρτέτου Εγχόρδων, συχνά ονομάζεται «Πατέρας της Συμφωνίας» και «Πατέρας του Κουαρτέτου Εγχόρδων». Ο Χάιντν πέρασε την περισσότερη από τη ζωή του ως μουσικός στην πλούσια Ουγγρική οικογένεια των Έστερχάζι.

Τρομπέτα

Είναι χάλκινο πνευστό όργανο που έχει τρεις βαλβίδες. Ο ήχος της είναι λαμπρός και γεμάτος και το όργανο έχει νηχτική ευλυγισία. Η τρομπέτα είναι ένα πολύ παλιό όργανο. Τη χρησιμοποιούσαν στον στρατό ή στον πόλεμο, διότι με τα δυνατά της σαλπίσματα, μπορούσε να δίνει παραγγέλματα. Για να αλλάξει τον ήχο ο τρομπετίστας, χρησιμοποιεί διάφορα είδη από σουρντίνες. Στη συμφωνική ορχήστρα, συνήθως, χρησιμοποιούνται τρεις τρομπέτες.

Θέμα Α (σε κλίμακα για μελέτη)

Επεισόδιο Ι

(1) Ενώ ακούτε τη μουσική, να σημειώσετε με γράμματα το βασικό θέμα Α και τα διάφορα επεισόδια με τη σειρά που τα ακούτε:

.....

(2) Πόσες φορές ακούγεται το βασικό θέμα Α στην πιο πάνω κίνηση;

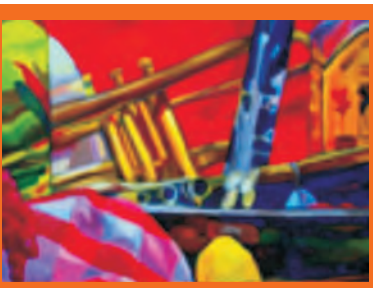
Ε΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1 α. Ταξίδι στο παρελθόν 1

1 β. Ταξίδι στο παρελθόν 2

2. Στη χώρα του παραμυθιού

Ε' ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1α. Ταξίδι στο παρελθόν 1

Σκοπός: Εξάσκηση και εμπέδωση της αντίληψης του τριμερούς μέτρου.

Λέξεις Κλειδιά: Τριμερές μέτρο, σύζευξη διάρκειας και σύζευξη προσωδίας, λειτουργία, Φραντς Σούμπερτ, χορωδία, είδη φωνών, κιθάρα.

Τριμερές Μέτρο. Είναι το μέτρο εκείνο στο οποίο σε κάθε τρεις ρυθμικούς παλμούς, ο πρώτος είναι ισχυρότερος από τους άλλους.

Τραγούδι 1

Να τραγουδήσετε το κυκλαδίτικο τραγούδι «Του γάμου» και να κινηθείτε ελεύθερα στον χώρο, στον ρυθμό του τραγουδιού.

Του γάμου

Κυκλαδίτικο

1. Σή - με - ρα γα ση - με - ρα γά - μας γί - νε - ται
2. Γαμ - πρέ - τη νύ - γαμ - πρέ - τη νύ - φη ν'α - γα πάς

19 2. σ'ω - ραί - ο πε - ρι - βό - λι
να μην την ε - μα λώ - νεις

24 1. ραί - ο πε - ρι βό - λι
μην την ε - μα λώ - νεις

2. σ'ω - βό - λι
να λώ - νεις

3. Σαν το βασι- Σαν το βασιλικό στη γη (δισ)
να την εκαμαρώνεις (δισ)

Τραγούδι 2

Να τραγουδήσετε τον ύμνο «Δόξα στ' όνομά Του» («Άγιος» - γερμ. Heilige) από τη Γερμανική Λειτουργία (Deutsche Messe) D872 του Φραντς Σούμπερτ (Franz Schubert).

Συνθέτης: Φραντς Σούμπερτ (Franz Schubert) (Αυστριακός, 1797-1828). Από μικρός, ως μέλος της Παιδικής Χορωδίας της Βιέννης, απέκτησε μεγάλη μουσική εμπειρία. Το όνομά του συνδέθηκε με διάφορες εύθυμες δημιουργικές συγκεντρώσεις, γνωστές ως **Σουμπερτιάδες**. Ο Φραντς Σούμπερτ ήταν ο συνθέτης που οδήγησε το είδος του γερμανικού «λίντ» (γερμ. lied, τραγούδι), σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο και κατάφερε να δέσει απόλυτα την ποίηση με τη μουσική. Έγραψε 634 τραγούδια σε στίχους 100 ποιητών. Οι μελωδίες του καθρεφτίζουν τη γλυκύτητα, την ευαισθησία, το χιούμορ, την ειλικρίνεια και την αγνότητα του χαρακτήρα του. Ήταν πολυγραφότατος συνθέτης και έγραψε εκτός από λίνττερ (lieder) 9 συμφωνίες, λειτουργίες και ιδιαίτερα αξιόλογα έργα Μουσικής Δωματίου.

Γερμανική Λειτουργία (Deutsche Messe), D872, για Χορωδία, Ορχήστρα και Εκκλησιαστικό όργανο. Ο Φραντς Σούμπερτ έγραψε τη Γερμανική Λειτουργία το 1827, έναν χρόνο πριν τον θάνατό του, για τετράφωνη μικτή χορωδία, ορχήστρα και εκκλησιαστικό όργανο. Η Λειτουργία D872 του Σούμπερτ ονομάζεται «Γερμανική» επειδή το κείμενο είναι γραμμένο στη γερμανική γλώσσα αντί στη λατινική (όπως είναι τα κείμενα της Λειτουργίας της Καθολικής Εκκλησίας). Είναι ένα από τα πιο αγαπητά εκκλησιαστικά έργα που έγραψε ο Σούμπερτ. Η Γερμανική Λειτουργία του Φραντς Σούμπερτ αποτελείται από οκτώ ύμνους και έναν επίλογο.

Δόξα στ' όνομά Του (από τη «Γερμανική Λειτουργία»)

Φραντς Σούμπερτ
Franz Schubert (1797-1828)

Andante

Δό - ξα στ' ό - νο - μά Του τ'ά - γιο κ,ι - ε - ρό.
Τις καρ - διές υ - ψώ - στε *p* στο Δη - μι - ουρ - γό.
1.Είν' 2.Είν' Au - τός που κό - σμους μύ - ριους κυ - βερ - νά
Au - τός π'αι - ώ - νια σ'ου - ρα - νό και γη.
25 και στην ηλά - ση ό - λη τη ζω - ή σκορ - πῶ.
στέλ - λει της ελ - πί - δας τη χρυ - σή αυ - γή.

Σημ. Το «Δόξα στ' όνομά Του», πιο πάνω, είναι γραμμένο σε κλίμακα για μελέτη.

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα την πιο κάτω ενορχήστρωση του ύμνου «Δόξα στ' όνομά Του» από τη Γερμανική Λειτουργία του Φραντς Σούμπερτ, στη Σολ μείζονα. Να δώσετε σημασία στα σημεία έκφρασης.

Δόξα στ' όνομά Του

Συνθέτης: Φραντς Σούμπερτ
Franz Schubert (1797-1828)
Ενορχήστρωση: Μιχάλης Σταυρίδης

Andante

αυλοί φωνή *mp* 1.Δό - ξα στ' ό - νο - μά Του *pp* τ'ά - γιο και ιε - ρό. γό.
Τις καρ - διές υ - ψώ - στε *pp* στο Δη - μι - ουρ.
αυλοί *mp* *pp*
μεταλλόφωνο *mp* *pp*
Μπαρντόν ξυλόφωνο *mp* *pp*

Τραγούδι 3

Να τραγουδήσετε το «Έντελβάις» από την κινηματογραφική ταινία «Η Μελωδία της Ευτυχίας» (The Sound of Music) του Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers).

Έντελβάις* από την κινηματογραφική ταινία «Η μελωδία της ευτυχίας» (The Sound of Music)

Συνθέτης: Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers, Αμερικανός, 1902-1979)
Στιχουργός: Όσκαρ Χάμμερστάιν II (Oscar Hammerstein II, Αμερικανός, 1895-1960).
Απόδοση στα Ελληνικά: Μαρία Κουτσουπιδου

G D G C G Em Am D

Έν - τελ - βάις, Έν - τελ - βάις, καθ' αυ - γή μ'α - να - σται - νεις
E - del-weiss, e - del-weiss e - very mo-rning you greet me.

9

λα - μπε - ρό, και λευ - κό, τη ζω - ή ό - μορ - φαί - νεις
Small and white, clean and bright you look hap-py to meet me.

17

Ό - πως το χιό - νι ν'αν - θείς πα - ντού και να ζεις αι - ώ - νια
Blossom of snow may you bloom and grow bloom and grow for e - ver.

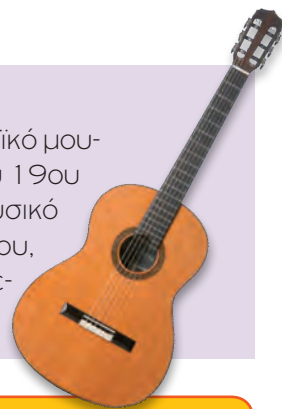
25

Έν - τελ - βάις, Έν - τελ - βάις, ευ - λα - γί - α αι - ώ - νια
E - del-weiss, e - del-weiss, bless my home land for e - ver.

*Άσπρο αγριολούλουδο των Άλπεων.

Κιθάρα

Έγχορδο νυκτό μουσικό όργανο αρχαίας προέλευσης. Είναι το κύριο λαϊκό μουσικό όργανο της Ισπανίας και της Λατινικής Αμερικής. Από τα μέσα του 19ου αι., η κιθάρα έπαψε να χρησιμοποιείται μόνο ως ένα απλό λαϊκό μουσικό όργανο. Οι συνθέτες τη χρησιμοποίησαν σε έργα μουσικής δωματίου, συμφωνικά κοντσέρτα αλλά και σε έργα για σόλο κιθάρα με υψηλές δεξιότητες απαιτήσεις.

ΑΚΡΟΑΣΗ Να ακούσετε το «Δόξα στ' όνομά Του» από τη Γερμανική Λειτουργία του Φραντς Σούμπερτ και το «Εντελβάις» από την κινηματογραφική ταινία «Η μελωδία της ευτυχίας» (The Sound of Music) του Ρίτσαρντ Ρότζερς (Richard Rodgers) και να τα συγκρίνετε μεταξύ τους στο Τετράδιο Εργασιών σας.

Κανόνas

Τραγουδήστε τον πιο κάτω κανόνα.

Η μουσική θα ζει (Himmel und Erde)

Γερμανικός Κανόνas

Moderato

1.

Κί,αν ό - λα σβή - σουνε σ'αυ-τή τη γή η μου - σι - κή θα ζει

2.

η μου - σι - κή θα ζει η μου - σι - κή θα ζει δεν θα χα - θεί

3.

Ε΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ 1 β. Ταξίδι στο παρελθόν 2

Σκοπός: Εκμάθηση και αναγνώριση της τριμερούς μορφής.
Εφαρμογή των συγχορδίων Ι και V.

Λέξεις Κλειδιά: Τριμερής μορφή, συγχορδίες Ι και V, Χούμπερτινκ Ένγκελμπερτ, «Το αίνιγμα», Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι, σουίτα μπαλέτου «Καρυοθραύστης», εμβατήριο, πιτσικάτο, κορώνα, πίκολο, μπάσο κλαρινέτο.

Τριμερής Μορφή. Είναι η δομική κατασκευή μουσικού έργου σε τρεις ενότητες, στις οποίες συνήθως η τρίτη αποτελεί ακριβή ή περίπου ακριβή επανάληψη της πρώτης.

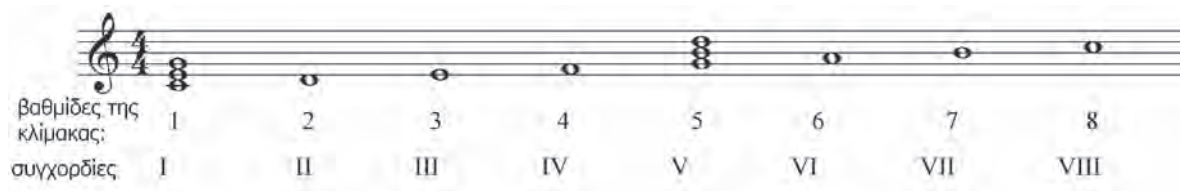
Τραγούδι

(α) Να τραγουδήσετε «Το αίνιγμα» από την όπερα «Χένσελ και Γκρέτελ» του Ένγκελμπερτ Χούμπερτινκ (Engelbert Humperdinck). Προσέξτε την κορώνα στο μέτρο 6.

Το αίνιγμα (από την όπερα «Χένσελ και Γκρέτελ»)

Ένγκελμπερτ Χούμπερτινκ
(Engelbert Humperdinck)
(Γερμανός, 1854-1921)
Απόδοση στα Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

(β) Να χωριστείτε σε δύο ομάδες. Η Α΄ ομάδα να εκτελεί νότες της 1ης, δηλαδή της **τονικής συγχορδίας** στην κλίμακα της Ντο (Ντο, Μι, Σολ, Ντο¹) και η Β΄ ομάδα να εκτελεί νότες της 5ης, δηλαδή της **δεσπόζουσας συγχορδίας** (Σολ, Σι, Ρε, Σολ¹). Να χρησιμοποιήσετε αυλούς και μελωδικά κρουστά όργανα. Με την καθοδήγηση του καθηγητή σας να εναλλάσσετε τις δύο συγχορδίες:

(γ) Το τραγούδι «Το αίνιγμα» είναι γραμμένο στην κλίμακα της Ντο μείζονος. Ενώ τραγουδάτε το τραγούδι, να εναλλάσσετε **στο β΄ μέρος μόνο** (μεσαίο μέρος) τις δύο συγχορδίες (της Ιης και της Vης συγχορδίας), με τη βοήθεια του καθηγητή σας. Προσέξτε το άκουσμα της εναλλαγής των δύο συγχορδιών στον τρίτο και στον πρώτο χρόνο του μέτρου του β΄ μέρους του τραγουδιού.

Συνθέτης: Ένγκελμπερτ Χούμπερντινκ (Engelbert Humperdinck, Γερμανός 1854-1921). Γνωστός για την όπερά του «Χένσελ και Γκρέτελ». Ο Ένγκελμπερτ Χούμπερντινκ έγραψε αρχικά την όπερα αυτή για την αδελφή του το 1890. Η πρώτη εκτέλεση έγινε, με τεράστια επιτυχία, το 1893 στη Βαϊμάρη, υπό τη διεύθυνση του Ρίχαρντ Στράους.

Υπόθεση. Ο Χένσελ και η Γκρέτελ πηγαίνουν στο δάσος για να μαζέψουν φράουλες. Η φτωχή και απελπισμένη μητέρα τους, τους είπε να μη γυρίσουν σπίτι αν δε γεμίσουν το καλάθι τους. Η Γκρέτελ φτιάχνει ένα στεφάνι και τραγουδά το **«Μικρό ανθρωπάκι στέκει στο δάσος Κει»**.

Νυχτώνει, τα παιδιά δεν μπορούν να βρουν τον δρόμο για το σπίτι. Πέφτουν για ύπνο, αφού πρώτα προσεύχονται στους αγγέλους. Το πρωί βλέπουν την καλύβα της μάγισσας που είναι φτιαγμένη από μελόψωμο και αρχίζουν να τη δαγκώνουν. Η μάγισσα αρπάζει τον Χένσελ και τον κλειδώνει στο κλουβί, ενώ στέλνει την Γκρέτελ να φέρει αμύγδαλα και σταφίδες, για να παχύνει τον Χένσελ πριν τον ψήσει και τον κάνει μελόψωμο.

Η Γκρέτελ με τη βοήθεια του Χένσελ καταφέρνει να σπρώξει τη μάγισσα στον φούρνο. Όλα τα παιδιά που είχε αρπάξει η μάγισσα και τα μεταμόρφωσε σε μελόψωμα, ξαναγίνονται αληθινά παιδιά και ευτυχισμένα επιστρέφουν στα σπίτια τους.

ΑΚΡΟΑΣΗ «Εμβατήριο» από τη Σουίτα μπαλέτου «Ο Καρυοθραύστης» του Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (Piotr Ilyich Tchaikovsky) (Ρώσος, 1840-1893)

Ο Καρυοθραύστης (Σουίτα Μπαλέτου)

Συνθέτης: Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (Piotr Ilyich Tchaikovsky) (Ρώσος, 1840-1893).

Συνθέτης: Πιοτρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (Piotr Ilyich Tchaikovsky) Ρώσος συνθέτης που έζησε από το 1840- 1893. Έγραψε πολλά έργα μεταξύ των οποίων συμφωνίες, μπαλέτα, όπερες, κοντσέρτα, έργα για πιάνο κ.λπ. Τα συμφωνικά του έργα διακρίνονται για τις υπέροχες μελωδίες τους και τα πλούσια ηχοχρώματα από τις ευφάνταστες ενορχηστρώσεις του.

Καρυοθραύστης. Είναι ένα μπαλέτο που βασίζεται σε μία ιστορία του Γερμανού Ε.Τ.Α. Χόφμανν, γνωστού από τα περίφημα παραμύθια του. Την ιστορία αυτή την επεξεργάστηκε και την παρουσίασε στη Γαλλία ο Αλέξανδρος Δουμάς. Στο κείμενο του Αλ. Δουμά στηρίχθηκε η υπόθεση του μπαλέτου.

Η ιστορία. Την παραμονή των Χριστουγέννων ο μυστηριώδης νονός της Κλάρας ο κύριος Ντρόσσελμέγιερ της χαρίζει έναν μεγάλο Καρυοθραύστη με ανθρώπινη μορφή, ντυμένο στρατιωτικά. Το βράδυ η Κλάρα μένει στη μεγάλη σάλα κάτω από το Χριστουγεννιάτικο δέντρο μαζί με τον Καρυοθραύστη της. Όταν το ρολόι κτυπά μεσάνυχτα, ο Καρυοθραύστης και τα υπόλοιπα παιχνίδια ζωντανεύουν. Αρχίζει τότε μια τρομερή μάχη ανάμεσα στα παιχνίδια με αρχηγό τον Καρυοθραύστη και τα ποντίκια με αρχηγό τον Βασιλιά Ποντικό. Η Κλάρα βοηθά τον Καρυοθραύστη να κερδίσει τη μάχη πετώντας μια από τις παντόφλες της στον Βασιλιά των Ποντικών. Τότε ο Καρυοθραύστης μεταμορφώνεται σε πρίγκιπα και μαζί ταξιδεύουν στο Βασίλειο της Νεράιδας των Ζαχαρωτών. Εκεί, προς τιμή τους διοργανώνονται διάφοροι χοροί.

Το «Εμβατήριο» από τη Σουίτα μπαλέτου «Καρυοθραύστης» του Πιότρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι περιγράφει τη μάχη μεταξύ των παιχνιδιών με αρχηγό τον Καρυοθραύστη και των ποντικών. Τα πρώτα δύο θέματα ακούγονται το ένα ύστερα από το άλλο. Μπορείτε να φανταστείτε ότι το Α΄ Θέμα αντιπροσωπεύει τον Καρυοθραύστη που περπατά αγέρωχος και οδηγεί τα παιχνίδια στη μάχη. Το Β΄ Θέμα περιγράφει τα μικρά και γρήγορα βήματα των ποντικών. Το Γ΄ Θέμα περιγράφει τη μάχη.

Φύλλο Ακρόασης

1. Θέμα Α

2. Θέμα Β

3. Θέμα Γ

(α) Ενώ ακούτε το «Εμβατήριο» από το μπαλέτο «Καρυοθραύστης» του Πιότρ Ίλιτς Τσαϊκόφσκι (Piotr Ilyich Tchaikovsky), να σημειώσετε πιο κάτω τη σειρά με την οποία ακούονται τα τρία βασικά θέματα. Να χρησιμοποιήσετε τα γράμματα Α, Β, Γ:

.....

(β) Σε ποια μορφή νομίζετε ότι είναι γραμμένο το Εμβατήριο αυτό;

.....

(γ) Να σχολιάσετε τον ρυθμό του Γ΄ Θέματος

.....

Ε΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΤΑΞΙΔΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ 2. Στη χώρα του παραμυθιού

Σκοπός: Εξοικείωση με το *accelerando*, το *rallentando*, το *a tempo*, τον τονισμό, το *crescendo*, *diminuendo*, τη μονομερή μορφή, την παύση τετάρτου και το τετραμερές μέτρο.

Λέξεις Κλειδιά: *accelerando*, *rallentando*, *a tempo*, τονισμός, *crescendo*, *diminuendo*, στακάτο, μονομερής μορφή, παύση τετάρτου, τετραμερές μέτρο, φαγκότο, τύμπανα ορχήστρας, γκλόνκεσπίλ, Έντουαρντ Γκρίγκ, Σουίτα Πέερ Γκυντ, πόλκα, Γιόζεφ και Γιόχαν ο II Στράους.

Τετραμερές μέτρο. Είναι το μέτρο εκείνο, στο οποίο σε κάθε τέσσερις ρυθμικούς κτύπους, ο πρώτος είναι ισχυρός.

Μονομερής Μορφή. Όρος που χρησιμοποιείται για συνθέσεις που αποτελούνται από μία δομική ενότητα. Συνήθως πρόκειται για συνθέσεις που έχουν μόνο ένα μουσικό θέμα.

Τύμπανα ορχήστρας

(ιτ. *timpani*, αγγλ. *Kettledrums*). Είναι κρουστά μεμβρανόφωνα όργανα, χορδισμένα σε συγκεκριμένους ήχους με διαφορετικό τονικό ύψος.

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 «Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού» (από τη Σουίτα «Πέερ Γκυντ»).

Συνθέτης: Ένβαρντ Γκρίγκ (Edvard Grieg, 1843-1907). Νορβηγός συνθέτης. Δεν υπήρξε μόνο ο πιο σημαντικός συνθέτης της Νορβηγίας, αλλά ήταν και ο πρώτος Σκανδιναβός συνθέτης που κέρδισε παγκόσμια αναγνώριση. Αγάπησε με πάθος τη λαϊκή νορβηγική μουσική, χαρακτηριστικά της οποίας χρησιμοποίησε έντονα στη μουσική του.

Υπόθεση του αποσπάσματος. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, περιγράφεται ένα εξωτικό μέρος της ιστορίας. Ο ήρωας του έργου Πέερ Γκυντ είναι ένας ανήσυχος και επιπόλαιος νεαρός ο οποίος, μετά από μια κακή πράξη, καταφεύγει στο παλάτι του βασιλιά του βουνού που το φυλάνε τα ξωτικά. Ο βασιλιάς τον φιλοξενεί αλλά η συμπεριφορά του Πέερ δείχνει ασέβεια και ο βασιλιάς διατάζει τα ξωτικά να τον σκοτώσουν. Η μουσική περιγράφει τη σκηνή αυτή, όπου τα ξωτικά κινούνται με αργές κινήσεις απειλητικά

προς τον Πέερ, ενώ στη συνέχεια γίνονται όλο και πιο επιθετικά και με φωνές, ορμούν επάνω του εξαγριωμένα. Ο Πέερ φωνάζει δυνατά το όνομα της μητέρας του και με θαυμαστό τρόπο τα ξωτικά εξαφανίζονται. Ο Πέερ βρίσκεται έξω από το παλάτι του βασιλιά μόνος και ασφαλής.

Φαγκότο

(ιτ. Fagotto, αγγλ. Bassoon). Βαθύφωνο όργανο της οικογένειας των ξύλινων πνευστών. Έχει διπλή γλωττίδα, όπως το όμποε και το αγγλικό κόρνο.

Φύλλο ακρόασης. Ενώ ακούτε το απόσπασμα «Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού» από τη Σουίτα "Πέερ Γκυντ" του Έντβαρντ Γκρίνγκ, να συμπληρώσετε το πιο κάτω φύλλο ακρόασης:

Φύλλο Ακρόασης

Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού
(μέρος της παρτιτούρας)

Έντβαρντ Γκρίνγκ
Edvard Grieg (1843-1907)

Το θέμα ακούγεται πρώτα από τα βιολοντσέλα και μετά από το φαγκότο:

Αλλη Marcia

Φαγκότο

pp

ppizz.

Βιολοντσέλα

pp

5

Φαγκότο

Βιολοντσέλα

1. Η πιο πάνω μελωδία επαναλαμβάνεται συνολικά 19 φορές. Με ποιους τρόπους, νομίζετε ότι ο συνθέτης διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον του ακροατή;

(α)

(β)

(γ)

2. Ποια συναισθήματα σας δημιουργεί το άκουσμα του έργου;

.....

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το «Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού», τραγούδι βασισμένο στο 4ο μέρος από τη Σουίτα «Πέερ Γκυντ» (Peer Gynt) του Έντβαρντ Γκρίνγκ (Edvard Grieg), (1843-1907).

«Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού»

Έντβαρντ Γκρίνγκ (Edvard Grieg)

Προσαρμογή στίχων στα
Ελληνικά: Μάρω Σκορδή

1. Τρέ-ξε - τε να τρέξουμε δώ και κει στη σπηλιά τον εχ-θρό ν'αρπα-ξου - με πριν φύ-γει μα - κρι - ά
2. Να τον πα-ρα-δώσουμε όταν τρε-λό βα - σι-λιά Να τον τιμ-μω-ρήσει, αυτός σκλη - ρά πο-λύ σκληρά

Οσπινάτο

Τρέ-ξε! Όρ-μα! Πιά στον! Δέ-στον!

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε την πιο κάτω ενορχήστρωση, με τη βοήθεια του καθηγητή σας, και να προσέξετε τα εκφραστικά στοιχεία που υπάρχουν. Μια ομάδα να τραγουδά τη μελωδία με τους πιο πάνω στίχους.

«Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού»

4ο μέρος από τη Σουίτα «Πέερ Γκυντ»

Έντβαρντ Γκρίνγκ
(Edvard Grieg, 1843-1907)

Ενορχήστρωση: Μιχάλης Σταυρίδης

Alla marcia e molto marcato

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Καγκουρώ (από το έργο «Το Καρναβάλι των Ζώων» του Καμίγ Σαιν-Σανς (Camille Saint-Saens, 1835-1921), (βλ. Γ' ενότητα Μάθημα 3)

Φύλλο Ακρόασης

Να ακούσετε το «Καγκουρώ» από το έργο «Το Καρναβάλι των ζώων» του Καμίγ Σαιν-Σανς και

(α) να κάνετε παρατηρήσεις αναφορικά με την **επιτάχυνση (accelerando)**, την **επιβράδυνση (rallentando)** και τη σταδιακή μείωση της έντασης του ήχου (**diminuendo**):

Καγκουρώ

(από το «Καρναβάλι των ζώων»)

Καμίγ Σαιν-Σανς

Camille Saint-Saens (1835-1921)

(β) Ποια μουσικά όργανα εκτελούν το πιο πάνω κομμάτι;

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 Pizzicato Polka, opus 234

Γράφτηκε το 1869 από τα αδέλφια **Γιόζεφ** και **Γιόχαν Στράους ο II** (Το II αναφέρεται στον γιο Γιόχαν, ο οποίος είχε το όνομα του πατέρα του), για συναυλίες στη Ρωσία. Είναι ενορχηστρωμένη για ορχήστρα εγχόρδων και γκλόκενσπιλ. Το έργο αγαπήθηκε πολύ στη Βιέννη, στην Ιταλία και σε άλλες χώρες της Ευρώπης.

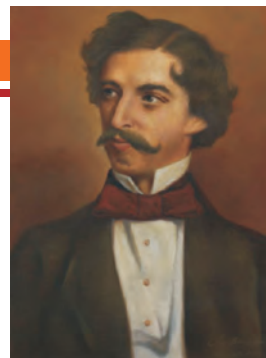
Συνθέτης. Γιόχαν Στράους ο II (Johann Strauss II). Αυστριακός συνθέτης, διευθυντής ορχήστρας και βιολιστής. Έζησε από το 1825-1899 και είναι το πιο διάσημο μέλος της οικογένειας Στράους. Ήταν γιος του Γιόχαν Στράους I και δικαίως γνωστός ως ο «Βασιλιάς του Βαλς». Είναι πολύ γνωστός για τα βιεννέζικα βαλς του, τα οποία διακρίνονται για τη γοητευτική μελωδία τους και τον παιγνιδιάρικο ρυθμό τους. Ανάμεσα στις συνθέσεις του ξεχωρίζουν: «Ο ωραίος γαλάζιος Δούναβης», «Βιεννέζικο Αίμα» κ.ά. Έγραψε επίσης οπερέτες όπως «Δαντέλα της βασίλισσας», «Ο Τσιγγάνος Βαρώνος», «Νυχτερίδα» κ.ά. Έγραψε, επίσης, με επιτυχία πόλκες και εμβατήρια.

Πόλκα

Λαϊκός χορός της Βοημίας που διαδόθηκε σε όλη την Ευρώπη. Μελωδίες που χορεύονται στον χορό αυτό, χρησιμοποιήθηκαν από διάφορους συνθέτες.

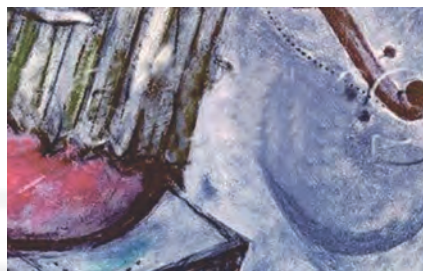
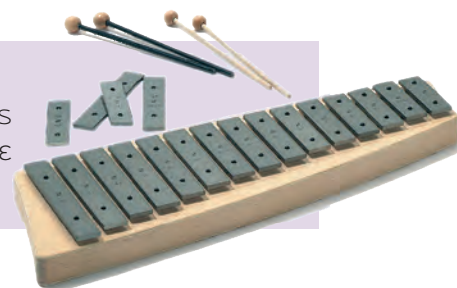

Συνθέτης. Γιόζεφ Στράους (Joseph Strauss). Αυστριακός συνθέτης (1827-1870) που έγραψε βαλς και πόλκες, αδελφός του Γιόχαν Στράους II.

Γκλόκενσπηνλ (glockenspiel)

Κρουστό όργανο που αποτελείται από κουρδισμένες μεταλλικές πλάκες. Παράγει έναν λεπτό, σαν καμπάνα, ήχο, όταν παίζεται με επικρουστήρες.

ΣΤ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΧΟΡΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1 α. Χορεύω Ελληνικά - Καλαματιανός

1 β. Χορεύω Ελληνικά - Τσάμικος

2. Χορεύω Ευρωπαϊκά - Βαλς

ΣΤ' ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΧΟΡΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1α. Χορεύω Ελληνικά - Καλαματιανός

Σκοπός: Εκμάθηση του μέτρου 7/8, του Καλαματιανού ρυθμού, της Λα Ελάσσονος Αρμονικής Κλίμακας, του Τριημιτονίου και της νότας Σολ δίεση.

Λέξεις Κλειδιά: Μέτρο 7/8, Καλαματιανός, κλίμακα της λα ελάσσονος αρμονικής, τριημιτόνιο, νότα σολ δίεση, βιολί, πιάνο, Μάνος Χατζιδάκις, «Μια μικρή λευκή αχιβάδα», Άλκης Μπαλτάς, «Κυπριακή Σουίτα για βιολί και πιάνο».

Καλαματιανός ρυθμός 7/8

Χορός

Να τραγουδάτε και ταυτόχρονα να χορεύετε το παραδοσιακό τραγούδι Μακεδονίας «Μήλο μου κόκκινο», που είναι σε ρυθμό Καλαματιανού.

Μήλο μου κόκκινο Παραδοσιακό τραγούδι Μακεδονίας

Καλαματιανός

1. Μή - λο μου κόκ - κι - νο ρό - ι - δα βαμ - μέ - νο μέ - νο
2. Πα - αί - νω κι,έρ - χο - μι μα δε σι βρι - σκου βρι - σκου

Για - τί μι μά - ρα - νες τα πι - κρα - μέ - νο μέ - νο
2. Βρι - σκου την πόρ - τα σου μα - ντα - λω - μέ - νη, - λού - νε
τα πα - ρα θύ - ρια σου φεγ - γο - βο -

3. Ρουτώ το πάπλωμα 'Που είν' η κυρά σου;' (δισ)
"Κυρά μ' δεν' είνι δώ πάει σι τση βρύση
Πάει σι να πει νιρό κι να γιουμίσει (δισ)

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω ελληνικό δημοτικό τραγούδι «Καλότυχα είναι τα βουνά» και μετά να εργαστείτε στο Τετράδιο Εργασιών, για να σχηματίσετε την αρμονική κλίμακα της λα ελάσσονος πάνω στην οποία βασίζεται το τραγούδι.

Καλότυχα είναι τα βουνά Ελληνικό δημοτικό τραγούδι

1. Κα - λό - τυ - χαεί - ναι τα βου - νά πο - τέ τους δεν γερ - νού - νε Κα
2. Και καρ - τε - ρούν την ά - νοι - ξη τ'ό - μορ - φο κα - λο - καί - ρι Και

5 2. νού - νε. Το κα - λο - καί - ρι πρά - σι - να και το χει - μώ - να χιό - νια. Το χιό - νια
καί - ρι. Να μπου - μπουκιάσουν τα κλα ριά ν'α - νοί - ξου - νε τα δέν - τρα. Να δέν - τρα.

3. Να βγουν οι στάνες στα βουνά να βγούν οι βλαχοπούλες
Να βγούν και τα βλαχόπουλα λαλώντας τις φλογέρες.

Ελάσσων Κλίμακα Αρμονική

Διαδοχή οκτώ φθόγγων σε ανιούσα ή κατιούσα κίνηση με τη διάταξη:

Τόνος - Ημιτόνιο - Τόνος - Τόνος - Ημιτόνιο - Τριημιτόνιο - Ημιτόνιο.

Τριημιτόνιο

Τριημιτόνιο. Όπως θα προσέξατε, εκτός από τους τόνους και τα ημιτόνια που μάθατε, υπάρχει και η απόσταση τριών ημιτονίων που ονομάζεται τριημιτόνιο (3 ημιτόνια ή $1\frac{1}{2}$ τόνος). Όπως το ημιτόνιο και ο τόνος, έτσι και το τριημιτόνιο αναφέρεται ανάμεσα σε δύο διαδοχικές νότες μιας διατονικής κλίμακας. Το τριημιτόνιο είναι χαρακτηριστικό διάστημα σε ελληνικά παραδοσιακά τραγούδια, καθώς και σε δημοτικά τραγούδια των Βαλκανίων και στη Βυζαντινή Μουσική.

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε την πιο κάτω ενορχήστρωση του τραγουδιού «Καλότυχα είναι τα βουνά»

Καλότυχα είναι τα βουνά Ελληνικό δημοτικό τραγούδι

Ενορχήστρωση: Μιχάλης Σταυρίδης

Αυλοί
Φωνή

Ξυλόφωνο

Μεταλλόφωνο

Ραβδόφωνα

Χειροτύμπανο

Μεγάλο
Τύμπανο

Κανόνας

Να τραγουδήσετε το δίφωνο κανόνα «Θαλασσινός σκοπός» που είναι γραμμένος σε μέτρο 7/8.

Θαλασσινός σκοπός Δίφωνος Κανόνας

Στίχοι και Μουσική:
Μιχάλης Σταυρίδης

Moderato 1.

Θά-λασ-σα κιαλ-μυ-ρό νε-ρό — φύ-σ'α-γέ-ρι φύ-σ'α-γέ-ρι

2.

πά-ρε μας πέ-ρα μα-κρυ-ά — σε άλ-λα μέ-ρη-ξω-τι - κά.

Η παραδοσιακή μουσική έχει σημαντική θέση στα έργα πολλών Ελλήνων συνθετών και ιδιαίτερα ο ρυθμός του Καλαματιανού. Ακούστε μερικά παραδείγματα:

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 «Καλαματιανός» Moderato. Σειρά 1η αρ.8 από το έργο «36 Ελληνικοί Χοροί» (1935)

Συνθέτης: Νίκος Σκαλκώτας (1904-1949) (Δ' ενότητα).

Το έργο. Οι «36 Ελληνικοί Χοροί για Ορχήστρα» (1935) του Νίκου Σκαλκώτα είναι το πιο δημοφιλές και σημαντικό έργο του συνθέτη, το μόνο που είχε γίνει γνωστό στην Ελλάδα όσο ζούσε (βλ. «Ηπειρώτικος χορός», Δ' ενότητα). Το ενδιαφέρον και η αγάπη του Σκαλκώτα για την ελληνική δημοτική μουσική διατηρήθηκαν ζωντανά σ' όλη του τη σταδιοδρομία. Στον «Καλαματιανό», Σειρά 1η αρ. 8, ο συνθέτης χρησιμοποιεί τα θέματα από πολλούς ελληνικούς καλαματιανούς χορούς με ευφάνταστη ενορχήστρωση, επεξεργασία και παρουσίαση. Το **κυρίως θέμα** πάνω στο οποίο είναι βασισμένος ο χορός είναι το «**Μαντήλι Καλαματιανό**».

Προσέξτε

- Ο χορός είναι γραμμένος στη ντο μείζονα.
- Είναι σε τριμερή μορφή, ΑΒΑ'. Προσπαθήστε να αναγνωρίσετε τα διάφορα μέρη, ενώ ακούτε τον χορό.

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 «Καλαματιανός» από το έργο «Μια μικρή λευκή αχιβάδα» για πιάνο, έργο 1 (1961)

Συνθέτης. Μάνος Χατζιδάκις (1925-1994). Ένας από τους σημαντικότερους Έλληνες μουσικοσυνθέτες. Το έργο του θεωρείται πως συνέδεσε τη λόγια με τη λαϊκή μουσική και περιλαμβάνει δεκάδες ηχογραφήσεις, πολλές από τις οποίες αναγνωρίζονται σήμερα ως κλασικές. Χαρακτηριστικά της μουσικής του είναι οι λιτές μελωδίες, οι απλές αλλά συνάμα περίτεχνες αρμονίες του, οι πρωτότυπες και γεμάτες ευαισθησία ενορχηστρώσεις του και οι πηγαίοι εξελισσόμενοι ρυθμοί του, πολλοί από τους οποίους είναι εμπνευσμένοι από τη λαϊκή και δημοτική μουσική. Στα τέλη του 1989, ο Χατζιδάκις ίδρυσε και διηύθυνε την Ορχήστρα των Χρωμάτων, με σκοπό να παρουσιάσει μεγαλύτερη ποικιλία έργων σε σχέση με αυτά που συνήθως

παίζονταν από τις ελληνικές συμφωνικές ορχήστρες.

«Μια μικρή λευκή αχιβάδα» για πιάνο, έργο 1 (1961)

«... η ΑΧΙΒΑΔΑ γράφτηκε με μια διάθεση, θα 'λεγα, αντιδράσεως στην ταλαιπωρημένη "μουσική ευαισθησία", στο με χρωματιστό μολύβι "αίσθημα" που καθορίζει ο δάσκαλος, Γι αυτό η ΑΧΙΒΑΔΑ πρέπει να παίζεται με αυστηρή ρυθμική αίσθηση και με το προσδιορισμένο από τη γραφή του αίσθημα. Η ΑΧΙΒΑΔΑ είναι αντιρομαντικό έργο κάθε ερμηνευτική υπερβολή και ρυθμική αυθαιρεσία, γελοιοποιεί τον ερμηνευτή και εξαφανίζει την μουσική ουσία του έργου».

"Σχετικά με το ύφος και την ερμηνεία του έργου" Μάνος Χατζιδάκις.

Καλαματιανός

Για μια μικρή λευκή αχιβάδα, Έργο 1 (1947-1948) Πρελούδια και χοροί.

Να περιγράψετε τη συνοδεία του αριστερού χεριού

.....

.....

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 Andante Dolente, III κίνηση από το έργο «Κυπριακή Σουίτα για βιολί και πιάνο» (βασισμένη στο κυπριακό δημοτικό τραγούδι «Το ρέσι»).

Συνθέτης. Άλκης Μπαλτάς. Έλληνας συνθέτης και μαέστρος. Διετέλεσε καλλιτεχνικός διευθυντής της Κρατικής Ορχήστρας Θεσσαλονίκης, καλλιτεχνικός διευθυντής των Μουσικών Συνόλων της ΕΡΤ και καλλιτεχνικός διευθυντής της Εθνικής Λυρικής Σκηνής. Είναι καλλιτεχνικός διευθυντής του Ελληνικού Ωδείου Αθηνών, του Ωδείου Μουσικού Κολεγίου Θεσσαλονίκης και διδάσκει στο Τμήμα Μουσικών Σπουδών του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Είναι, επίσης, καλλιτεχνικός διευθυντής του Θρησκευτικού Φεστιβάλ της Πάτμου «Η Θεία Αποκάλυψη της Μουσικής». Έργα του έχουν εκτελεστεί τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό.

Andante Dolente,
III κίνηση από το έργο «Κυριακή Σουίτα για βιολί και πιάνο»

Συνθέτης: Άλκνς Μπαλτάς

The image shows a musical score for 'Andante Dolente' by Alkis Baltas. It features two systems of staves. The first system has a Violin (Βιολί) staff and a Piano (Πιάνο) staff. The second system also has a Violin (Βιολί) staff and a Piano (Πιάνο) staff. The music is in 7/8 time and B-flat major. The tempo is Andante Dolente. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings like 'p' (piano).

Να συγκρίνετε το πιο πάνω απόσπασμα με το κυπριακό τραγούδι «Το ρέσι»:

Το ρέσι*
Κυπριακό Παραδοσιακό Τραγούδι

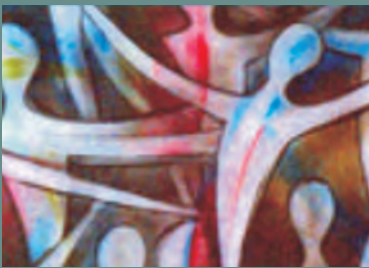
The image shows a musical score for the Cypriot folk song 'Το ρέσι' (The Risi). The score is in 7/8 time and B-flat major. It includes lyrics in Greek. The lyrics are as follows:

1. Ω! Πα - να - γί - α της — κορ-φής με το θρο-νίν στη μέ-ση. Ω!
2. Τέσ - σε - ρεις βρύ - σες του — χωρ-κού τζιη εκ - κλη σιά στη μέ-ση. Τέσ -

5
μέ-ση. Έ - λα τζιαι σου βο - ή - θα μας ν'α - λέ-σουμε το ρέ-σι. Έ - ρέ-σι.
μέ-ση. Ε - λά - τε ούλ λ'οι χωρ - κα - νοί να πλύννουμε το ρέ-σι. Ε - ρέ-σι.

3. Ελάτε ούλλες του χωρκού στη βρύση για να πάμεν,
να πλύννουμε το ρέσι τους, στο γάμο τους να φάμεν.
4. Σαρανταπέντε λεμονιές τζαι ούλλες αθιτισμένες,
αλέθουσιν το ρέσιν τους, κοπέλλες στολισμένες.

***Ρέσι.** Το τραγούδι αυτό είναι το χαρακτηριστικό τραγούδι που τραγουδούν οι γυναίκες σαν αρχίσουν την προπαρασκευή για το «ρέσι», δηλαδή το καθάρισμα και το κοπάνισμα σιταριού, που θα χρησιμοποιηθεί για το καθιερωμένο έδεσμα της Κυριακής του Γάμου, ιδίως στην Πάφο.

ΣΤ' ΕΝΟΤΗΤΑ:

ΧΟΡΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

1 β. Χορεύω Ελληνικά - Τσάμικος

Σκοπός: Γνωριμία με τον Τσάμικο και το παραδοσιακό κλαρίνο

Λέξεις Κλειδιά: Τσάμικος, παραδοσιακό κλαρίνο, μονή γλωττίδα, Μίκης Θεοδωράκης, «Άξιον Εστί», Μάνος Χατζιδάκις, «Μια μικρή Λευκή αχιβάδα», Νίκος Σκαλκώτας, Τσάμικος, 36 ελληνικοί χοροί.

ΠΑΙΧΝΙΔΙ. Να σταθείτε σε κύκλο, χωρισμένοι σε ομάδες και με την καθοδήγηση του καθηγητή σας να δημιουργήσετε ρυθμικές φράσεις, πάνω από μια ρυθμική συνοδεία, σε ρυθμό τσάμικο (βλ. Τετράδιο Εργασιών)

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 Να ακούσετε το πιο κάτω τραγούδι και να το συγκρίνετε με το προηγούμενο παιχνίδι που παίζατε:

Τσάμικο

Στίχοι και Μουσική: Διονύση Σαββόπουλου

1. Τόσος κόσμος πλάι του πέρασε και τον προσπέρασε τι να ζητάει.
Επαρχιώτες στην Ομόνοια μέσα στο ψηλόβροχο αρχές του Μάν.
Ψυχές πολύβουες κι ούτ' ένα πρόσωπο τι καρτεράει.
Κλαρίνα παίζουν, κόσμος περνάει, γρήγορα πάει, γρήγορα πάει.

2. Ξέ - νος ως και στη χα - ρά του με - σο - νύ - χτι του Σαβ - βά - του
4. Κα - λω - σό - ρι - σεξ που - λί μου μο - να - ξιά Ελ - λη - νι - κή μου

Τρα - γου - δά - κια μου κα - τά - μο - να αν - σας αν - τά - μω - να θαέ - πε - φτα κά - του
αη' α - γά - πη φεύ - γεις έρ - χε - σαι πη - γαι - νο - έρ - χε - σαι σαν την πνο - ή μου

2. Ζήτω η Ελλάδα και κάθε τι μοναχικό στον κόσμο αυτό:
Ελασσόνα, Λιβαδειά, Μελβούρνη, Μόναχο, Αλαμάνα και Γραβιά, Αμέρिका,
Βελεστίνο, Άγιοι Σαράντα, Εσκή Σεχίρ, Κώστας, Κώστας, Μανώλης,
Πέτρος, Γιάννης, Τάκης, Πλατεία Ναβαρίνου, Διοικητηρίου και Εξαρχείων,
Αλέκος, Βασίλης, Άγγελος, Μπιζανίου κι Αναλήψεως, Αγίας Τριάδας κι
25ης Μαρτίου
Η Ελλάδα που αντιστέκεται, κι η Ελλάδα που επιμένει
Κι όποιος δεν καταλαβαίνει δεν ξέρει πού πατά και πού πηγαίνει.

Τσάμικος

Παραδοσιακός ελληνικός χορός κατά παράδοση ανδρικός, λεβέντικος που χορεύεται κυκλικά σε μέτρο $\frac{3}{4}$. Έχει χαρακτηριστικό ρυθμικό σχήμα και περιλαμβάνει εντυπωσιακές φιγούρες του πρώτου χορευτή.

Χορός/ Ακρόαση 2

Ενώ ακούτε τον ελληνικό δημοτικό τσάμικο χορό «Κάτω στου Βάλτου», να τον τραγουδάτε και να τον χορεύετε.

Παραδοσιακό Κλαρίνο

Ξύλινο πνευστό όργανο, με μονή γλωττίδα και κυλινδρικό σωλήνα. Στην Ελλάδα πρωτοήρθε με τις βαβαρικές μπάντες που έφερε στην Αθήνα ο βασιλιάς Όθωνας. Το κλαρινέτο είναι όργανο με πολύπλοκη κατασκευή που δεν μπορεί να το φτιάξει μόνος του ο οργανοπαίκτης. Πολλοί όμως λαϊκοί οργανοπαίκτες κάνουν μικροεπεμβάσεις που διαφοροποιούν τον ήχο του οργάνου. Το παραδοσιακό κλαρίνο είναι λίγο μικρότερο και απλούστερο στην κατασκευή του από το κλαρινέτο της συμφωνικής ορχήστρας.

Μονή γλωττίδα

Επιστόμιο, μονή γλωττίδα και σφιγκτήρας

Κάποια ξύλινα πνευστά έχουν επιστόμιο που λειτουργεί με τη βοήθεια της μονής γλωττίδας, που είναι ένα μικρό και λεπτό φύλλο από καλάμι. Οι παλμοί του χρησιμεύουν για την παραγωγή ήχου σε ορισμένα ξύλινα πνευστά όπως την οικογένεια των κλαρινέτων και στα σαξόφωνα.

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι και να εκτελέσετε το ρεφρέν (μέτρα 14-21) με μουσικά όργανα τάξης.

Τσάμικο

Μουσική: Μάνου Χατζιδάκι
Στίχοι: Νίκου Γκάτσου

Moderato

1. Στα κα - κο - τρά - χα - λα τα βου - νά
Με το σου - ραύ - λι και το ζουρ - νά

Πά - νω στην πέ - τρα την α - για - σμέ - νη
Ο Νι - κη - φρό - ρος κι,ο Δι - γε - νής

χο - ρεύ - ουν τώ - ρα τρεις αν - τριω - μέ - νοι
κιο γιος της Άν - νας της Κομ - νη - νής

2. Δική τους είναι μια φλούδα γης μα συ χριστέ μου τους ευλογείς
για να γλιτώσουν αυτή τη φλούδα απ' το τσακάλι και την αρκούδα
δες πως χορεύει ο Νικηταράς κι' αηδόνι γίνεται ο ταμπουράς.

3. Απο την Ήπειρο στο Μοριά κι' απ' το σκοτάδι στη Λευτεριά
το πανηγύρι κρατάει χρόνια στα μαρμαρένια του χάρου αλώνια
κριτής κια αφέντης είναι ο Θεός και δραγουμάνος του ο λαός.

ΑΚΡΟΑΣΗ 3 «Τσάμικος» ΑΚ Ι:Ι από το έργο «36 Ελληνικοί Χοροί» Συνθέτης: Νίκος Σκαλκώτας (Ελληνας, 1904-1949)

Τσάμικος (Κάτω στου Βάλτου), στη Ντο ελάσσονα, *Moderato Vivace* (1936). Είναι ο ένατος χορός της 2ης Σειράς των ελληνικών χορών που έγραψε ο συνθέτης. Το κομμάτι ξεκινά με τον χαρακτηριστικό τσάμικο ρυθμό στις βιόλες και αμέσως, ακολουθεί η πρώτη φράση του χορευτικού τραγουδιού «Κάτω στου βάλτου τα χωριά», στα φλάουτα. Στη συνέχεια, ακολουθεί η επεξεργασία των δύο θεμάτων με πολύπλοκο τρόπο. Στο τέλος γίνεται επανάληψη του πρώτου μέρους Α (Μορφή ΑΒΑ΄).

ΑΚΡΟΑΣΗ 4 Το Δοξαστικόν (το Άξιον Εστί) από το Λαϊκό Ορατόριο «Άξιον Εστί», Συνθέτης: Μίκης Θεοδωράκης, Ποίηση: Οδυσσέα Ελύτη.

Το Άξιον Εστί, γράφτηκε στα 1960, σε ποίηση Οδυσσέα Ελύτη, για βαρύτονο, λαϊκό τραγουδιστή, αφηγητή, χορωδία, λαϊκή και κλασική ορχήστρα. Το έργο διατρέχει ολόκληρη την ιστορική περίοδο του Ελληνικού έθνους και αποτελείται από τρία μέρη:

I. Η Γένεση.

II. Τα Πάθη.

III. Το Δοξαστικόν (Το Άξιον Εστί). Το τελευταίο αυτό μέρος είναι το αποκορύφωμα ολόκληρου του έργου.

f Α - ΞΙ - ΟΝ Ε - ΣΤΙ το φως και τη πρώ - τη χα-ραγ-μέ -

νη στην πέ - τρα ευ - χή του αν θρώ - που η αλ - χή μες στο ζώ -

12 ο που ο-δη-γεί τον ή - λιο το φυ - τό που κε-λάη δε - σε και βγή - κε η μέ - ρα

Καθώς ακούτε, να αναφέρετε 3 μουσικά όργανα που ξεχωρίζετε στο πιο πάνω απόσπασμα:

.....

ΑΚΡΟΑΣΗ 5 «Τσάμικος» από το έργο «Μια μικρή λευκή αχιβάδα» για πιάνο (βλ. Μάθημα 18). Συνθέτης: Μάνος Χατζιδάκις.

1. Καθώς ακούτε με προσοχή το έργο, σημειώστε τα θέματα με τη σειρά που ακούγονται:

.....

.....

2. Σε ποια μορφή νομίζετε ότι είναι γραμμένο το κομμάτι;

.....

ΣΤ΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΧΟΡΕΥΩ ΜΕ ΤΗ ΜΟΥΣΙΚΗ 2. Χορεύω Ευρωπαϊκά - Βαλς

Σκοπός: Γνωριμία με το βαλς

Λέξεις Κλειδιά: Βαλς, Λαϊντλερ, Άρπα, Γιόχαν Στράους II, «Στον ωραίο γαλάζιο Δούναβη».

Βαλς (γερμ. waltz - γαλλ. valse). Χορός σε τριμερές μέτρο (συνήθως σε 3/4, αλλά κάποτε σε 3/8 ή 6/8). Θεωρείται εξέλιξη του παραδοσιακού λαϊντλερ. Το βαλς ως χορός, συναντάται στη λαϊκή παράδοση των χωρών της Κεντρικής Ευρώπης και της Αμερικής. Το βαλς αγαπήθηκε από όλο τον κόσμο. Πολλοί συνθέτες χρησιμοποίησαν τον ρυθμό του βαλς και σε μεγάλα συμφωνικά έργα. Το βιεννέζικο βαλς χρωστάει τη φήμη του στην αυστριακή οικογένεια Γιόχαν Στράους. Είναι έργο με πολλά θέματα στη σειρά (5-6) αργή εισαγωγή και coda (επίλογο).

Λαϊντλερ. Παραδοσιακός χορός των Βαυαρικών Άλπεων σε τριμερές μέτρο.

Άρπα

Είναι νυκτό όργανο, πολύ παλιάς προέλευσης, από την 5η χιλιετία π.Χ. (χρησιμοποιείτο στην αρχαιότητα: Αίγυπτο, Ασσυρία και αρχαία Ελλάδα). Χρησιμοποιείται στη Συμφωνική Ορχήστρα τα τελευταία 160 χρόνια. Έχει 47 χορδές και 7 πεντάλ. Με τη χρήση των πεντάλ παίζονται όλες οι νότες της χρωματικής κλίμακας.

Παρακολούθηση DVD/Ακρόαση. «Στον ωραίο γαλάζιο Δούναβη», έργο 134

Συνθέτης: Γιόχαν Στράους II (Johann Strauss II, 1825-1899) (βλ. Ε΄ ενότητα)

Στον **Ωραίο Γαλάζιο Δούναβη**, έργο 134. Συμφωνικό βαλς. Αρχικά γράφτηκε για χορωδία και ορχήστρα (ανάθεση του έγινε από την «Ανδρική Χορωδία της Βιέννης»). Έπειτα καθιερώθηκε να εκτελείται μόνο με ορχήστρα.

(α) Να παρακολουθήσετε απόσπασμα από το βαλς «Στον ωραίο γαλάζιο Δούναβη» του Γιόχαν Στράους II (Johann Strauss II) από την Πρωτοχρονιάτικη Συναυλία της Βιέννης, με χορογραφία.

(β) Να τραγουδήσετε μερικά από τα θέματα του βαλς «Στον ωραίο γαλάζιο Δούναβη» του Γιόχαν Στράους II (Johann Strauss II) όπως είναι γραμμένα πιο κάτω και μετά να ακούσετε απόσπασμα από το έργο, ενώ παρακολουθείτε την παρτιτούρα:

Γιόχαν Στράους II
(Johann Strauss II, 1825-1899)
Απόδοση στα Ελληνικά: Λουλού Συμεωνίδου

Στον Ωραίο Γαλάζιο Δούναβη

Tempo di Valse

Κύμα κα-λό γε-μά το α-φρό, ε-σύ με κυ-λάς.

και τόσο γορ-γά γορ-γά και με-χα-ρά προς τη-μι-κρή

και τη-γλυ-κιά πο-θη-τή την πα-τρί-δα μας κυ-λάς.

Σπί-τι μουγλυ-κό πό-τε θα σε δω μες στο βρά-δυ στο κα-ρά-βι,

πό-σο λα-χτα-ρώ πά-λι να σε δω, η φω-νή σου πάν-τα κει με κα-

λεί. Σπί-τι λεί. Για σε, για σε, κτυ-πά για σε, για σε μι-

λά για σε για σε πο-νά η δό-λια μουφτω-χή καρ-διά. Για διά.

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το πιο κάτω τραγούδι το οποίο είναι σε ρυθμό αργού βαλς, όπως τα παλιά Λαϊντλερ.

Τα Θερινά τα Σινεμά

Στίχοι και Μουσική
Λουκιανού Κηλαϊδώνη

Εισαγωγή

9

1. Φεύγουν τα κα-λύ-τε-ρα μας χρό-νια ώ-ρα με την ώ-ρα βιασι-κά
Εί-ναι κά-τι νύχτες με φεγ-γά-ρι, μες στα θε-ρι-νά τα σι-νε-μά

17

νιά-τα που περ-νούν και δε θα ξαναρ-θούν και κεί-νο που βλέπω να μέ-νει τε-λι-κά
νύχτες που περ-νούν και δε θα ξαναρ-θούν

25

θούν, μ'α-γιό-κλη-μα και για-σε-μιά

2. Φεύγουν τα καλύτερα μας χρόνια
κάποιος μας τα κλέβει μυστικά
χρόνια που περνούν που δεν θα ξαναρθούν
και κείνο που βλέπω να μένει τελικά

Είναι κάτι νύχτες με φεγγάρι.....

(α) Σημειώστε το μέτρο του τραγουδιού, στην αρχή, αμέσως μετά το κλειδί του Σολ.

(β) Σε ποιο χορευτικό ρυθμό είναι γραμμένο το τραγούδι;

1. Λε - μω - ρέ λε - μο - νά - κι μου - ρω - δά - το. Λε - μο - νά - κι
 2. Μη, μω - ρέ μην πα - ρα - μυ - ρί - ζεις τό - σο. Μην πα - ρα - μυ -
 3. Κιαν μω - ρέ κιαν νυ - χτώ - σεις, πα - λι - κά - ρι κιαν νυ - χτώ - σεις -

6
 μου - ρω - δά - το κι απ' το πε - ρι - βό - λια - φρά - το.
 ρί - ζεις τό - σο και με κά - νεις και νυ - χτώ - σω.
 πα - λι - κά - ρι κά - τσε νά - βγει το φεγ - γά - ρι.

(γ) Σε ποια μορφή είναι γραμμένο το τραγούδι;

Ενορχήστρωση

(α) Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα τάξης το πρώτο μέρος του δημοτικού τραγουδιού «Το λεμονάκι» (β) Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα τάξης το πρώτο μέρος και να τραγουδήσετε το δεύτερο μέρος.

φωνή
 αυλοί
 1. Λε - μω - ρέ λε - μο - νά - κι μου - ρω - δά - το.

ξυλόφωνο
 τρίγωνο
 Wood Blocks
 ταμπουρίνα

5
 φωνή
 αυλοί
 Λε - μο - νά - κι μου - ρω - δά - το
 κι απ' το πε - ρι - βό - λια - φρά - το.

ξυλόφωνο
 τρίγωνο
 W. Bl.
 ταμπουρίνα

ΑΚΡΟΑΣΗ Ενώ ακούτε την «Εισαγωγή» από τη όπερα Κάρμεν (Carmen) του Ζωρζ Μπιζέ (Georges Bizet): να συμπληρώνετε το πιο κάτω φύλλο ακρόασης.

Εισαγωγή Από την όπερα «Κάρμεν» (Carmen)

Συνθέτης: Ζωρζ Μπιζέ (Georges Bizet)

Georges Bizet (1838 - 1875) (βλ. Α' ενότητα μαθ. 1). Το πιο γνωστό του έργο είναι η όπερα «Κάρμεν», ένα αριστούργημα γεμάτο πάθος και ζωντάνια.

Κάρμεν. Όπερα σε 4 πράξεις, σε λιμπρέτο των Μείγιάκ και Αλεβ, βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Μεριμέ. Γράφτηκε το 1875.

Υπόθεση. Η υπόθεση διαδραματίζεται στη Σεβίλλη, στη Βόρεια Ισπανία. Η Κάρμεν μια όμορφη τσιγγάνα που εργάζεται σε ένα εργοστάσιο τσιγάρων, είναι μια γυναίκα συναισθηματικά ελεύθερη. Αναγκάζει τον αξιωματικό Ντον Χοσέ να προδώσει το καθήκον του για να την ακολουθήσει και στο τέλος, μην αντέχοντας την εγκατάλειψη, να τη σκοτώσει.

Εισαγωγή (Overture). Στην εισαγωγή ακούγονται μουσικά θέματα τα οποία ο συνθέτης χρησιμοποιεί αργότερα στην όπερα. Έτσι δημιουργείται από την αρχή ο χαρακτήρας και η ατμόσφαιρα του έργου.

Φύλλο Ακρόασης

Ακούστε πρώτα τα πιο κάτω θέματα, το κάθε ένα ξεχωριστά και έπειτα ακούστε το έργο.

Θέμα Α. Είναι η μουσική των ταυρομάχων την ώρα που μπαίνουν στην αρένα (στρατιωτικά τύμπανα, δίσκοι και τρίγωνο).

Το **Θέμα Β** είναι αντίθετο σε χαρακτήρα από το Θέμα Α.

Το **Θέμα Γ** ακούγεται από τις τρομπέτες και τα τρομπόνια και είναι το θέμα του ταυρομαχού Εσκαμίλλο.

1. Ενώ ακούτε το έργο, σημειώνετε τα θέματα με τη σειρά που τα ακούτε.

.....

2. Σε ποια μορφή είναι γραμμένη η «Εισαγωγή» στην όπερα «Κάρμεν» του Ζωρζ Μπιζέ;

.....

Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ:
ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ
ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"
ΘΕΜΑ: ΤΟ ΝΕΡΟ

1 α. Το νερό

1 β. Το νερό - η θάλασσα

1 γ. Το νερό

1 δ. Το νερό. Τελική Παρουσίαση

Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"

1 α. Το νερό

Λέξεις Κλειδιά: Ύδραυλις, Τύμπανα νερού, Γκονγκ νερού, Προγραμματική Μουσική, Μωρίς Ραβέλ, «Παιχνίδια του νερού», Λούντβιχ βαν Μπετόβεν, «Η καταιγίδα».

Το νερό σε στερεά (παγόβουνο), υγρή (θάλασσα) και αέρια (υδρατμοί στην ατμόσφαιρα) μορφή.

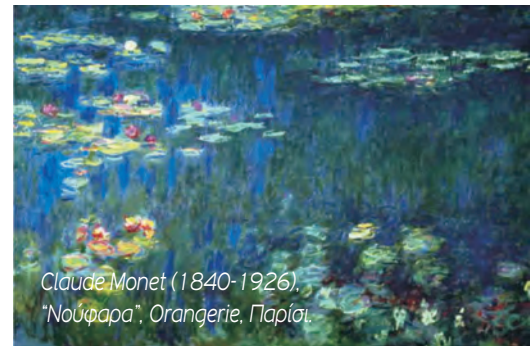
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.

Το νερό είναι ίσως το πολυτιμότερο αγαθό που μας παρέχει η φύση. Σκεπάζει τα 70% του πλανήτη μας. Οι άνθρωποι και τα ζώα έχουν στο σώμα τους 60-70% νερό, ενώ στα κύτταρα το νερό φθάνει μέχρι και στα 90%. Απαντάται και στις τρεις μορφές στη γη: στερεή (πάγος, χιόνι), υγρή (νερό πηγών, ποταμών, θαλασσών) και αέρια (υδρατμοί στην ατμόσφαιρα). Στην υγρή του μορφή μας ξεδιψά και μας δροσίζει, μπορεί όμως να παφλάζει, να μας πιτσιλίζει και να μας βρέχει.

Η λέξη νερό προέρχεται από τη βυζαντινή/αρχαία ελληνική (και καθαρεύουσα) φράση **νηρόν (νεαρόν) ύδωρ**, το οποίο σήμαινε φρέσκο νερό, δηλαδή νερό που μόλις βγήκε από την πηγή.

Το νερό, ως πηγή έμπνευσης στη μουσική δημιουργία.

Το νερό αποτελεί πηγή έμπνευσης για πολλούς καλλιτέχνες (ζωγράφους, ποιητές, λογοτέχνες, γλύπτες). Πολλοί συνθέτες εμπνεύστηκαν από τον ήχο του ρυακιού, της βροχής που πέφτει στο έδαφος ή στα φύλλα των δέντρων, τον ήχο των κυμάτων της θάλασσας κ.λπ. Το νερό είναι ακόμα και χώρος στον οποίο γίνονταν παραστάσεις (γόνδολες στη Βενετία, βάρκες στον Τάμεση κ.ά.).

Claude Monet (1840-1926),
"Νούφαρα", Orangerie, Παρίσι.

ΜΟΥΣΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ ΜΕ ΝΕΡΟ

Ύδραυλις

Είδος μουσικού οργάνου που χρησιμοποιούσε νερό και λειτουργούσε με υδραυλική πίεση. Η ύδραυλις ήταν μηχανικό αερόφωνο όργανο της αρχαιότητας με ισχυρό και οξύ ήχο. Χρησιμοποιείτο, στα θεάματα του ιπποδρόμου και στην εκτέλεση στρατιωτικής μουσικής. Η ύδραυλις (ή ύδραυλος), το λεγόμενο όργανο του νερού, ήταν επινόηση και εφεύρεση του μηχανικού Κτησίβιου του Αλεξανδρέα, και κατασκευάστηκε στην Αλεξάνδρεια τον 3ο αι. π.Χ. Χαρακτηριστικό γνώρισμα του οργάνου αυτού ήταν το υδραυλικό σύστημα πάνω στο οποίο βασιζόταν για να λειτουργήσει, καθώς αυτό ήταν υπεύθυνο για την παραγωγή, κίνηση και ρύθμιση της πίεσης του αέρα, ο οποίος διοχετευόταν στους αυλούς μέσω βαλβίδων.

Τύμπανα Νερού

Χρησιμοποιούνται σε διάφορες κοινωνίες και πολιτισμούς. Ένα τέτοιο τύμπανο χρησιμοποιείται από ιθαγενείς της Αμερικής. Αποτελείται από ένα τύμπανο το οποίο βρίσκεται μέσα σε ένα άλλο τύμπανο. Το εσωτερικό τύμπανο είναι γεμάτο με διάφορες ποσότητες νερού, ώστε να επηρεάζεται η χροιά και το ύψος του ήχου. Σε μερικές περιοχές της Αφρικής και της Νέας Γουινέας, τοποθετούν κοίλες κολοκύθες με νερό σε πιο μεγάλα δοχεία και τα κτυπούν με διάφορα πλήκτρα ή με τα χέρια τους.

Γκονγκ Νερού

Μπορούμε να κτυπήσουμε ένα συνηθισμένο γκονγκ ή ταμ-ταμ και αμέσως να το κατεβάσουμε μέσα σε έναν κουβά με νερό. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να χαμηλώνει το ύψος του ήχου. Με τον ίδιο τρόπο, μπορεί κάποιος να κτυπήσει ένα συνηθισμένο γκονγκ ή ταμ-ταμ μέσα στο νερό και αμέσως μετά να το βγάλει από το νερό, ώστε να ψηλώσει ο ήχος.

Προγραμματική Μουσική

Ενόργανη μουσική που αφηγείται μια ιστορία, απεικονίζει λογοτεχνικές ιδέες ή αναπαριστά ζωγραφικές σκηνές.

Τραγούδι

Σε όλους τους πολιτισμούς υπάρχουν τραγούδια που γράφτηκαν για το νερό ή εμπνεύστηκαν από τους ήχους του νερού. Να τραγουδήσετε το πιο κάτω ελληνικό δημοτικό τραγούδι: **Ένα νερό κυρά Βαγγελιώ**

1. Έ - να νε - ρό, κυ - ρά Βαγ - γε - λιώ, έ - να νε - ρό, κρύ - ο νε - ρό Έ - ο νε - ρό
 2. Πο - τί - ζει κιέ, κυ - ρά Βαγ - γε - λιώ, πο - τί - ζει κιέ - ν'α - γιό - κλι - μα. Πο - γιό - κλι - μα.
 3. Α - πό ψη - λά, κυ - ρά Βαγ - γε - λιώ, α - πό ψη - λά γκρε - μί - ζε - ται. Α - μί - ζε - ται.

Κια - πό πού - θε κα - τε - βαί - νει, Βαγ - γε - λιώ μου παι - νε - μέ - νη
 Ό - που κά - νει το στα - φύ - λι σαν της Βαγ - γε - λιώς τα χεί - λη.
 Σε - πε - ρί - βό - λά - κι μπαί - νει, Βαγ - γε - λιώ μουη παι - νε - μέ - νη

«Παιχνίδια του Νερού», για πιάνο "Jeux d'eau"

Συνθέτης: Μωρίς Ραβέλ (Maurice Ravel) (Γάλλος, 1875-1937).
(βλ. Β' ενότητα).

Το έργο είναι ένα δεξιотехνικό έργο για πιάνο. Γράφτηκε το 1901 και διακρίνεται για τις πιανιστικές καινοτομίες του συνθέτη. Περιγράφει τον ήχο του νερού.

ΑΚΡΟΑΣΗ «Η Καταιγίδα» IV κίνηση από τη Συμφωνία αρ. 6 «Ποιμενική».
Συνθέτης: Λούντβιχ βαν Μπετόβεν (Ludwig van Beethoven, 1770-1827).

Ο Μπετόβεν και η Φύση (1919)
Πίνακας του N. C. Wyeth (1882-1945).

Ο Μπετόβεν αγαπούσε πολύ τη φύση και γι αυτό επισκεπτόταν πολύ συχνά την εξοχή. Την «Ποιμενική Συμφωνία» την έγραψε το 1807/1808 σε ηλικία 37 χρόνων, όταν η κώφωσή του προχωρούσε με πολύ γρήγορο ρυθμό. Δεν μπορούσε να ακούσει τις φωνές των πουλιών, το θρόισμα των φύλλων ή το ψιθύρισμα του ανέμου στα δέντρα. Ένοιωθε όμως έντονα μέσα του τη φωνή του ανέμου, το τραγούδι που λένε τα σύννεφα, τις μελωδίες που συγκλονίζουν ουρανό και γη. Τραγουδά στη μουσική του τις δυνάμεις της φύσης αλλά και τις απλές χαρές των χωρικών. «Με ρωτάς από πού παίρνω τις ιδέες μου», είπε κάποτε ο Μπετόβεν σε έναν φίλο του. «Δεν μπορώ να σου πω ακριβώς... Οτιδήποτε θα μπορούσε να εμπνεύσει έναν ποιητή... έξω στον καθαρό αέρα, στα δάση, ενώ περπατώ αργά τη νύχτα ή νωρίς το πρωί... Τις αρπάζω στα χέρια μου, τις μεταφράζω σε ήχους που τριγυρίζουν έντονα γύρω μου μέχρι να τις γράψω σαν νότες στο χαρτί...»

«Η Καταιγίδα» 4η κίνηση , Allegro

Φύλλο Ακρόασης

1. Με τρομακτική μανία έρχεται η καταιγίδα.
2. Μια μακρινή βροντή ακούγεται στα βιολοντσέλα και στα κοντραμπάσα.
3. Οι πρώτες σταγόνες της βροχής ακούγονται στα βιολιά.
4. Όλα τα μέσα της ορχήστρας χρησιμοποιούνται για να περιγράψουν συγκλονιστικά τις αστραπές και τις βροντές.
5. Τα 2 τρομπόνια και το πίκολο με τους διαπεραστικούς τους ήχους μιμούνται τον μανιασμένο άνεμο. Ιδιαίτερα πετυχημένο είναι το σφύριγμα του αέρα (στα φλάουτα και στα πίκολο) και τα ζιγκ-ζαγκ της αστραπής (στα έγχορδα).
6. Τέλος, με τρέμολο στα έγχορδα και ήχους που γίνονται διαρκώς πιο ασθενικοί - σχεδόν ψιθυριστοί η ορμητική αλλά σύντομη καταιγίδα απομακρύνεται.
7. Πέφτουν οι τελευταίες σταγόνες της βροχής.
8. Οι ουρανοί καθαρίζουν, ο ήλιος λάμπει και το φλάουτο εκτελεί μια κλίμακα που οδηγεί στον ύμνο του βοσκού. Τα ζώα που έχουν βγει από τις φωλιές τους, οι άνθρωποι και γενικά όλα τα πλάσματα της φύσης, ευχαριστούν τον Δημιουργό με έναν ύμνο.

Gewitter, Sturm

Allegro $\text{♩} = 80$

The musical score is for a full orchestra. The instruments listed on the left are: Piccolo, Flöte I II, Oboe I II, Klarinette in B II, Fagott I II, Horn in F I II, Trompete in E II, Pauken in F und c, Posaune I II, Violine I, Violine II, Viola, Violoncello, and Kontrabaß. The score is in 3/4 time and features a variety of musical notations including rests, notes, and dynamic markings like 'pp'.

Η' ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"

1β. Το νερό - η θάλασσα

Λέξεις Κλειδιά: Έντβαρντ Γκρίνγκ, «Η επιστροφή του Πέερ Γκυντ - Καταιγίδα στη θάλασσα» (Πέερ Γκυντ).

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε το ελληνικό δημοτικό νησιώτικο τραγούδι «Μάουκας».

Μάουκας

1. Θα πάρω μια ψα -
2. Θα πά' να βρω το

7
ρό βαρ - κά το μωρό - μου θα πά-ρω μια ψα - ρό βαρ - κα να πα' να
Μά ου - κά το μωρό - μου Θα πά' να βρω - το Μά ου - κα Μα-ζί του

14
βγω στην Πά - ρο να πα' να βγω στην Πά - ρο
να κα - λά - ρω θα πα' να βγω στην Πά - ρο

18

3. Που έχει μέσ' το τσούρμιο του το μωρό μου,
που έχει μέσ' στο τσούρμιο του
όλο λεβέντες νέοι, όλο λεβέντες νέοι.

4. Παριώτες και Τσιπιδιανοί το μωρό μου,
Παριώτες και Τσιπιδιανοί
κι' άλλοι Ναουσαίοι, όλο λεβέντες νέοι.

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε με μουσικά όργανα τάξης το δεύτερο μέρος του ελληνικού δημοτικού νησιώτικου τραγουδιού «Μάουκας»:

φωνή αυλοί

γκλόνκεσπίηλ

ξυλόφωνο

μαράκες

ντέφι

1. να πα' να βγω στην Πα-ρο, να πα' να βγω στην Πα-ρο.
2. Μα-ζί του να κα-λά-ρω, θα πά' να βγω στην Πα-ρο.

ΑΚΡΟΑΣΗ «Η επιστροφή του Πέερ Γκυντ. Καταιγίδα στη θάλασσα» από το έργο «Πέερ Γκυντ» (Peer Gynt), Σουίτα αρ.2

Συνθέτης: Έντβαρντ Γκρίνγκ (Edvard Grieg), Νορβηγός, 1843-1907

(πίνακας του John Constable,
1776-1837)

Το έργο «Πέερ Γκυντ» του Νορβηγού εθνικού συνθέτη Έντβαρντ Γκρίνγκ είναι βασισμένο στο ομώνυμο θεατρικό έργο του Ερρίκου Ίψεν. Στο συγκεκριμένο απόσπασμα, το οποίο είναι παρμένο από την τελευταία πράξη του έργου, ο Πέερ Γκυντ, ύστερα από πολλές περιπλανήσεις και περιπέτειες, γέρος πια, επιστρέφει στην πατρίδα του τη Νορβηγία. Έπειτα από μια δυνατή καταιγίδα το καράβι ναυαγεί έξω από τις ακτές της Νορβηγίας. Ο Πέερ καταφέρνει να αρπάξει μια σανίδα και να σωθεί.

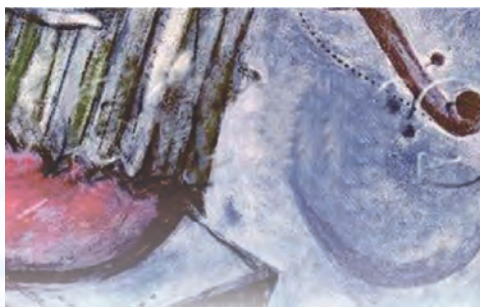

Φύλλο Ακρόασης

Η κίνηση ξεκινά με το πιο κάτω θέμα:

Φανταστείτε τα θεόρατα κύματα να κτυπούν με δύναμη το καράβι από όλες τις μεριές και ακούστε τα σφυρίγματα του ανέμου. Προσπαθήστε να ξεχωρίσετε τον διάλογο μεταξύ του πίκολο και των εγχόρδων. Τέλος, ύστερα από τα τελευταία δυνατά κτυπήματα, φανταστείτε τη γαλήνια πια, αλλά γεμάτη συντρίμια, θάλασσα.

Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"

1 γ. Το νερό

Λέξεις Κλειδιά: «Βαρκαρόλα», Ζακ Όφφενμπαχ, Τα παραμύθια του Χόφμαν, Γκυόργκι Λιγκέτι, «Ατμόσφαιρες».

ΑΚΡΟΑΣΗ 1 «Βαρκαρόλα», από την όπερα "Τα παραμύθια του Χόφμαν"
Συνθέτης: Ζακ Όφφενμπαχ (Jacques Offenbach, 1919-1880).

Ο Όφφενμπαχ το 1860

Ο Ζακ Όφφενμπαχ (Jacques Offenbach, 1819-1880) ήταν Γάλλος (γερμανικής καταγωγής) συνθέτης και βιολοντσελίστας της ρομαντικής εποχής. Υπήρξε ένας από τους μεγαλύτερους συνθέτες του μουσικού είδους της οπερέτας και ένας από τους προδρόμους της σύγχρονης μουσικής κωμωδίας. Πολλές από τις συνθέσεις του παραμένουν και σήμερα δημοφιλείς. Το έργο που τον έκανε παγκόσμια γνωστό ήταν η όπερα «Ο Ορφέας στον Άδη» με το γνωστό «Καν-καν» (βλ. Β΄ ενότητα). «Τα παραμύθια του Χόφμαν» ήταν η τελευταία όπερα του συνθέτη η οποία λόγω του θανάτου του έμεινε ημιτελής και ολοκληρώθηκε από τον φίλο του Ερνέστ Γκιρό (Ernest Guiraud) και παρουσιάστηκε το 1881.

Η υπόθεση. Ο νεαρός ποιητής Χόφμανν είναι ερωτευμένος με την τραγουδίστρια Στέλλα. Πνίγει τον καημό του σε ένα καπηλειό μαζί με τον υπηρέτη του, τον Νίκλαους και αρχίζει να εξιστορεί τους τρεις αποτυχημένους έρωτές του. Ο τρίτος έρωτας του Χόφμαν είναι η Τζουλιέτα. Η εξιστόρηση παρουσιάζεται στην τέταρτη πράξη του έργου και διαδραματίζεται στα κανάλια της Βενετίας, σε ένα παλάτσο. Ο Νίκλαους και η Τζουλιέτα τραγουδούν τη φημισμένη Βαρκαρόλα «Νύχτα της αγάπης» στο ξεκίνημα της τέταρτης πράξης, ενώ παρακολουθούν τις γόνδολες να διασχίζουν το κανάλι.

Τραγούδι

Να τραγουδήσετε με νότες (σολφέζ) το βασικό θέμα της «Βαρκαρόλας»:

The musical notation shows the 'Barcarolle' melody on two staves. The first staff starts with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The melody is written in 6/8 time. The second staff continues the melody, starting with a bass clef. Chords are indicated above the notes: C, G, G, C, C, F, G, F, G, F, C. The piece ends with 'Fine' and 'D, C, al Fine'.

Ενορχήστρωση

Να εκτελέσετε την πιο κάτω ενορχήστρωση του θέματος της «Βαρκαρόλας» του Ζακ Όφφενμπαχ:

αυλοί

αυλοί β
μεταλλόφωνο

ξυλόφωνο

γτέφι

ξυλάκια

3

5

Fine

D.C. al Fine

ΑΚΡΟΑΣΗ 2 Να δημιουργήσετε κίνηση στη μουσική «Ατμόσφαιρες» του Γκυόργκι Λιγκέτι (György Ligeti) (βλ. Τετράδιο Εργασιών).

Η΄ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΣΧΕΔΙΟ ΣΥΝΘΕΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΕΛΙΚΟ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"

16. Το νερό. Τελική Παρουσίαση

ΤΕΛΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΟΥ "ΠΡΟΤΖΕΚΤ"

Για την τελική παρουσίαση των εργασιών του "Πρότζεκτ" σας μπορείτε να ακολουθήσετε κάποιες εισηγήσεις στο Τετράδιο Εργασιών.

ΟΡΟΙ / ΣΥΜΒΟΛΑ / ΕΝΝΟΙΕΣ

Ελληνικοί

Αλλοιώσεις: Η **Δίεση (#)** πριν από ένα φθογγόσημο υπονοεί όξυνση κατά ένα ημιτόνιο. Η **Ύφεση (b)** πριν από ένα φθογγόσημο υπονοεί βάρυνση κατά ένα ημιτόνιο. Η **Αναίρεση (h)** ακυρώνει την ισχύουσα αλλοίωση. Αυτές οι τυχαίες αλλοιώσεις ισχύουν κατά κανόνα για ένα μέτρο. Αν πρέπει να ισχύσουν για ολόκληρο το κομμάτι, τότε τοποθετούνται στην αρχή κάθε πενταγράμμου ως **οπλισμός**. (Γ' ενότητα, «*As κάνουμε μια Επανάληψη 1*»)

Αντιφωνία. Όταν δύο μέρη χορού ψάλλουν ή τραγουδούν διαδοχικά το ένα σε απάντηση του άλλου. (Α' ενότητα, «*Διάλογοι στην ήπειρο του ρυθμού*»).

Βαλς. Το βαλς είναι ένας ιδιαίτερα αγαπητός ευρωπαϊκός χορός σε τριμερές μέτρο. Οι συνθέτες χρησιμοποίησαν τον ρυθμό του χορού αυτού σε έργα συμφωνικής μουσικής και μουσικής δωματίου, αλλά και σε απλά δημοφιλή τραγούδια. (ΣΤ' ενότητα, «*Χορεύω ευρωπαϊκά. Το βαλς*»)

Βαρκαρόλα. Τραγούδι ή ενόργανη σύνθεση όπου το σύνθετο μέτρο 6/8 θυμίζει το λίκνισμα της βάρκας και τα τραγούδια των γονδολιέρηδων της Βενετίας. (Η' ενότητα, Σχέδιο Συνθετικής εργασίας «*Πρότζεκτ. «Το νερό*»)

Βυζαντινή αντιφωνία. Η βυζαντινή αντιφωνία και ίσως και οι ρίζες του χαρακτηρισμού αυτού συναντώνται σε μια επιστολή του Πλινίου του νεότερου προς τον Αυτοκράτορα Τραϊανό, το 112 μ.Χ. περίπου, στην οποία ο Πλίνιος αναφέρει την ηρωινή σύναξη των χριστιανών που ψάλλουν αντιφωνικά. Από τον Δ' αιώνα είχαν διαμορφωθεί δύο τρόποι ψαλμωδίας: **α) αντιφωνικός**, όπου το εκκλησίασμα χωρίζεται σε δύο μέρη και ψάλλει διαδοχικά. **β) καθ' υπακοήν** όπου ένας προϊστάτο και οι άλλοι απαντούσαν. Δηλαδή άρχιζε ο ψάλτης και τελείωνε ο λαός.

Γκλισσάντι (Glissandi). Ανιούσα ή κα-

τιούσα σειρά από συνεχόμενες νότες που ενώνουν δύο κύριους φθόγγους. (Α' ενότητα, «*Ανακαλύπτω τη φωνή*»)

Διμερής μορφή. Στην κυριολεξία σημαίνει φόρμα σε δύο μέρη, η οποία συμβολίζεται με A B ή A A B B. Στην απλή διμερή μορφή συνήθως δεν παρατηρούνται μεγάλες αντιθέσεις μεταξύ του μελωδικού και ρυθμικού υλικού που χρησιμοποιεί ο συνθέτης στα δύο μέρη της σύνθεσης. Σε μεγάλα όμως έργα που είναι σε διμερή μορφή, ο συνθέτης επιδιώκει να έχει μελωδικό και ρυθμικό υλικό με αντίθετο χαρακτήρα για να μπορεί να έχει περισσότερες επιλογές στον τρόπο με τον οποίο χειρίζεται το υλικό αυτό (Δ' ενότητα «*A, B στη σειρά*»).

Ελλιπές Μέτρο. Είναι το πρώτο μέτρο μιας σύνθεσης που αρχίζει με ένα, δύο ή περισσότερους άτονους φθόγγους πριν από την εμφάνιση του πρώτου τονισμένου (ισχυρού) ήχου. Το ελλιπές μέτρο έχει συνήθως μόνο τον χρόνο της άρσης ή τμήμα του. Στις κλασικές συνθέσεις αυτή η χρονική έλλειψη συμπληρώνεται στο τελευταίο μέτρο. Αν, για παράδειγμα, ο χρόνος είναι τετραμερής και το πρώτο μέτρο χρησιμοποιεί έναν χρόνο, το τελευταίο μέτρο, πρέπει να περιέχει τρεις χρόνους αντί για τέσσερις. (Δ' ενότητα «*Τί-κε-τα-κε*»)

Εμβατήριο (αγγλ. March, γαλλ. Marche, γερμ. Marsch, ιτ. Marcia). Μουσικό κομμάτι που συνοδεύει και συγχρονίζει τον ρυθμικό βηματισμό ομάδας ανθρώπων. Υπάρχουν διάφορα είδη εμβατηρίων ανάλογα με τον σκοπό για τον οποίο χρησιμοποιούνται όπως Στρατιωτικά, Πένθιμα, Γαμήλια και Θριαμβευτικά. (Ε' ενότητα, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Ταξίδι στο παρελθόν 2*»)

Ημιτόνιο (μισός τόνος). Το μικρότερο διάστημα στη συγκεκριμένη κλίμακα μεταξύ δύο συνεχών βαθμίδων, π.χ. ΜΙ-ΦΑ, ΣΙ-ΝΤΟ. (Β' ενότητα, «*Ανεβαίνω τη σκάλα*»)

Καλαματιανός. Ο καλαματιανός είναι ένας από τους πιο γνωστούς και αγαπητούς Ελληνικούς παραδοσιακούς χορούς. Αρκετά γνωστά μας τραγούδια είναι γραμμένα σε ρυθμό Καλαματιανού. Πολλοί Έλληνες συνθέτες χρησιμοποίησαν τον ρυθμό αυτό σε έργα τους για ορχήστρα, σόλο όργανα ή μουσική δωματίου. (ΣΤ΄ ενότητα, 1α «Χορεύω Ελληνικά 1. Καλαματιανός»)

Κανόνas. Μια σύνθεση με δύο ή περισσότερες φωνές, όπου η κάθε φωνή τραγουδά ή παίζει την ίδια μελωδία με τις άλλες, αλλά με χρονική διαφορά έναρξης μεταξύ τους. (Β΄ ενότητα, 1β, «Επιμένω μουσικά 2»)

Κλίμακα (Σκάλα). Είναι μια σειρά από μουσικούς ήχους/φθόγγους που ο αριθμός τους ποικίλλει από κλίμακα σε κλίμακα. Οι νότες κάθε μουσικής κλίμακας, έχουν έναν συγκεκριμένο τρόπο διάταξης. Η διάταξη αναφέρεται κυρίως σε ηχητικές αποστάσεις στις οποίες οφείλεται το μοναδικό άκουσμα κάθε κλίμακας. Διαφορετικές κλίμακες χρησιμοποιούνται από τους διάφορους λαούς ως βάση για τη δημιουργία της μουσικής τους. Υπάρχουν κλίμακες που στην παράδοση των λαών εκφράζουν χαρά, λύπη, περηφάνια, αυστηρότητα, μεγαλοπρέπεια, σεμνότητα κ.λπ. (Β΄ ενότητα, 3 «Ανεβαίνω τη σκάλα»)

Πώς βρίσκουμε την τονικότητα ενός μουσικού κομματιού γραμμένου σε μείζονα κλίμακα. Ο οπλισμός μάς βοηθά να βρούμε την κλίμακα στην οποία είναι γραμμένο ένα κομμάτι. Όταν δεν υπάρχει οπλισμός στο πεντάγραμμο το κομμάτι είναι γραμμένο στην κλίμακα της Ντο μείζονος. Όταν έχουμε **διέσεις** στον οπλισμό, η αμέσως ψηλότερη νότα που ακολουθεί την τελευταία δίεση του οπλισμού, δίνει το όνομά της στην κλίμακα, διότι η νότα αυτή είναι η τονική της κλίμακας. Για παράδειγμα, όταν υπάρχει μια δίεση (Φα#) στον οπλισμό, η νότα που έρχεται αμέσως μετά τη Φα# είναι η Σολ. Άρα το κομμάτι αυτό βρίσκεται στην κλίμακα της Σολ μείζονος, που έχει για τονική τη νότα Σολ. Όταν το κομμάτι έχει **υφέ-**

σεις στον οπλισμό, η νότα που βρίσκεται 4 νότες πιο κάτω από την τελευταία ύφεση του οπλισμού δίνει το όνομα στην κλίμακα, διότι η νότα αυτή είναι η τονική της κλίμακας. Για παράδειγμα, όταν υπάρχει μια ύφεση στο κλειδί (Σιβ), η τελευταία ύφεση είναι η Σιβ. Η 4η νότα κάτω από αυτό τη Σιβ είναι η Φα (Σι, Λα, Σολ, Φα). Επομένως, το κομμάτι βρίσκεται στην κλίμακα της Φα μείζονος, που έχει για τονική τη νότα Φα (*Μανώλη Καλομοίρη «Τα Θεωρητικά της Μουσικής». Τεύχος Πρώτο*).

Κλίμακα Ελάσσων Αρμονική. Μια σειρά από φθόγγους οι οποίοι προχωρούν βηματικά ανεβαίνοντας και κατεβαίνοντας μέσα σε μια οκτάβα. Η κλίμακα της αρμονικής ελάσσονος έχει τρία ημιτόνια μεταξύ των βαθμίδων 2ης και 3ης, 5ης και 6ης, 7ης και 8ης καθώς επίσης και ένα τριημιτόνιο (αυξημένη 2α) μεταξύ της 6ης και 7ης βαθμίδας. (ΣΤ΄ ενότητα, 1α «Χορεύω Ελληνικά 1. Καλαματιανός»).

Πώς βρίσκουμε την τονικότητα ενός μουσικού κομματιού γραμμένου σε ελάσσονα κλίμακα. Όταν σε μια μελωδία η 7η βαθμίδα είναι ψηλότερη κατά μισό τόνο της αντίστοιχης βαθμίδας στη σχετική μείζονα, τότε η μελωδία είναι γραμμένη στον ελάσσονα τρόπο. Π.χ. αν σε μια μελωδία δεν υπάρχει οπλισμός, αλλά η νότα Σολ είναι δίεση, τότε το κομμάτι δεν είναι στην κλίμακα της Ντο μείζονος αλλά στην κλίμακα της Λα ελάσσονος (*Μανώλη Καλομοίρη «Τα Θεωρητικά της Μουσικής», Τεύχος Πρώτο*).

Πεντατονική Κλίμακα. Κλίμακα με ιδιαίτερο χρώμα. Αποτελείται από πέντε φθόγγους. Η κλίμακα συναντάται σε λαϊκή μουσική πολλών χωρών (ουγγρική, νέγρικη, ινδιάνικη, σκοτσέζικη, ηπειρώτικη, αφρικάνικη, γαπωνέζικη, κινέζικη, ινδική, κ.τ.λ.). Χρησιμοποιήθηκε ήδη από το 2000 π.Χ. Βρίσκεται εύκολα, αν κάποιος παίζει στο πιάνο, πέντε μαύρα πλήκτρα διαδοχικά. (Β΄ ενότητα, 2α, «Μουσική σε πέντε τόνους 1»)

Κοντσέρτο. Έργο στο οποίο το σολιστικό όργανο έρχεται σε διαρκή ανταγωνιστικό δι-

άλογο με την ορχήστρα. Το κλασικό κοντσέρτο έχει τρεις κινήσεις και το χαρακτηριστικό του στοιχείο είναι η κατέντζα (στο τέλος της πρώτης ή άλλης κίνησης). Η κατέντζα είναι το πιο δύσκολο/δεξιотехνικό μέρος του κοντσέρτου βασισμένο σε θέματα που ακούστηκαν προηγουμένως. Στην κατέντζα, ο εκτελεστής επιδεικνύει τη δεξιотехνία του. (Δ' ενότητα, 4 «Μουσική σε κύκλο»).

Κορώνα. Το σημείο που υποδηλώνει ότι ο φθόγγος ή η παύση που σημειώνονται έτσι πρέπει να κρατηθούν περισσότερο σε διάρκεια σύμφωνα με το κριτήριο του εκτελεστή. (Ε' ενότητα, 1β, «Ταξιδεύω με τη μουσική. Ταξίδι στο παρελθόν 2»)

Λειτουργία. Ως μουσικό είδος πρόκειται για τη θεία λειτουργία της Καθολικής Εκκλησίας και είναι στα Λατινικά. Είναι γραμμένη για χορωδία χωρίς τη συνοδεία οργάνων (a capella) είτε για χορωδία, σολίστ, ορχήστρα, ή/ και εκκλησιαστικό όργανο. Τα 5 κείμενα που συνήθως μελοποιούνται είναι: (α) Kyrie eleison (Κύριε ελέησον) (β) Gloria (Δόξα εν Υψίστοις Θεώ) (γ) Credo (Πιστεύω) (δ) Sanctus - Benedictus (Άγιος, Άγιος. Ευλογημένος ο ερχόμενος) (ε) Agnus Dei (Αμνός Θεού). (Ε' ενότητα, 1α «Ταξιδεύω με τη μουσική. Ταξίδι στο παρελθόν 1»)

Μέτρο. Το μέτρο είναι η παράμετρος που μας δείχνει την περιοδική επανάληψη του τονισμένου ανάμεσα στους ρυθμικούς παλμούς (Β' ενότητα, 3, «Ανεβαίνω τη σκάλα»)

Μπαντινερί (Badinerie). Είναι σύντομος και ζωηρός χορός. Πήρε το όνομά του από τη Γαλλική λέξη badiner που σημαίνει «αστειεύομαι». Είναι ένας από τους χορούς που περιστασιακά περιλαμβάνονται στη Σουίτα του 18ου αιώνα. Ίσως η πιο γνωστή «μπαντινερί» (badinerie) είναι αυτή από την Ορχηστρική Σουίτα αρ. 2 του Γιώχαν Σεμπάστιαν Μπαχ. (Δ' ενότητα, 2, «Α, Β στη σειρά»)

Μπορντούν. Συστοιχία δύο φθόγγων σε απόσταση 5ns ή 4ns καθαρής χαμηλής ηχητικής περιοχής όσον αφορά το ύψος των φθόγγων, που συνοδεύουν μια μελωδία. (Β'

ενότητα, 2α, «Μουσική σε πέντε τόνους 1»)

Οπλισμός. Οι αλλοιώσεις που γράφονται στην αρχή κάθε πενταγράμμου για να δηλώσουν την τονικότητα της σύνθεσης. Η χρήση του οπλισμού καθιστά περιττή την ανάγκη να σημειώνονται μέσα στη σύνθεση οι «αλλοιώσεις» των φθόγγων που τις φέρουν. (Ζ' ενότητα «As κάνουμε μια Επανάληψη 2»)

Οστινάτο (ιτ. επίμονο) είναι ένα μουσικό σχήμα το οποίο επαναλαμβάνεται πολλές φορές σε μέρος ενός κομματιού ή σε ολόκληρο το κομμάτι. (Β' ενότητα, 1β, «Επιμένω μουσικά 2»)

Υπάρχουν 4 διαφορετικά είδη οστινάτο:

- Ρυθμικό.
- Μελωδικό.
- Αρμονικό (όπου επαναλαμβάνεται μια σειρά συγχορδιών).
- Συνδυασμός των πιο πάνω.

Πεντατονική Κλίμακα (βλ. «Κλίμακα»).

Πιτσικάτο (ιτ. Pizzicato). Οδηγία στους εκτελεστές εγχόρδων να παράγουν τους φθόγγους με τσίμπημα της χορδής και όχι με το δοξάρι. (Ε' ενότητα, 1β, «Ταξιδεύω με τη μουσική. Ταξίδι στο παρελθόν 2»)

Πολυρυθμία. Οι διαφορετικοί ρυθμοί που μπορεί να συνυπάρχουν χρονικά (ταυτόχρονα) αλλά μπορεί και να εναλλάσσονται κατά τη ροή ενός κομματιού. (Α' ενότητα, 1 «Διάλογοι στην ήπειρο του ρυθμού»)

Σουίτα. Η λέξη σημαίνει «ακολουθία», «κομμάτια στη σειρά». Αρχικά σύνθεση ενόργανης μουσικής σε αρκετά μέρη (συνήθως σε χορευτικό ύψος) και αντίθετα μεταξύ τους, ως προς τον χαρακτήρα. Κατά τον 17ο και 18ο αιώνα ήταν μια από τις σημαντικότερες φόρμες ενόργανης μουσικής με τα περισσότερα μέρη, σε απλή διμερή μορφή. Αργότερα, ο τίτλος δόθηκε σε έργα ελαφρύτερου τύπου καθώς και σε επιλογές τμημάτων από όπερες ή μπαλέτα. Νεοκλασικοί συνθέτες του 20ού αιώνα (π.χ. ο Στραβίνσκι) επανέφεραν τον όρο σε χρήση. Έφτασε σε τελειό-

τητα στα έργα του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ. Κατά τον 19ο αιώνα είχε την έννοια της ορχηστρικής επιλογής μερών από ένα, μεγάλου κλίμακας, έργο (π.χ. η Σουίτα Μπαλέτου «Καρυσθαύστης», Σουίτα από την όπερα «Κάρμεν»). Σημαίνει, επίσης, μια σειρά από περιγραφικά κομμάτια με τίτλο (π.χ. «Οι Πλανήτες» του Γκούσταβ Χολστ) ή χωρίς τίτλο (π.χ. «Momente» του Στοκχάουζεν). (Β' ενότητα, β, «*Επιμένω μουσικά 2*»)

Στακάτο (ιτ. Staccato). Σημαίνει διακεκομμένο. Είναι ο τρόπος που παίζεται μια νότα (κοφτά), ώστε να διαρκεί λιγότερο από την αξία της και να χωρίζεται από την επόμενη. Στη μουσική γραφή συμβολίζεται με μια τελίτσα και μπαίνει πάνω από τη νότα. (Γ' ενότητα, «*As κάνουμε μια Επανάληψη 1*»)

Συγκοπή. Είναι η μεταβίβαση του τονισμού από το ισχυρό μέρος του μέτρου στο ασθενές. Χρησιμοποιείται για να ποικίλλει τη θέση του τονισμού των φθόγγων, ώστε να αποφευχθεί ο μονότονος ρυθμός. (Β' ενότητα, 2α, «*Μουσική σε πέντε τόνους 1*»)

Συγχορδία. Συνήχηση συνδυασμού φθόγων που συνήθως δεν είναι λιγότεροι από τρεις. Η χρήση των συγχορδιών είναι το βασικό θεμέλιο της αρμονίας. (Δ' ενότητα, 4, «*Μουσική σε κύκλο*»)

Σύζευξη διαρκείας. Είναι η καμπύλη γραμμή (τόξο σύζευξης) που ενώνει φθογγόσημα του ίδιου τονικού ύψους σε έναν φθόγο, ακόμη και μεταξύ διαφορετικών μέτρων, παράγοντας έτσι μεγαλύτερες αξίες. Οι φθόγοι που ενώνονται με σύζευξη διαρκείας λέγονται κρατημένοι ή δεμένοι φθόγοι. (Ε' ενότητα μαθ. 1α, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Ταξίδι στο παρελθόν 1*»).

Σύζευξη προσωδίας. Συμβολίζεται με τόξο σύζευξης σε φθόγγους διαφορετικού ύψους. Η εκτέλεση των φθόγγων γίνεται χωρίς διακοπή, legato (δεμένα). (Ε' ενότητα, 1α, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Ταξίδι στο παρελθόν 1*»)

Συμφωνία. Η Συμφωνία είναι ένα μεγάλου κλίμακας έργο για συμφωνική ορχή-

στρα, που αποτελείται συνήθως από τρία ή τέσσερα μέρη. Πριν από τον 18ο αιώνα, ο όρος Συμφωνία χρησιμοποιήθηκε και για μικρότερης κλίμακας έργα, που παίζονταν από μικρές ομάδες οργάνων. (Ε' ενότητα, 2, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Στη χώρα του παραμυθιού*»)

Τέμπο (il. Tempo). Η ταχύτητα με την οποία εκτελείται ένα μουσικό κομμάτι. Μπορούμε έτσι να μιλούμε σε αργό ή γρήγορο τέμπο. Το σωστό τέμπο για ένα έργο εξαρτάται από το ίδιο το έργο και από τις οδηγίες του συνθέτη (π.χ. *moderato*, *andante*, *allegro*). (Β' ενότητα, 3, «*Ανεβαίνω τη σκάλα*»)

Τετράφωνη Μικτή Χορωδία: Αποτελείται από δύο γυναικείες φωνές, μία ψηλότερη και μία χαμηλότερη (Soprano, Alto) και δύο ανδρικές που είναι επίσης μία ψηλότερη και μία χαμηλότερη (Tenore, Basso). Υπάρχουν και άλλα είδη χορωδιών, όπως ανδρική χορωδία, γυναικεία χορωδία, παιδική χορωδία κ.ά. (Ε' ενότητα, 1α, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Ταξίδι στο παρελθόν 1*»)

Τονισμός (Accent). Η έμφαση που δίνεται σε έναν συγκεκριμένο φθόγο ή φθόγγους. (Ε' ενότητα, 2, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Στη χώρα του παραμυθιού*»)

Τόνος. Το διάστημα μεταξύ δύο συνεχών βαθμίδων σε μια κλίμακα, που περιέχει δύο ημιτόνια π.χ. ΝΤΟ-ΡΕ κ.λπ. (Β' ενότητα, 3, «*Ανεβαίνω τη σκάλα*»)

Τσάμικος. Παραδοσιακός ελληνικός χορός κατά παράδοση ανδρικός, λεβέντικος που χορεύεται κυκλικά σε μέτρο $\frac{3}{4}$. Έχει χαρακτηριστικό ρυθμικό σχήμα και περιλαμβάνει εντυπωσιακές φιγούρες του πρώτου χορευτή. Ο ρυθμός του Τσάμικου θεωρείται έκφραση της λεβεντιάς και έχει χρησιμοποιηθεί από πολλούς Έλληνες συνθέτες σε γνωστά τραγούδια και άλλα έργα τους. (ΣΤ' ενότητα, μαθ. 1β, «*Χορεύω Ελληνικά 2. Τσάμικος*»)

Χρωματική κλίμακα. Είναι η κλίμακα που αποτελείται από 12 νότες που έχουν μεταξύ τους η μία από την άλλη απόσταση ημιτονίου.

Για να γίνει αυτό, χρησιμοποιούνται φυσικές νότες, μαζί με νότες με διέσεις και νότες με υφέσεις. Συνήθως στο ανέβασμα της κλίμακας χρησιμοποιούνται νότες φυσικές μαζί με νότες με διέσεις, ενώ στο κατέβασμα νότες φυσικές μαζί με νότες με υφέσεις (ΣΤ΄ ενότητα, 2, «*Χορεύω ευρωπαϊκά. Το Βαλς*»).

Ξενόγλωσσοι

Accelerando (ιτ.). Σταδιακή επιτάχυνση. (Ε΄ ενότητα, 2, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Στη χώρα του παραμυθιού*»)

Allegro. Γρήγορα, ζωντανά. (Β΄ ενότητα, 3, «*Ανεβαίνω τη σκάλα*»)

Andante. Περπατητά, σε μέτρια ταχύτητα. (Β΄ ενότητα, 3, «*Ανεβαίνω τη σκάλα*»)

A tempo (ιτ.). Επαναφορά στην αρχική ταχύτητα εκτέλεσης του κομματιού ή μέρους του μετά από πρόσκαιρη αλλαγή της ταχύτητάς του. (Ε΄ ενότητα, 2, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Στη χώρα του παραμυθιού*»)

Crescendo (ιτ.). Σταδιακή αύξηση της έντασης του ήχου. (Ε΄ ενότητα, 2, «*Ταξιδεύω*

με τη μουσική. Στη χώρα του παραμυθιού»)

Diminuendo (ιτ.). Σταδιακή μείωση της έντασης του ήχου. (Ε΄ ενότητα, 2, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Στη χώρα του παραμυθιού*»)

Rallentando (ιτ.). Σταδιακή επιβράδυνση. Σε συντομογραφία σημειώνεται ως rall. Είναι συνώνυμο με το ritardando. (Ε΄ ενότητα, 2, «*Ταξιδεύω με τη μουσική. Στη χώρα του παραμυθιού*»)

Legato. Είναι η εκτέλεση της μουσικής κατά τρόπο που να μην υπάρχει αντιληπτό κενό ανάμεσα στους φθόγγους, δηλαδή «δεμένοι» και όχι στακάτο. Υποδεικνύεται με μια καμπύλη γραμμή ή σύνδεση προσωδίας. Στα έγχορδα, όπου υπάρχει η οδηγία λεγκάτο οι φθόγγοι παίζονται με μια δοξαριά ενώ στη φωνητική μουσική τραγουδιούνται με μια αναπνοή. (Γ΄ ενότητα «*Ας κάνουμε μια Επανάληψη 1*»)

Moderato (ιτ. μέτρια). Ένδειξη που χρησιμοποιείται για προσδιορισμό της ταχύτητας εκτέλεσης ενός μουσικού κομματιού και σημαίνει μέτρια, συγκρατημένη ταχύτητα. (Α΄ ενότητα, 2, «*Μουσικοί διάλογοι και αντίφωνα*»)

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

Ελληνικό**A**

Αγγλικό κόρνο (Cor anglais), Β΄ ενότ., 2α

αερόφωνα, Α΄ ενότ., 4

αλλοιώσεις, Όροι / Έννοιες

Αναίρεση, Γ΄ ενότ.

Αντιφωνία, Α΄ ενότ., 1 Όροι / Έννοιες

Άξιον Εστί, ΣΤ΄ ενότ., 2

Αρλεζιάνα, Β΄ ενότ., 1α

Άρπα, Α΄ ενότ., 1, ΣΤ΄ ενότ., 3

Αρχαίες φωνές παιδιών, Α΄ ενότ., 3

Ατμόσφαιρες (Γκυόργκι Λιγκέτι), Μάθ. 24 Αφρικάνικη Μουσική, Η΄ ενότ., 1

B

Βαγγέλης Παπαθανασίου, Β΄ ενότ., 1β

Βαλς, ΣΤ΄ ενότ., 3, Όροι / Έννοιες

Βιολί, Γ΄ ενότ., ΣΤ΄ ενότ., 1

Βαρκαρόλα («Τα παραμύθια του Χόφμαν», Ζακ Όφφενμπαχ), Η΄ ενότ., 1, Όροι / Έννοιες

Βυζαντινά αντίφωνα, Α΄ ενότ., 2 Όροι / Έννοιες

Γ

Γαλλικό κόρνο, Β΄ ενότ., 1α

Γέλιο, γέλιο και τραγούδι (Laughing and Singing), Γ΄ ενότ.

Γερμανική Λειτουργία (Deutsche Messe), D872, για Χορωδία, Ορχήστρα και εκκλησιαστικό όργανο, Ε΄ ενότ., 1α

Γιαλό-γιαλό, Α΄ ενότ., 2

Για την Ελίζα (Für Elise), Β΄ ενότ., 2

Γιόζεφ Στράους, Ε΄ ενότ., 2

Γιόχαν ο II Στράους, Ε΄ ενότ., 2

Γκλισσάντο, Α΄ ενότ., 3, Όροι / Έννοιες

γκλόκενσπηνλ (glockenspiel), Ε΄ ενότ., 2

Γκονγκ, Β΄ ενότ., 2β

γκονγκ νερού, Η΄ ενότ., 1

γραφική παρτιτούρα, Α΄ ενότ., 3

Γκρίνγκ Ένβαρντ (Grieg Edvard), Ε΄ ενότ., 2, Η΄ ενότ., 1

Δ

Δέκα παλικάρια, Δ΄ ενότ., 2

Δεκάτα Έκτα, Δ΄ ενότ., 3

δεσπόζουσα συγχορδία (V), Ε΄ ενότ., 1β

δευτερεύουσες ιδιότητες του ήχου, Α΄ ενότ., 3

διάρκεια, Α΄ ενότ., 3

Δίεση, Γ΄ ενότ.

διμερές μέτρο, Δ΄ ενότ., 1

διμερής μορφή, Δ΄ ενότ., 2, Όροι / Έννοιες

διπλή γλωττίδα, Β΄ ενότ., 2α

Δοξαστικόν («Άξιον Εστί», Μίκη Θεοδωράκη), ΣΤ΄ ενότ., 1β

Δόξα στ' όνομά Του (από τη «Γερμανική Λειτουργία»), Ε΄ ενότ., 1α

Δώδεκα παιδιά (Τα τραγούδια του δρόμου), Δ΄ ενότ., 3

Ε

Έγια Μόλα (Row, row, row the boat), κανόνas, Β΄ ενότ., 1β

Έγχορδα, Α΄ ενότ., 4.

έγχορδα τοξωτά, Α΄ ενότ., 4

Είδη φωνών, Ε΄ ενότ., 1α

Έκφραση, Α΄ ενότ., 3

ελέφαντας (Το καρναβάλι των ζώων), Γ΄ ενότ.

Ελληνικοί χοροί για έγχορδα, Δ΄ ενότ., 1

ελλιπές Μέτρο, Δ΄ ενότ., 3, Όροι/Έννοιες

Εμβατήριο (Σουίτα μπαλέτου «Καρνο-θραύστης»), Ε΄ ενότ., 1β, Όροι/Έννοιες

Ένα νερό κυρά Βαγγελιώ, Η΄ ενότ.

Έντβαρντ Γκρίγκ (Edvard Grieg), Η΄ ενότ.

Ένταση, Α΄ ενότ., 3

Έντελβάις, Ε΄ ενότ., 1α

ερώτηση-απάντηση (call and response), Α΄ ενότ., 1, Γ΄ ενότ.

Ζ

Ζαμπέτας Γιώργος, Δ΄ ενότ., 1

Ζορμπάς, (Φινάλε από το μπαλέτο «Ζορμπάς ο Έλληνας»), Δ΄ ενότ., 1

Η

Η ασχημούλα πριγκίπισσα των παγόδων (Η μάνα μου η χίνα), Β΄ ενότ., 2β

Η κατάκτηση του Παραδείσου, Β΄ ενότ., 1β

Ηπειρώτικος, Δ΄ ενότ., 1

Η μελωδία της Ευτυχίας (The Sound of Music), Β΄ ενότ., 3, Ε΄ ενότ., 1α

Ημιτόνιο, Β΄ ενότ., 3, Όροι/Έννοιες

Η μουσική θα ζει (Himmel und Erde), Γερμανικός Κανόνας, Ε΄ ενότ., 1α

Η ορχήστρα, κανόνας, Α΄ ενότ., 4

Η σκάλα της χαράς (Do-Re-Mi), Β΄ ενότ., 3.

Ήταν πικρές οι μέρες μας (από το έργο

«Οι γειτονιές του κόσμου»), Δ΄ ενότ., 4

Ήχος, Α΄ ενότ., 3

Ηχώ, Α΄ ενότ., 2

Θ

Θαλασσινός σκοπός (δίφωνος Κανόνας), ΣΤ΄ ενότ., 1α

Θεοδωράκης Μίκης, Δ΄ ενότ., 1, ΣΤ΄ ενότ., 1β

Ι

ιδιότητες του ήχου, Α΄ ενότ., 3

Ιδιόφωνα, Α΄ ενότ., 1, Α΄ ενότ., 4

Ιμπρεσσιονισμός, Β΄ ενότ., 2β

Κ

Καγκουρώ (Το Καρναβάλι των Ζώων), Ε΄ ενότ., 2

Καλαματιανός (αρ.8 από το έργο «36 Ελληνικοί Χοροί»), ΣΤ΄ ενότ., 1α, Όροι/Έννοιες

Καλαματιανός («Μια μικρή λευκή αχιβάδα» για πιάνο, έργο 1), ΣΤ΄ ενότ., 1α

καλαμένιοι αυλοί, Α΄ ενότ., 1

Καλότυχα είναι τα βουνά, ΣΤ΄ ενότ., 1α

καν-καν, Β΄ ενότ., 3

Κανόνας, Β΄ ενότ., 1β, Όροι/Έννοιες

Καριγιόν, Β΄ ενότ., 1α

Κάρμεν (Carmen, Εισαγωγή, Ζώρζ Μπιζέ), Ζ΄ ενότ.

Καρνοθραύστης (Σουίτα Μπαλέτου), Ε΄ ενότ., 1β

Καταιγίδα («Συμφωνία αρ.6, Ποιμενική», Λούντβιχ βαν Μπετόβεν), Η΄ ενότ., 1α

Καταιγίδα στη θάλασσα («Η επιστροφή του Πέερ Γκυντ», Σουίτα αρ.2, Έντβαρντ Γκρίγκ), Η΄ ενότ., 1β

Κάτω στου Βάλτου, ΣΤ΄ ενότ., 1β
Κέμπτον Κλάιβ (Kempston Clive), Ζ΄ ενότ.
Κηλαϊδόνης Λουκιανός, ΣΤ΄ ενότ., 2
Κιθάρα, Ε΄ ενότ., 1α
Κλαρίνο, Γ΄ ενότ.
Κλίμακα, Β΄ ενότ., 3, Όροι/Έννοιες
Κλίμακα της Λα Ελάσσονος Αρμονικής, ΣΤ΄ ενότ., 1α, Όροι/Έννοιες
κλίμακα της Ντο μείζονος, Β΄ ενότ., 3
κλίμακα της Φα μείζονος, Δ΄ ενότ., 2
κλίμακα της Σολ μείζονος, Γ΄ ενότ.
Κόνταϋ Ζόλταν (Kodály Zoltán), Δ΄ ενότ., 4
Κοντραμπάσο, Γ΄ ενότ.
Κοντσέρτο, Δ΄ ενότ., 4, Όροι/Έννοιες
Κοντσέρτο για τρομπέτα και ορχήστρα σε Μι ύφεση μείζονα, Δ΄ ενότ., 4
κορ ανγκλέ, Β΄ ενότ., 2α
κορώνα, Ε΄ ενότ., 1β, Όροι/Έννοιες
κουαρτέτο σαξοφώνων, Β΄ ενότ., 1β
Κου ρι Λένγκαϊ (Kou Ri Lengai), Α΄ ενότ., 1
Κραμπ Τζωρτζ (Crumb George), Α΄ ενότ., 3
Κρουστά, Α΄ ενότ. μαθ. 4
Κυπριακή Σουίτα για βιολί και πιάνο (Άλκη Μπαλτά), ΣΤ΄ ενότ., 1α

Λ

Λαίντλερ, ΣΤ΄ ενότ., 2
Λαούτο, Α΄ ενότ., 1
Λειτουργία, Ε΄ ενότ., 1α, Όροι/Έννοιες
Λιγκέτι Γκυόργκι (Ligeti Gyorgy), Η΄ ενότ.
λίνντερ (lieder), Ε΄ ενότ., 1α

Λιλ Λάιζα Τζέιν (Li'l Liza Jane), Β΄ ενότ., 2α

Λοΐζος Μάνος, Δ΄ ενότ. Μαθ.2, Δ΄ ενότ., 3

Λύρα, Α΄ ενότ., 1

Μ

ΜακΦέρριν Τζούνιορ Ρόμπερτ «Μπόμπυ» (McFerrin, Jr. Robert "Bobby"), ΣΤ΄ ενότ., 2

Μάλυμπου (Malymboo), Γ΄ ενότ.

Μάουκας, Η΄ ενότ.

Μεμβρανόφωνα, Α΄ ενότ., 1

Μεταλλόφωνο, Β΄ ενότ., 2β

Μέτρο, Β΄ ενότ., 3, Όροι/Έννοιες

Μέτρο 7/8, ΣΤ΄ ενότ., 1α

Μήλο μου κόκκινο (παραδοσιακό τραγούδι Μακεδονίας), ΣΤ΄ ενότ., 1α

Μια μικρή νυκτερινή μουσική, ΣΤ΄ ενότ., 2

Μινουέτο, ΣΤ΄ ενότ., 2

Μινουέτο («κουιντέτο εγχόρδων σε Μι μείζονα, έργο 13, αρ. 15», Λουίτζι Μποκερίνι), ΣΤ΄ ενότ., 2

Μινουέτο (Σερενάτα «Μια μικρή νυκτερινή μουσική», Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ), ΣΤ΄ ενότ., 2

Μοναξιά, Α΄ ενότ., 3

Μονή γλωπτίδα, ΣΤ΄ ενότ., 1β

μονομερής μορφή, Ε΄ ενότ., 2

Μότσαρτ Βόλφγκανγκ Αμαντέους, Β΄ ενότ., 1β

Μουσική ποπ, Β΄ ενότ., 1β

Μια μικρή λευκή αχιβάδα, ΣΤ΄ ενότ., 1α, ΣΤ΄ ενότ., 1β

Μπαλτάς Άλκνς, ΣΤ΄ ενότ., 1α

Μπάσο κλαρινέτο, Ε΄ ενότ., 1β

Μπατινερί, (Badinerie) (από τη Σουίτα αρ.2), Δ' ενότ., 2, Όροι/Έννοιες
Μπαγλαμάς, Δ' ενότ., 1
Μπαχ Γιόχαν Σεμπάστιαν, Δ' ενότ., 2
Μπέριο Λουτσιάνο, Α' ενότ., 3
Μπετόβεν Λούντβιχ βαν (Beethoven Ludwig van), Β' ενότ., 3, Η' ενότ.
Μπιζέ Ζωρζ (Bizet Georges), Β' ενότ., 1, Ζ' ενότ.
Μπλοκ Στηβ (Block Steve), Α' ενότ., 3, Ζ' ενότ.
Μποκερίνι Λουίτζι (Boccherini Luigi), ΣΤ' ενότ., 2
Μπορντούν, Β' ενότ., 2α, Όροι/Έννοιες
Μορφή Ροντό, Δ' ενότ., 4, Ευρετήριο
Μπρίπτεν Μπέντζαμιν (Benjamin Britten), Α' ενότ., 4
Μουσική των νερών, Δ' ενότ., 2
Μπουζούκι, Δ' ενότ., 1

Ν

Να η Ορχήστρα, θέμα από το έργο «Οδηγός στην Ορχήστρα», Α' ενότ., 4
Νάυμαν Μάϊκλ (Nyman Michael), Β' ενότ., 1β
Νέγρικα, Α' ενότ., 2
νότα Σι ύφεση, Δ' ενότ., 2
νότα Σολ δίεση, ΣΤ' ενότ., 1α
Ντβόρζακ Άντονιν (Dvorak Antonin), Β' ενότ., 2α
Ντεμπυσύ Κλωντ, Β' ενότ., 2β
νυχτά μουσικά όργανα, Δ' ενότ., 1

Ξ

Ξυλόφωνο, Β' ενότ., 2β

Ο

Ο βασιλιάς των λιονταριών (The Lion King), Β' ενότ., 1α
Οδηγός στην ορχήστρα για νέους, Α' ενότ., 4
Οι πλανήτες, Γ' ενότ.
Ο κούκος (Το καρναβάλι των ζώων), Γ' ενότ.,
Οπλισμός, Γ' ενότ., Όροι/Έννοιες
Ορφέας στον Κάτω Κόσμο, Β' ενότ., 3
Οστινάτο, Β' ενότ., 1α, Γ' ενότ., Όροι/Έννοιες
Όφφενμπαχ Ζακ (Offenbach Jacques), Β' ενότ., 3, Η' ενότ.

Π

Παγόδες, Β' ενότ., 2β
Παιχνίδια του Νερού για πιάνο ("Jeux d'eau", Μωρίς Ραβέλ), Η' ενότ.
παραδοσιακό κλαρίνο, ΣΤ' ενότ. μαθ.1β
παύση τετάρτου, Ε' ενότ., 2
Πέερ Γκυντ (Peer Gynt), Ε' ενότ., 2, Η' ενότ., 1β
πεντατονική κλίμακα, Β' ενότ., 2α, Όροι/Έννοιες
Πέντε ελληνικοί χοροί για έγχορδα, Δ' ενότ. 1
Πιάνο, Β' ενότ., 1β, ΣΤ' ενότ., 1α
Πίκολο, Ε' ενότ., 1β
πιτσικάτο, Ε' ενότ., 1β, Όροι/Έννοιες
Πνευστά, Α' ενότ., 4
πνευστά ξύλινα, Α' ενότ., 4
πνευστά χάλκινα, Α' ενότ., 4
Πόλκα, Ε' ενότ., 2

Πολυρυθμία, Α΄ ενότ., 1, Όροι / Έννοιες
Πουλιά που πετούν (Το καρναβάλι των ζώων), Γ΄ ενότ.

Προγραμματική μουσική, Η΄ ενότ.

Πρόσωπα με μεγάλα αφτιά (γάιδαροι)
 (Το καρναβάλι των ζώων), Β΄ ενότ., 3,
 Γ΄ ενότ.

Ρ

Ραβέλ Μωρίς (Ravel Maurice), Β΄ ενότ.,
 2β, Η΄ ενότ.

Ρέσι, ΣΤ΄ ενότ., 1α

Ροντό, Δ΄ ενότ., 4

Ρότζερς Ρίτσαρντ (Rodgers Richard),
 Β΄ ενότ., 3, Ε΄ ενότ., 1α

Ρίμσκι-Κόρσακοφ Νικολάι (Rimsky-Korsakov Nikolai), Δ΄ ενότ., 3

Ρυθμοί τρένου (Στηβ Μπλοκ/Κλάιβ Κέμπτον), Ζ΄ ενότ.

Σ

Σαξόφωνο, Β΄ ενότ., 1β

Σαιντ-Σανς Καμίγ (Saint-Saens Camille), Β΄ ενότ., 3, Γ΄ ενότ., Ε΄ ενότ., 2

Σεκουέντζα III για γυναικεία φωνή,
 Α΄ ενότ., 3

Σ' ένα κατάστημα ρολογιών, Δ΄ ενότ.,
 3

Σκαλκώτας Νίκος, Δ΄ ενότ., 1, ΣΤ΄ ενότ.,
 1α, ΣΤ΄ ενότ., 1β

Σουίτα, Β΄ ενότ., 1α, Δ΄ ενότ., 2,
 Όροι / Έννοιες

Σουίτα Πέερ Γκυντ, Ε΄ ενότ., 2

Σουίτα «Χάρυ Γιάνος», Δ΄ ενότ., 4

Σουμπερτιάδες, Ε΄ ενότ., 1α

Σούμπερτ Φραντς (Schubert Franz),
 Ε΄ ενότ., 1α

Στάινερ Χανς Κρίστοφ (Steiner Hans-Christoph), Α΄ ενότ., 3

Στακάτο, Ε΄ ενότ., 2, Όροι / Έννοιες

Στέκω εμπρός Σου ευλαβικά,
 Α΄ ενότ., 2

Στο νησί της Αϊόνα (Iona Boat Song),
 Β΄ ενότ., 2β

«Στον ωραίο γαλάζιο Δούναβη», έργο
 134, ΣΤ΄ ενότ., 2

Στο παλάτι του βασιλιά του βουνού
 (από τη Σουίτα «Πέερ Γκυντ»), Ε΄ ενότ., 2

Στράους Γιόζεφ (Strauss Joseph),
 Ε΄ ενότ., 2

Στράους ο II Γιόχαν (Strauss II Johann), Ε΄ ενότ., 2, ΣΤ΄ ενότ., 2

Συγκοπή, Β΄ ενότ., 2α, Όροι / Έννοιες

Συγχορδία, Δ΄ ενότ., 4, Όροι / Έννοιες

Συγχορδίες I και V (τονική και δεσπό-
 ζουσα), Ε΄ ενότ., 1β

Συγχορδίες I και IV (τονική και υποδε-
 σπόζουσα), Δ΄ ενότ., 4

Σύζευξη διάρκειας, Όροι / Έννοιες

Σύζευξη προσωδίας, Όροι / Έννοιες

Συμφωνία, Όροι / Έννοιες

Συμφωνία του Νέου Κόσμου, Β΄ ενότ.,
 2α

συμφωνική ορχήστρα, Α΄ ενότ., 4

Σύρε τον χορό (Laugh, Ha, Ha), κανό-
 νας, Δ΄ ενότ. 1

Συρτάκι (από την ταινία «Η κόρη μου η
 σοσιαλίστρια»), Δ΄ ενότ., 1

Σώσον Ημάς, Α΄ ενότ., 2

Τ

Τα αλάνια (Χασαποσέρβικο), Δ΄ ενότ., 1

Τα θερινά τα σινεμά, ΣΤ΄ ενότ., 2

Τέμπο (ιτ. Tempo), Όροι / Έννοιες

τετραμερές μέτρο, Ε' ενότ., 2
τετράφωνη μικτή χορωδία, Όροι / Έννοιες
τεχνικές φωνητικής εκτέλεσης, Α' ενότ., 3
τραγούδια δουλειάς, Α' ενότ., 2
Το αίνιγμα (από την όπερα «Χένσελ και Γκρέτελ») Ε' ενότ., 1β
Το Βιεννέζικο Μουσικό Ρολόι (Σουίτα «Χάρυ Γιάνος»), Δ' ενότ., 4
Το Καρναβάλι των Ζώων, Β' ενότ., 3
Το λεμονάκι, Ζ' ενότ.
Το νανούρισμα του Jimbo, Β' ενότ., 2β
τονική συγχορδία (I), Δ' ενότ., 4
Τονισμός, Ε' ενότ., 2, Όροι / Έννοιες
Τόνος, Β' ενότ., 3, Όροι / Έννοιες
Το πέταγμα της άγριας μέλισσας, Δ' ενότ., 3
Το Πρώτο Ροντό, Δ' ενότ., 4
Του γάμου (Κυκλαδίτικο), Ε' ενότ., 1α
Τούμπα, Γ' ενότ.
36 Ελληνικοί χοροί, ΣΤ' ενότ., 1β
Τριημιτόνιο, ΣΤ' ενότ., 1α
Τριμερές μέτρο, Ε' ενότ., 1α
Τριμερής μορφή, Ε' ενότ., 1β
Τρομπέτα, Δ' ενότ., 4
Τρομπόνι, Γ' ενότ.
Τσαϊκόφσκι Πιότρ Ίλιτς (Tchaikovsky Piotr Ilyich), Ε' ενότ., 1β
Τσάμικος, ΣΤ' ενότ., 1β, Όροι / Έννοιες
Τσάμικο (Διονύση Σαββόπουλου), ΣΤ' ενότ., 1β
Τσάμικος (Μάνου Χατζιδάκι), ΣΤ' ενότ., 1β
Τσάμικος («Μια μικρή λευκή αχιβάδα»

για πιάνο Μάνου Χατζιδάκι), ΣΤ' ενότ., 1β,
Τσάμικος («36 Ελληνικοί Χοροί» Νίκου Σκαλκώτα), ΣΤ' ενότ., 1β,
Τσελέστα, Β' ενότ., 2β, Γ' ενότ.
Τσε Τσε Κούλε (Kye Kye Kule), Α' ενότ., 1
Τσιτσάνης Βασίλης, Δ' ενότ., 1
Τύμπανα νερού, Η' ενότ., 1
τύμπανα Ορχήστρας (it. timpani, αγγλ. Kettledrums), Ε' ενότ., 2

Υ

Υδραυλις, Η' ενότ., 1α
Υποδεσπόζουσα συγχορδία (IV), Δ' ενότ., 4
Ύψος, Α' ενότ., 3

Φ

φαγκότο (it. Fagotto, αγγλ. Bassoon), Ε' ενότ., 2
Φαλτσέτο, ΣΤ' ενότ., 2
Φλάουτο, Γ' ενότ.

Χ

Χαίντελ Γκέοργκ Φρήντριχ, Δ' ενότ., 2
Χάμμερστάιν II Όσκαρ (Hammerstein II Oscar), Ε' ενότ., 1α
Χατζιδάκις Μάνος, ΣΤ' ενότ., 1α, ΣΤ' ενότ., 1β
Χάϋντν Γιόζεφ (Joseph Haydn), Δ' ενότ., 4
Χελώνες (Το Καρναβάλι των ζώων), Β' ενότ., 3
Χολστ Γκούσταβ, Γ' ενότ.
Χορδόφωνα, Α' ενότ., 1, Α' ενότ., 4

Χορωδία, Ε΄ ενότ., 1α

Χούμπερντινκ Ένγκελμπερτ

(Humperdinck Engelbert), Ε΄ ενότ., 1β

Χροιά (ηχώχρωμα), Α΄ ενότ., 3

χρωματική κλίμακα, ΣΤ΄ ενότ., 2,
Όροι/Έννοιες

Ψ

Ψαροπούλα, Γ΄ ενότ.

Ξενόγλωσσο

Accelerando, Ε΄ ενότ., 2, Όροι/Έννοιες

Agogo, Α΄ ενότ., 1

Akamba, Α΄ ενότ., 1

Allegro, Β΄ ενότ., 3, Όροι/Έννοιες

Andante, Β΄ ενότ., 3, Όροι/Έννοιες

a tempo, Ε΄ ενότ., 2, Όροι/Έννοιες

Bantu, Α΄ ενότ., 1

Baobab, Α΄ ενότ., 1

bass-drum, Α΄ ενότ., 1

Bresgan Cesar, Γ΄ ενότ.

call and response, Α΄ ενότ., 1

Crescendo, Ε΄ ενότ., 2, Όροι/Έννοιες

Diminuendo, Ε΄ ενότ., 2, Όροι/Έννοιες

Djembe, Α΄ ενότ., 1

Kookaburra, κανόνας, Δ΄ ενότ., 3

Kikamba, Α΄ ενότ., 1

Legato, Όροι/Έννοιες

Life is Life, Β΄ ενότ., 1β

Moderato, Α΄ ενότ., 2, Όροι/Έννοιες

Musical, Β΄ ενότ., 3

Obukamo, Α΄ ενότ., 1

Opus, Β΄ ενότ., 1β

Pizzicato Polka opus 234, Ε΄ ενότ., 2

Rallentando, Ε΄ ενότ., 2, Όροι/Έννοιες

Sakura, Β΄ ενότ., 2α

Sansa, Α΄ ενότ., 1

sese, Α΄ ενότ., 1

Songs for Tony, Β΄ ενότ., 1β

Spirituals, Α΄ ενότ., 2.

Staccato, Γ΄ ενότ.

Standing in the need of prayer, Α΄ ενότ.,
2

tempo, Β΄ ενότ., 3

Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλειψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

